MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

ROKAS DOBROVOLSKIS
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

„FIZINIO ASMENS BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDAI IR SĄLYGOS”

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas - Doc. dr. Žilvinas Terebeiza

Vilnius, 2016

TURINYS

Įvadas **4**

I. Fizinio asmens bankroto instituto samprata, tikslas ir paskirtis **11**

II. Fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos **21**

2.1 Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai: **22**

2.1.1 Asmens sąžiningumas 23

2.1.2 Nemokumo būsena 50

2.2. Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo sąlygos **57**

2.2.1 Kreditorių informavimas apie ketinimą kreiptis į teismą 58

2.2.2 Fizinio asmens nemokumo priežastis - žalingi įpročiai 64

2.2.3 Fizinio asmens nuobaudos už nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus buvo priežastis jo nemokumo ir jo teistumas nėra išnykęs 68

2.2.4 Nesuėjęs dešimties metų terminas nuo bankroto pabaigos ar bankroto bylos nutraukimo 75

2.2.5 Asmuo yra neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto proceso dalyvis 80

III. Sąlygų ir pagrindų praktinis pritaikymas teismų praktikoje **83**

IV. Išvados ir pasiūlymai: **94**

Literatūros sąrašas: **99**

ANOTACIJA **105**

ANNOTATION **106**

SANTRAUKA **107**

SUMMARY **109**

Santrumpos

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas - LAT;

Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas - FABĮ;

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas - CK;

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas - CPK;

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas - BK;

Fizinių asmenų bankroto institutas - FAB;

Magistro baigiamasis darbas - MBD;

Minimalios mėnesinės algos dydis – MMA;

Jungtinės Amerikos Valstijos – JAV;

Uždaroji Akcinė bendrovė – UAB.

Įvadas

Nemokumo ir bankroto sąvokos anksčiau, Lietuvos teisinėje realybėje, buvo siejamos išimtinai tik su juridiniu asmeniu, dalyvaujančiu tiek teisinėje, tiek ekonominėje apyvartoje. Tačiau nemokumas neturėtų būti siejamas ir tapatinamas išimtinai tik su juridiniais asmenimis. Praktika rodo[1], jog su finansiniais sunkumais gali susidurti ir fizinis asmuo, kuris iki priimant Fizinių asmenų bankroto įstatymą (toliu - FABĮ) Lietuvoje, iš esmės buvo priverstas nešti savo skolas ir pradelstus įsipareigojimus, finansinę naštą visą savo gyvenimą. Tokia situacija susidarė, todėl, jog nebuvo teisinio mechanizmo, kuriuo pasinaudojęs asmuo turintis tam galimybę (atitinkantis būtinus reikalavimus) galėtų viską pradėti iš naujo.

Tais atvejais, kai asmens skolos yra itin didelės asmuo dažnai iš viso nebeturi ekonominio suinteresuotumo dengti savo skolas, kadangi didelius įsipareigojimus turinčiam asmeniui nėra svarbu, ar jis bent iš dalies sumažins savo įsipareigojimus ar to nedarys. Kadangi, nemokiam, didžiulius įsipareigojimus turinčiam asmeniui nėra skirtumo ar jis turės 2 milijonus eurų skolos, ar 1.9 milijono eurų skolos, vis tiek, jo finansiniai įsipareigojimai yra nepakeliami, jis išlieka skolingu. Tokia reali situacija iš esmės reiškia ne ką kitą, kaip buvimą pasyviu ekonominės rinkos dalyviu tais atvejais, kai asmuo dėl itin didelių įsipareigojimų net nesistengia dengti skolų. Viso to priežastis[2] susikaupusios, pradelstos skolos, finansiniai įsipareigojimai, kurie asmeniui yra nebepakeliami ir suvokimas, jog net ir dirbdamas visą savo gyvenimą asmuo vis tiek bus skolingas. Skolininko tapimas pasyviu ekonominės rinkos dalyviu yra itin nenaudingas tiek kreditoriams (kadangi nemokus asmuo nesugebės įvykdyti net dalies kreditorinio reikalavimo), tiek pačiai valstybei.

Fizinių asmenų bankroto institutas - tai teisinė priemonė, kuri iš esmės sudaro sąlygas išspręsti minėtą problemą skolininkui, kuris buvo ir yra sąžiningas. Būtent sąžiningam asmeniui, kurį slegia nebepakeliama skolų našta, valstybė turi[3] sudaryti teisinį mechanizmą siekiant individą,

[1] Fizinių asmenų bankroto procesų analizė (2014). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. 2 p. Internetinė prieiga: http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analize_kitas/Fa-bankroto-proces-analiz.pdf

[2] F. Jasevičienė ir K. Šlekytė - Jusienė, „The Analysis Of Features And Reasons Of The Bankruptcy Of Natural Persons.“ *Economics* 4, 169 (2015): 68 p. http://cyberleninka.ru/article/n/the-analysis-of-features-and-reasons-of-the-bankruptcy-of-natural-persons

[3] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, „Bankruptcy Of Natural Persons In Lithuania: Issues And Solutions.” *European Scientific Journal* 9, 22 (2013): 74 p. http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/1641/1632

turintį ilgalaikių finansinių sunkumų, gražinti į ekonominę apyvartą ir tokiu būdu suteikti galimybę - naują pradžią, pasinaudoti taip vadinama „fresh start" (naujos pradžios) doktrina[4].

Teisės raida, susiklosčiusios aplinkybės, kitų Europos valstybių praktika, gyvenimo realybė, „fizinių asmenų užsiimančių ūkine komercine veikla nevienodos veiklos sąlygos"[5] lyginant su juridiniais asmenimis, Europos Sąjungos reglamentas[6] išryškino būtinybę, sukurti galimybę ir fiziniams, individualia veikla užsiimantiems asmenims ar ūkininkams, spręsti savo finansinį nemokumą pasitelkiant Lietuvoje naują institutą - fizinio asmens bankrotą. Nors FABĮ galioja jau ketvirtuosius metus[7], tačiau teisiniai klausimai, konkrečių teisės normų tinkamo taikymo neaiškumai, ar pernelyg platus, kai kurių pagrindų ar sąlygų išplėtimas, tokių kaip, sąžiningumo - pagrindinio ir esminio fizinių asmenų bankroto procedūros pagrindo išplėtimas yra priežastys, apsunkinančios tokį fizinio asmens nemokumo sprendimo būdą. Taip pat ir kiti, anksčiau paminėti atskaitos taškai, yra ir išlieka itin aktualūs ir šiomis dienomis, siekiant užtikrinti optimalią ir prieinamą, veiksmingai funkcionuojančią fizinių asmenų bankroto procedūros sistemą, ne tik siekiant sudaryti asmenims sąlygas bankrutuoti, bet visų pirma dedant maksimalias pastangas siekiant apsaugoti instituto tikslus, kartu tiek kreditoriaus, tiek skolininko interesus.

Nors FABĮ ir suteikia tokią galimybę, tačiau praktikoje, suteiktos fizinio asmens teisės materializavimas, pasinaudojimas ja, siekiant pasiekti norimą tikslą - bankrutuoti - gali būti pakankamai sudėtingas. Tokios situacijos susidarymui dažnai įtakos turi tiek paties asmens neteisėti veiksmai, pripažintini nesąžiningais, ar kitų būtinų reikalavimų bankroto procesui neatitikimas.

Fizinio asmens bankroto procesas Lietuvoje ir kitų valstybių praktikoje yra itin glaudžiai susijęs, ir yra realus, tik jei visą procesą, tiek iki jo pradžios, bankroto būdu norintis sušvelninti savo nemokumą subjektas - sąžiningas. Sąžiningumas[8] tai viso šio instituto pamatas, šis sąžiningo asmens elgesio standartas yra išimtinai siejamas su fizinio asmens galimybe tik atitikus sąžiningumo pagrindą (ir kitus būtinus reikalavimus) turėti galimybę pradėti bankroto procesą. To priežastis, jog įstatymo paskirtis suteikti tokią galimybę tik sąžiningam[9] asmeniui. Asmuo privalo būti sąžiningas tiek iki bankroto bylos iškėlimo, tiek bankroto bylos iškėlimo stadijoje, tiek tolesnėje, fizinių asmenų bankroto proceso eigoje. Nesąžiningų veiksmų konstatavimas yra priežastis trukdanti pasinaudoti galimybe bankrutuoti, ar kaip pastebi kiti mokslininkai,

[4] E. Gruodytė ir J. Kiršienė, „Application of „fresh start. Doctrine for indvidual debtors in Lithuania: EU and US perspective." *Engineering Economics* 3, 21 (2010): 266 p. http://www.itc.ktu.lt/index.php/EE/article/viewFile/11689/6358
[5] V. Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese." *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 56 p.
[6] 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) dėl bankroto bylų Nr. 1346/2000, *remiantis lingvistiniu aiškinimu tai - tarybos reglamentas numatantis galimybę bankrutuoti ne tik juridiniams, bet ir fiziniams asmenims spręsti savo nemokumą ir pradelstus įsipareigojimus bankroto keliu.* Internetinė prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=40536
[7] Fizinių asmenų bankroto procesų analizė, *supra* note 1, 1 p.
[8] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 78 p.
[9] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas." *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012). 1 str. 1 d.

restruktūrizuoti nemokaus skolininko skolas[10]. Tokių rezultatų priežastys yra įvairios: kooperavimosi, bendradarbiavimo skolininko su administratoriumi ir kreditoriais, siekiančio bankrutuoti asmens pareigų nesilaikymas, būtinų pagrindų nebuvimas, negalimų sąlygų konstatavimas, o tai reiškia, jog bankroto procesas nėra galimas. Anksčiau minėtos sąlygos ir pagrindai, kurie suteiktų teisę bankroto teisinių santykių kontekste, individui (fiziniam asmeniui), esančiam minėtame santykyje tarp kreditoriaus ir skolininko, pastarajam, susidūrus su ne trumpalaikiais finansiniais sunkumais pasinaudoti galimybe bankrutuoti. Skolininkui bankroto keliu sprendžiant savo nemokumą, ginami ne tik skolininko, bet ir pačių kreditorių, vadovaujantis kreditorių lygybės[11], interesų pusiausvyros[12] ir kitais principais, interesai ir teisės.

Specifiniai fizinių asmenų skirtumai nuo juridinių asmenų iš esmės daro sudėtingesnį ne tik pačios procedūros taikymą praktikoje, tačiau ir bendros elgesio taisyklės taikymą ir formavimą, asmenims siekiantiems pradėti fizinio asmens bankroto proceso procedūras. Problematika gali iškilti siekiant apsaugoti fizinių asmenų bankroto instituto tikslą, sąžiningus kreditorius ir skolininkus.

Taigi, svarbu pastebėti, jog anksčiau aptartas institutas gali būti ne tik teisės įgyvendinimas sąžiningiems skolininkams, tačiau kartu ir reali galimybė nesąžiningiems skolininkams išvengti kreditorinių reikalavimo nukreipimo į skolininko turtą, tokiu būdu piktnaudžiaujant fizinio asmens teise bankrutuoti. Gali susidaryti situacijos, kai įstatymu[13] suteikiama ir reglamentuojama teise sieks pasinaudoti nesąžiningi asmenys. Nesąžiningų skolininkų interesas ir tikslas gali būti neteisėtas skolų nurašymas sąžiningų kreditorių sąskaita[14].

Pažymint, jog institutas Lietuvos teisinėje sistemoje gyvuoja trejus metus, tačiau per šį laiką bankrutavusių fizinių asmenų yra ne daug[15], vertinant kitų valstybių mastais, tai iš esmės gali būti indikatorius, jog nemokaus, sąžiningo, atitinkančio būtinus įstatymo reikalavimus fizinio asmens subjektinės teisės įgyvendinimas, dėl vyraujančių praktinių problemų, taip pat susijusių ir su bankroto bylos iškėlimo pagrindais ir sąlygomis, nėra itin veiksmingas, neretai užkertantis kelią pasinaudoti galimybe bankrutuoti ir grįžti fiziniam asmeniui į ekonominę apyvartą. Nors fiziniams asmenims yra iškeliamos bankroto bylos, tačiau, nedidelė dalis jų yra sėkmingai užbaigiamos. Pagal

---

[10] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restruktūrizavimo) proceso ypatumai.” iš *Privatinės teisės doktrina ir praktika: Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui* (2014): 391 p. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas.
[11] V. Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese.” *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 37 p.
[12] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 78 p.
[13] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.” *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012).
[14] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 78 p.
[15] Fizinių asmenų bankroto procesų analizė (2014). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. Internetinė prieiga: http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analize_kitas/Fa-bankroto-proces-analiz.pdf *siekiant pateikti aktualius duomenis, konkrečiai pateikiami baigti fizinių asmenų bankroto procesai (už laikotarpį 2013 m. kovo 1 d. – 2014 m. birželio 30 d) keturi fizinių asmenų bankroto procesai buvo baigti. “(3 fiziniai asmenys įgyvendino planą, 1 fizinio asmens visi kreditoriai atsisakė savo reikalavimų ir teismas priėmė nutartį priimti atsisakymus)”.*

nagrinėtą teismų praktiką, pastebima ir tai, jog viena iš priežasčių, trukdančių pasinaudoti fiziniam asmeniui galimybe bankrutuoti, gali būti pernelyg išplėstas atsisakymo kelti bankroto bylą pagrindų ir sąlygų vertinimas.

Šiuo darbu kryptingai siekiama išnagrinėti, analizuoti būtinas sąlygas ir pagrindus, kurie yra privalomi, jog bankroto procesas būtų pradėtas, pateikti būtinų pagrindų ir sąlygų nekonstatavimo padarinius, minėtų įstatyme numatytų reikalavimų bankroto bylai iškelti teismų vertinimą, reikalavimų turinį kiek tai realu MBD apimčiai. Įvardinti galimas sudėtingas, šio įstatymo[16] įgyvendinimo problemas, susijusias su bankroto bylos fiziniams asmeniui iškėlimo pagrindais ir sąlygomis.

Ginamieji šio darbo teiginiai:

1. Fizinių asmenų bankroto įstatyme numatytų sąlygų ir pagrindų buvimas sudaro prielaidas spręsti finansinį nemokumą fizinių asmenų bankroto instituto pagalba.
2. Tik fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui būtinų pagrindų ir sąlygų buvimas, gali užtikrinti teisingą skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą bankroto procese.

Taigi, esminis šio darbo **tikslas** išanalizuoti fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindus ir sąlygas, bei jų taikymo problemas, pateikti galimus sprendimo būdus.

Darbo tikslo siekiama kryptingai vykdant išsikeltus **uždavinius:** 1) Siekti atskleisti fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų ir sąlygų turinį; 2) Identifikuoti, išanalizuoti fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo stadijoje pasitaikančias pagrindų ir sąlygų taikymo praktines problemas; 3) Apžvelgti fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindus ir sąlygas Lietuvoje, Estijoje ir Latvijoje; 4) Išanalizuoti fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų ir sąlygų taikymą, išaiškinimus Lietuvos teismų praktikoje.

Darbo šaltiniai. LR FABĮ, Latvijos Respublikos nemokumo įstatymas, Estijos valstybės bankroto įstatymas. Lietuvos Respublikos Lietuvos Aukščiausio (toliau - LAT) ir žemesnių instancijų teismų praktika fizinių asmenų bankroto bylose. Latvijos nemokumo administracijos išvada, nemokumo, bankroto analizės, išvados Europos mastu, Lietuvos Respublikos Bankroto departamentų analizės. Moksliniai straipsniai:

1. Ambrasaitė, G., ir Norkus, R. „Legal Aspects of Insolvency of Natural Persons in the Baltic States.”
2. Arlauskas, S., ir Jokubauskas, R. „Sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose.”
3. Bernotaitė, K. „Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai”

[16] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.”, *supra* note 9

4. Bolzanas, D. „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.”
5. DRAGHICI, C. „Judicial Treatment Of Personal Bankruptcy In The European Union.” *Law Annals Titu Maioresc*
6. Gruodytė, E., ir Kiršienė, J. „Application of „fresh start. Doctrine for indvidual debtors in Lithuania: EU and US perspective.” *Engineering Economics*.
7. Jasevičienė, F., ir Šlekytė - Jusienė, K. „The Analysis Of Features And Reasons Of The Bankruptcy Of Natural Persons.“ *Economics*
8. Klimas, E., ir Lankelis, J. „Viešojo Intereso Nustatymas – Objektyvieji Kriterijai.”
9. Mikuckienė, V. „Civilinio Proceso Principų taikymo Ribos Bankroto Bylose.”
10. Mikuckienė, V. „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese.”
11. Niemi-Kiesiläinen, J. „Never too Small to Fail: Insolvency of Consumers as an International Concern.”
12. Norkus, R. „Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.”
13. Ramsay, I. „Comparative Consumer Bankruptcy.”
14. Tamošiūnienė, E., ir Terebeiza, Z., ir Bolzanas, D. „Bankruptcy Of Natural Persons In Lithuania: Issues And Solutions.”
15. Viimsalu, S. „The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape.”
16. Višinskas, V. „Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios indvidualios (personalinės) įmonės ir jos savininko.“
17. Ziane, Y., et al. „Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice.”

Naujumas ir aktualumas. Lietuvos Respublikoje nuo 2013 m. kovo 1 dienos[17] pradėjo galioti FABĮ. Minėtas įstatymas suteikė galimybę pasinaudoti bankrotu fiziniams asmenims. Dėl trumpo galiojimo Lietuvos teisėje, šis institutas dar yra negausiai išnagrinėtas, negausi teismų praktika, doktrina ir ne plačiai analizuotas naujas Lietuvoje fizinių asmenų bankroto institutas kelia aktualių FABĮ normų taikymo klausimų. Tiek mokslininkai, nagrinėję šį naują institutą, tiek LAT, žemesnių instancijų teismai, yra pasisakę tik atskirais FABĮ taikymo klausimais, todėl ne visi institute iškilę klausimai jau yra nagrinėti, tame tarpe taip pat pagrindų ir sąlygų taikymo klausimai. Fizinių asmenų bankroto temą Lietuvoje nagrinėja ir plėtoja šie mokslininkai: Dr. Bolzanas, D., Prof. dr. Norkus, R., Doc. Dr. Terebeiza, Ž., Prof. Dr. Tamošiūnienė, E., Prof. Dr. Ambrasaitė, G.,

[17]Įmonių Bankroto Ir RestruktūRizavimo Bei Fizinių Asmenų Bankroto Procesų Eigos 2015 M. Sausio–GruodžIo MėN. ApžValga (2016). Vilnius: Audito, Apskaitos, Turto Vertinimo Ir Nemokumo Valdymo Tarnyba Prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos. 1 p. Internetinė prieiga: http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2015-APZVALGA2016-02-10.pdf

Dr. Mikuckienė, V., taip pat mokslinių straipsnių autoriai: Gruodytė, E., Kiršienė, J., Astromskis, P., įvardindami tiek instituto poreikį Lietuvos teisėje, tiek siekdami įvardinti problemas, pasiūlyti teisinio reguliavimo spragų sprendimo būdus, įvertinti perspektyvas, galimas FABĮ taikymo problemas. Nagrinėję lyginamuoju Baltijos šalių aspektu, fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindus (sąžiningumą ir nemokumą) mokslinį straipsnį rašė mokslininkai Norkus, R., ir Ambrasaitė, G., praktines procesines ir materialiosios teisės FABĮ taikymo problemas moksliniame straipsnyje analizavo mokslininkas Bolzanas, D., trumpai apie atsisakymo iškelti bankroto bylą pagrindus pasisakė mokslininkai: Doc. Dr. Terebeiza, Ž., Prof. Dr. Tamošiūnienė, E., Dr. Bolzanas, D., tačiau konkrečiai, plačiau fizinių asmenų bankroto bylos pagrindai ir sąlygos Lietuvos teisiniame reguliavime, praktikoje, koncentruotai nebuvo tirtos ir analizuotos.

Darbo struktūra: šis magistro baigiamasis darbas (toliau - MBD) susideda iš keturių pagrindinių dalių, kurios yra skirstomos, skaidomos į potemes. Šio magistro baigiamojo darbo dalys yra: I. Fizinio asmens bankroto samprata, tikslas ir paskirtis; II. Bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo pagrindai ir sąlygos 2.1. Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai; 2.1.1 Asmens sąžiningumas; 2.1.2. Nemokumo būsena; 2.2. Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo sąlygos; 2.2.1 Kreditorių informavimas dėl bankroto bylos iškėlimo; 2.2.2 Fizinio asmens nemokumo priežastis - žalingi įpročiai; 2.2.3 Nesuėjęs dešimties metų terminas nuo bankroto pabaigos ar bankroto bylos nutraukimo; 2.2.4 Fizinio asmens nuobaudos už nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus buvo priežastis jo nemokumo ir jo teistumas nėra išnykęs; 2.2.5. Asmuo yra neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto proceso dalyvis; III. Praktinis įgyvendinimas pagrindų ir sąlygų taikymas teismų praktikoje; IV. Išvados ir pasiūlymai.

Lyginamieji aspektai vertinant užsienio valstybių fizinių asmenų nemokumo reglamentavimą nėra savarankiškai išskiriami kaip nauja darbo dalis, jie atsispindi vertinant pirmąsias tris dalis.

Darbe buvo naudoti šie **tyrimo metodai**:

1. Analitinis (išsamiai analizuoti, tirti Lietuvos valstybės fizinių asmenų bankroto reguliavimą, vadovaujantis tiek doktrina, tiek Lietuvos Respublikos teismų praktika). Ribotai analizuoti kitų valstybių bankroto bylos iškėlimo sąlygas ir pagrindus atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą būtinus reikalavimus (sąlygas ir pagrindus) reikalingus pareiškėjui iškelti bankroto bylą.
2. Pasitelkiant atvejo analizės metodą buvo tiriamos LAT bylos, nagrinėtos ir tirtos visos 13 LAT bylų susijusių su fizinio asmenų bankroto bylos iškėlimo nagrinėjimo klausimais. Tai buvo daroma siekiant įvertinti praktinį sąlygų ir pagrindų pritaikomumą, jų taikymo problematiką, vyraujančias tendencijas teismų praktikoje ir Lietuvos valstybės fizinių asmenų bankroto teisiniame

reguliavime. Siekiant atsižvelgti, kaip teismai traktuoja vienas ar kitas konstatuotas aplinkybes konkrečioje situacijoje, vertinant tai būtinų sąlygų ir pagrindų bankroto bylos iškėlimui kontekste. (Esminis viso to tikslas buvo išanalizuoti konkretaus teismo nutartis sprendžiant bylos iškėlimo klausimą. LAT nutartys buvo pasirinktos, kadangi tokia nutarčių analizė, autoriaus nuomone, yra vertingesnė, tokiu būdu gali būti pateikiami ne tik žemesnių instancijų teismų nustatytų aplinkybių vertinimai, tačiau pateikiamas ir teisingas, Aukščiausiojo teisingumo vykdymo organo Lietuvos valstybėje konkrečių aplinkybių ir situacijos vertinimas, minėtas aplinkybes jau įvertinus žemesnių instancijų teismams. LAT nutartyse daugiausiai nagrinėjami klausimai dėl atsisakymo kelti bankroto bylą dėl sąžiningumo ir nemokumo pagrindų nekonstatavimo. Dėl minėtos priežasties, paskutinėje dalyje nebuvo nagrinėtos nutartys, kuriose sprendžiami atsisakymo iškelti bankroto bylą klausimai dėl numatytų draudžiamų sąlygų konstatavimo. Atsižvelgiant į tai, buvo siekta pateikti LAT nagrinėtų bylų tendencijas, todėl MBD dalyje „praktinis pagrindų ir sąlygų pritaikymas" buvo akcentuojami susiję su bankroto bylos iškėlimo, atsisakymo ją kelti, dėl būtinų pagrindų nekonstatavimo, klausimai. Minėtos sąlygos nors ir ne LAT lygmeniu buvo analizuotos kitoje MBD dalyje (kadangi LAT nepasiekė nutarčių, kuriose būtų nagrinėjamas bankroto bylos fiziniam asmeniui atsisakymo dėl numatytų FABĮ sąlygų klausimas). „Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo sąlygos" MBD darbo dalyje buvo atsižvelgta ir į teismų praktiką susijusią su būtinomis bankroto bylos iškėlimo sąlygomis. Todėl dėl minėtos priežasties, darbo autorius pakartotinai nenagrinėjo minėtų nutarčių paskutinėje MBD dalyje („sąlygų ir pagrindų praktinis pritaikymas").

3. Apibendrinamasis - formuluojant išvadas, kurios kyla analizuojant pasirinktos temos teoriją ir teismų praktiką.

4. Lyginamasis tyrimo metodas buvo naudojamas analizuojant teismų praktiką, teismų pozicijas fizinių asmenų, bankroto bylos iškėlimo stadijoje lyginant kaip teismai traktuoja vieną ar kitą pagrindą ar sąlygos nebuvimą atskirose bylose ir situacijose, lyginant kitų valstybių bankroto įstatymus, siekiant atsižvelgti ar Latvijos, Estijos reguliavime, bankroto bylos iškėlimas fiziniam asmeniui remiasi panašiomis ar analogiškomis sąlygomis ir pagrindais, kaip ir Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto institute.

5. Lingvistinis - analizuojant įstatymo raidę, įstatymuose numatytą reguliavimą, darant išvadas pasitelkiant šį metodą.

I. Fizinio asmens bankroto instituto samprata, tikslas ir paskirtis

LR FABĮ nėra reglamentuotos fizinių asmenų bankroto sąvokos ar sampratos. Minėtame įstatyme yra pateikiama tik nemokumo samprata. Bankroto samprata yra pateikiama Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme (toliau - ĮBĮ) bankrotas apibrėžiamas kaip: „teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būsena, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą[18]" Atsižvelgiant į Estijos valstybės bankroto įstatymą, kuriame randama bankroto samprata, kuri yra apibrėžiama, kaip „skolininko nemokumo būklė, pripažinta teismo sprendimu[19]". Tiek Latvijos[20] tiek Estijos[21], tiek Lietuvos teisiniame reguliavime, fizinio asmens bankrotas siejamas tiek su nauja skolininko pradžia, mokumo atkūrimu, tiek su turimo turto realizavimu ir iš turto pardavimo, mokumo atkūrimo plano vykdymo gautų lėšų tenkinamų kreditorių reikalavimų. Mokslinio straipsnio autorius dr. D. Bolzanas moksliniame straipsnyje „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restruktūrizavimo) proceso ypatumai" Fizinių asmenų bankrotą apibrėžia, kaip skolininko skolų restruktūrizavimą dėl jo nemokumo[22]. Iš esmės, tokia samprata yra siejama su naujos galimybės suteikimu, siekiant vėl atkurti fizinio asmens mokumą, pritaikius tiek teisines, tiek procesines priemones nemokumui sušvelninti.

Taigi, galima būtų daryti išvadą, jog fizinio asmens bankrotas tai, visuma anksčiau minėtų tiek teisinių tiek procedūrinių priemonių užtikrinti tiek skolininko, tiek kreditorių interesus, suteikiant naują pradžią sąžiningam skolininkui.

Atsižvelgiant į tai, jog, visų pirma, fizinio asmens bankroto procedūra negali būti įsivaizduojama be bankrutuoti siekiančio subjekto nemokumo, visų antra, į tai jog tiek fizinių asmenų tiek įmonių bankroto atveju atliekamos skolininko turto realizavimo procedūros, o iš parduotų lėšų yra tenkinami kreditoriniai reikalavimai, visų trečia, į tai, jog fizinio asmens bankroto atveju yra siekiama ne pašalinti iš ekonominės apyvartos dalyvį - fizinį asmenį, tačiau bankroto tikslas labiau siejamas su reabilitacine funkcija, suteikti naują galimybę. Taip pat nepamirštant, jog fizinio asmens bankroto procedūra kreditorių reikalavimai yra tenkinami ne tik realizuojant turtą, o taip pat ir vykdant mokumo atkūrimo planą. Taigi, atsižvelgus į išsakytus aspektus, manytina, jog

[18] „Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymas" *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001). 2 str. 1d.
[19] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas" 1 str. 1 d. Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide
[20] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" 5 str. 1 d. (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23
[21] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas" 2 str. Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide
[22] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10

su tam tikromis išimtimis, taip pat ir fizinių asmenų bankroto sąvoka galėtų būti suvokiama kaip: teismo pripažinta fizinio asmens būsena, kai realizuojant pareiškėjo turtą ir vykdant mokumo atkūrimo planą yra siekiama, tenkinti kreditorinius reikalavimus, išlaikyti pusiausvyrą tarp skolininko ir kreditoriaus interesų, ginti minėtus interesus, suteikti fiziniam asmeniui naują galimybę pradėti viską iš naujo.

Iš esmės tai būdas, kai fizinis asmuo kreipęsis į teismą pradedą procedūrą, kurios metu, visi kreditoriai, norintys patenkinti savo kreditorinį reikalavimą privalės laikytis įstatyme[23] numatytų procedūrų. Tai iš esmės reiškia, jog išieškojimas bus paremtas bendraisiais bankroto teisės principais ir tame tarpe vienu esminiu - kreditorių lygybės principu[24]. O tai reiškia, jog nebebus vadovaujamasi principu „kas pirmesnis tas greitesnis"[25] kalbant, apie išieškojimo iš nemokaus asmens procedūrą.

Kreditorių teisės nukreipti materializuoti savo subjektinę teisę turi būti įgyvendinamos pagal kreditorių lygiateisiškumo principą[26], nediskriminuojant, nesiaurinant vienų ar kitaip išplečiant kitų kreditorių teisių. Fizinio asmens bankroto įstatyme, numatytas sąžiningumo pagrindas, kartu yra ir esminis kriterijus, suponuojantis galimybę sąžiningam fiziniam asmeniui, būtent bankroto procedūra spręsti savo finansinį nemokumą. Taigi, tokia teisė, tokiu būdu, (spręsti savo finansinį nemokumą) turi iš esmės tik fizinis asmuo, kuris atitinka sąžiningo asmens kriterijų. Nuo minėto pagrindo taip pat negalėtų būti atsietas nemokumo pagrindas ar kiti būtini reikalavimai siekiant įgyvendinti savo teisę, t. y. savo tikslą - bankrutuoti ir tokiu būdu palengvinti savo pradelstų įsipareigojimų gražinimą. Taigi, tai galimybė fiziniam asmeniui, tenkinančiam būtinus pagrindus ir sąlygas, spręsti savo nemokumą palengvintu, skolininkui priimtinesniu būdų, apsaugant tiek kreditoriaus tiek skolininko interesus. Trumpiausia prasme fizinių asmenų bankrotas tai - kreditorių interesų apsaugos ir skolininko, kuris yra fizinis asmuo, mokumo atkūrimo teisinių ir procesinių priemonių visuma.

Aptarus fizinio asmens bankroto sampratą, kuri negalėtų būti atsieta ar kitaip atribota nuo FAB instituto tikslo ir paskirties, autoriaus manymu, toliau yra būtina aptarti minėto instituto tikslą ir paskirtį.

LR FABĮ aiškiai nėra nurodytas įstatymo tikslas. Iš esmės minėtame įstatyme yra nurodyta tik įstatymo paskirtis[27]. Taigi, įstatymo leidėjas aiškiai nenurodė koks yra įstatymo tikslas. Iš esmės

[23] *Ibid.*
[24] S. Kavalnė et. al. *Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. 125p.
[25] E. Gruodytė ir J. Kiršienė, „Application of „fresh start. Doctrine for indvidual debtors in Lithuania: EU and US perspective.", *supra* note 4, 264 p.
[26] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, „Legal Aspects of Insolvency of Natural Persons in the Baltic States." *Juridica international XXI* (2014): 177 p. http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2014_1_176.pdf
[27] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 1 str. 1d.

tokią įstatymo leidėjo valią būtų galima suprasti, jog teisė nustatyti FABĮ tikslą yra perduota teismams. Arba pats įstatymo leidėjas nesiekia aiškiai atskirti tikslo nuo įstatymo paskirties.

Taigi, teismai siekdami pasisakyti dėl įstatymo paskirties visiškai analogiškai cituoja įstatymo FABĮ 1 straipsnio 1 dalies normą, tai atsispindi ir 2015 m. liepos 5 d. nutartyje: „*sudaryti sąlygas atkurti sąžiningų fizinio asmens, ūkininko ir kito fizinio asmens, kuris verčiasi individualia veikla, mokumą, užtikrinant kreditorių reikalavimų tenkinimą šio įstatymo nustatyta tvarka siekiant teisingos skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros.*[28]" Taigi, vertinant šią teismo citatą galima daryti išvadą, jog šio instituto paskirtis - sudaryti sąlygas atkurti sąžiningo asmens mokumą jokiais būdais negali būti siejamas tik su bankrutuojančio fizinio asmens gerove. Tiek tikslas, tiek paskirtis negalėtų būti siejamas tik su galimybe fiziniam asmeniui reabilituoti save, pradėti viską iš naujo atkūrus asmens mokumą. FAB procedūroje kaip ir juridinių asmenų bankroto procedūroje, privalo būti laikomasi kreditorių ir skolininko interesų pusiausvyros principo, tai procesas kurio metu turi būti ginami tiek skolininko, tiek kreditorių interesai[29]. Iš esmės tapatus aiškinimas tik jau dabar dėl FAB tikslo atsispindi ir kitoje nutartyje, jog fizinių asmenų instituto tikslas Lietuvoje yra: *„sudaryti sąlygas atkurti sąžiningo fizinio asmens mokumą, užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą FABĮ nustatyta tvarka, siekti teisingos kreditorių ir skolininko interesų pusiausvyros, t. y. suteikti reikalingą apsaugą skolininkui darant kuo mažesnę intervenciją į kreditorių teises[30].".* Taigi, kalbant tiek apie paskirtį tiek apie tikslą, tokia išsakyta teismo pozicija dar kartą patvirtina, jog fizinių asmenų bankroto instituto tikslas negalėtų būti tapatinamas išimtinai tik su fizinio asmens interesais paminant kreditorių interesus, nors LAT pasisakydamas tiek apie instituto paskirtį, tiek apie tikslą visų pirma mini galimybę sąžiningam asmeniui suteikti galimybę atkurti mokumą. Cituotos formuojamos praktikos pavyzdžiai, siekiant apibrėžti FABĮ instituto tikslą ir paskirtį patvirtina, jog FAB instituto tikslas ir paskirtis yra persipynę. Toks minėtų siekių persipynimas yra suprantamas ir teismų išaiškinimuose, kadangi, net pats įstatymo leidėjas FABĮ nėra nurodęs FABĮ tikslo, nurodyta tik paskirtis. Svarbu paminėti, jog teismų praktikoje teismai vertindami tam tikras įstatymo aplinkybes siekdami atsižvelgti į įstatymo tikslą, nurodo ne įstatymo tikslą[31], o įstatymo paskirtį. O tai yra dar vienas pavyzdys, jog net LAT nesiekia atskirti FABĮ tikslo nuo paskirties.

Taigi, atsižvelgiant į teisinį reguliavimą, teismų praktiką, dar kartą paminint, jog FAB instituto tikslas ir paskirtis yra persipynę, galima sutikti, jog asmens reabilitavimu iš dalies yra

[28] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-04-13]
[29] V. Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese." , *supra* note 5, 37 p.
[30] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014."; Teismų praktika. 2014, 42 p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639?nr=1) [2016-04-13]
[31] *Ibid*.

paaukojami sąžiningų kreditorių interesai. Vertinant, jog nemokumo sprendimo būdai FAB institute gali pasireikšti skolų mokėjimų terminų prailginimu, kreditorinių reikalavimų sumažinimu, atleidimu nuo dalies skolų, svarbu atkreipti dėmesį, jog tokiu atveju iš dalies būtų galima teigti, jog prioritetas po tinkamo fizinių asmenų mokumo atkūrimo plano įvykdymo, aktyvaus bendradarbiavimo, maksimalių pastangų dėjimo, siekiant gražinti bent dalį skolų 3 metų laikotarpiu, išties atiduodamas sąžiningo fizinio asmens naujai pradžiai.

Taigi, su tam tikromis anksčiau minėtomis išimtimis, tačiau FAB instituto esminis tikslas ir paskirtis, yra sudaryti sąlygas sąžiningam aktyviam[32] (užsiimančiam pelninga veikla ar aktyviai siekiančiam užsiimti pagrįstai pelninga veikla, toks pats reikalavimas randamas ir Estijos reguliavime[33]), sąžiningam, nemokiam ir tenkinančiam būtinus reikalavimus asmeniui spręsti savo negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais būtent fizinio asmens bankroto instituto keliu ir tokiu būdu atkurti savo mokumą. Būtina pastebėti, jog viso to tikslas yra gražinti asmenį į ekonominę apyvartą, iš pasyvaus rinkos dalyvio, leisti jam ir vėl tapti aktyviu tačiau, kartu taip pat saugant kreditorių interesus bankroto procese. Estijos[34] ir Latvijos[35] bankroto įstatyme yra numatyti įstatymo tikslai, iš esmės jie yra analogiški: dengti kreditorinius reikalavimus, taip pat suteikti galimybę būti atleistam nuo dalies įsipareigojimų, atkurti fizinio asmens mokumą.

Finansinis nemokumas, pradelsti įsipareigojimai, asmenį nukelia į tokią situaciją, kai mažinti savo finansinių įsipareigojimų susidaro beveik nebeįmanoma, o jei skolų dydžiai siekia milijonus tai kartu ir supratimas, jog net ir per visą savo gyvenimą, asmuo bus nepajėgus atsiskaityti su kreditoriais, neskatina, o ir riboja jo norą mažinti finansinius įsipareigojimus. Iš esmės tokioje situacijoje asmuo praranda finansinį suinteresuotumą dengti įsiskolinimą. Jei asmeniui nebūtų suteikiama galimybė bankroto keliu spręsti savo nemokumo, susidarytų situacija, kai asmuo, net ir dengdamas kreditorinius įsipareigojimus vis tiek nepajėgtų to padaryti. Iš esmės asmuo stengtųsi padaryti tai, kas nėra įmanoma - gražinti visas skolas ir vėl tapti mokiu. Gali susidaryti tokia situacija, kai dėl vis didėjančių skolų, delspinigių, palūkanų augimo asmuo bus priverstas būti nemokiu visą savo gyvenimą. Toks asmuo žinodamas, jog negalės tapti mokiu, iš esmės atlikinės nesibaigiantį „Sizifo darbą". Taip pat reali situacija, kai asmuo nesistengs dengti įsiskolinimų, kadangi asmuo net bandydamas dengti skolas neturės jokio suinteresuotumo tai daryti, dėl realios galimybės atsiskaityti su kreditoriais nebuvimo, vėl tapti mokiu nebankrutuojant. Taigi, autoriaus

[32] „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2S-122-163/2016;" Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1178826) [2016-02-10]

[33] T. Pukk, IP licensing and insolvency (2014). Estonia: International Association for the Protection of Intellectual Property. 5 p. Internetinė prieiga: http://aippi.org/wp-content/uploads/committees/241/GR241estonia.pdf

[34] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". 2 str. Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide

[35] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). 5 str. 1d., 1 str. Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23

nuomone, FAB ir yra siekiama suteikti galimybę, atkurti fizinio asmens suinteresuotumą dengti skolas, skatinant, jį, jog uoliai siekus atidavinėti skolas plano įvykdymo metu, asmuo bus atleistas nuo skolų. Žinoma negalime pamiršti vieno esminio FABĮ tikslo, kuris atsispindi ir paskirtyje - atkurti asmens mokumą.

Dr. Bolzanas savo moksliniame straipsnyje pastebi, jog fizinio asmens bankroto tikslas, vertinant iš skolininko interesų pusės, tai - ginti savo orumą, kai dėl nebepakeliamų finansinių sunkumų jis yra itin sumenkintas[36]. Taigi, FAB instituto tikslas yra nukreiptas ne tik į ekonominį asmens reabilitavimą, tačiau kartu ir į moralinį, socialinį skolininko reabilitavimą, siekį padėtį socialiai, ekonomiškai silpnam, pažeidžiamam, sąžiningam asmeniui susidūrusiam su ne trumpalaikiais sunkumais. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, jog būtent atsižvelgiant į reabilitacinį fizinio asmens bankroto tikslą yra mokslininkų, kurie tokią procedūrą siūlo vadinti ne bankroto, o nemokaus fizinio asmens skolų restruktūrizavimo procedūra[37]. Tokios procedūros tikslas sudaryti fiziniam asmeniui sąlygas, juridinį mechanizmą pradėti naujo ūkio vedimą iš naujo, o ne likviduoti jį iš ekonominės apyvartos. Būtent dėl to fizinio asmens bankroto procedūros yra artimos juridinio asmens restruktūrizavimo procedūroms[38].

Iš esmės fizinių asmenų bankroto institutu skolininkas, kuris aktyviai stengsis įvykdyti mokumo atkūrimo planą, kaip jau buvo minėta anksčiau yra skatinamas tuo, jog po tinkamo plano įvykdymo, laikymosi pareigų, nepažeidus sąžiningumo kriterijaus ar kitos fizinio asmens bankroto procedūros, dalis asmens skolų bus nurašytos. Tai reiškia, jog asmuo tik tinkamai įgyvendindamas savo pareigas, fizinio asmens bankroto procedūros metu, įgis teisę išvengti dalies finansinių įsipareigojimų padengimo. O tokiu atveju, bus suteikta galimybė sąžiningam asmeniui viską pradėti iš naujo. Pasitelkiant „Fresh start" doktriną[39] (naujos pradžios). Atsižvelgiant į anksčiau minėtą „Fresh start" (naujos pradžios) doktriną, būtina pasakyti, jog ji negali būti tiesiogiai tapatinama tik su skolininko atleidimu nuo skolų. Todėl Lietuvoje ir Baltijos šalyse taikomas „earned fresh start"(užtarnautos naujos pradžios)[40] modelis. Kaip jau buvo minėta anksčiau, skolininkas yra atleidžiamas tik tada, kai jis tinkamai įvykdo fizinio asmens mokumo atkūrimo planą, įvykdant jį yra atsiskaitoma su kreditoriais bent iš dalies arba idealiu atveju visa apimtimi patenkinami kreditorinių reikalavimai. Atleidimas nuo dalies skolų pagal „earned fresh start" (užtarnautos naujos pradžios) doktriną tapatinamas su mokumo atkūrimo plano įvykdymu, gražinimu bent dalies skolų ir sąžiningo asmens elgesio standartu. Atlikęs anksčiau aptartus veiksmus t. y po tokio plano,

[36] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 391 p.
[37] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 391 p.
[38] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, p. 179
[39] E. Gruodytė ir J. Kiršienė, *supra* note 4, 266 p.
[40] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 178 p.

tinkamo įvykdymo asmuo būna atleidžiamas nuo likusios dalies skolų. Taigi, kaip pastebi Ambrasaitė G. ir Norkus R. savo moksliniame straipsnyje, Lietuvos teisiniame fizinio asmens bankroto instituto reguliavimui yra būdingas tiek Šiaurės šalių modelis dėl fizinio asmens sąžiningumo, tiek vokiškasis modelis dėl plano ir dalies skolų būtino įvykdymo[41]. Tik atlikus anksčiau paminėtus veiksmus, asmuo bus atleistas nuo dalies skolų. Toks reguliavimas, išryškina ir kitą tikslą, kuris siejamas bent su daliniu kreditorių reikalavimų patenkinimų užtikrinimu skolininkui vykdant mokumo atkūrimo planą, kai iš bankrutuojančio asmens, kreditoriams bus reali galimybė iš nemokaus rinkos dalyvio atgauti bent dalį skolų.

Būtina paminėti, jog gali susidaryti situacija, kai įstatymo suteikta teise bankrutuoti, gali siekti ir siekia pasinaudoti tie asmenys, kurie negali šios teisės materializuoti. To priežastis yra tai, jog dėl savo ankstesnių veiksmų iki bankroto bylos iškėlimo ar procedūros metu nevykdė pareigų ar buvo nesąžiningi ar kitais būdais neatitiko įstatymo keliamų reikalavimų. Tokiu atveju yra būtina, jog įstatymo leidėjas turėtų aiškų apsaugos mechanizmą, kuris konkrečiu atveju bus asmens sąžiningumo kriterijų apsaugos svertai, siekiant uždrausti ir neleisti asmenims piktnaudžiauti teise. Kadangi priešingu atveju, gali susidaryti situacija, kai sąžiningi kreditoriai, kurie turi reikalavimo teisę pilna apimtimi į savo skolininką, turės prarasti dalį ar visą, savo kreditorinio reikalavimo dėl to, jog nesąžiningas skolininkas, iš esmės, tokiu būdu piktnaudžiaudamas teise, siekė išvengti atsiskaitymo su kreditoriais visa apimtimi. Taigi, minėtieji apsaugos svertai pirmiausiai turėtų ginti tiek pačio įstatymo tikslą, tiek sąžiningų kreditorių interesus. Kadangi iš parengiamųjų dokumentų, įstatymo paskirtis ir tikslas nebuvo nukreiptas suteikti teisę bankrutuoti nesąžiningiems asmenims[42]. Manytina, jog priešingas įstatymo tikslui veikimas, turi būti itin netoleruotinas. Taigi, atsižvelgiant į FABĮ paskirtį, iš teismų praktikos išplaukiančius tikslus, tiek į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau - CK) 1.5[43] straipsniui prieštaraujančias situacijas, yra būtina dėti visas pastangas, jog nebūtų tokių situacijų, kai dėl neapdairaus, nesąžiningo, nerūpestingo asmens gyvenimo, skolininko sukaupti įsiskolinimai, pradelsti finansiniai įsipareigojimai slegia ne ką kitą kaip būtent sąžiningus kreditorius[44]. Minėtoje situacijoje sąžiningi kreditoriai patiria didžiulę žalą prarasdami savo kreditorinį reikalavimą dėl lengvabūdiškai savo ūkinį gyvenimą vedusio nesąžiningo skolininko.

---

[41] *Ibid.*

[42] Butkus, K., Jazbutis, R., Kelpšas, T., Laužikas, E., Velička, R., Višinskis, V. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė (2005). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas. 81 p. Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AwjhaTn6uuxgJ%3Ahttps%3A%2F%2Ffinmin.lrv.lt%2Fuploads%2Ffinmin%2Fdocuments%2Ffiles%2F3.doc%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[43] „Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas". Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta/81200:str1.5

[44] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 392 p.

Teismų praktika, tiek teisinis reguliavimas išryškina ir kitą fizinio asmens bankroto instituto tikslą, ne visai tiesiogiai išskiriamas ir kitas itin svarbus šio instituto tikslas - sudaryti sąlygas nemokiu tapusiam asmeniui, įgyti reikalingų įgūdžių, sugebėjimų vykdant mokumo atkūrimo planą, vesti savo ūkį taip, jog ateityje nebeprireiktų pasinaudoti asmens nemokumo institutu dar kartą[45], šis tikslas išplaukia iš anksčiau minėto reabilitacinio FABĮ tikslo ir paskirties. Reabilitacinis įstatymo tikslas ir paskirtis iš esmės galėtų būti fizinių ir juridinių asmenų bankroto santykio atskyrimo kriterijus. Būtent dėl anksčiau minėto aspekto, negalima sakyti, jog minėtų institutų tikslai ir paskirtis yra tapatūs. Kadangi, šie institutai skiriasi, tuo jog įmonių bankroto procedūroje nėra sudarinėjamas mokumo atkūrimo planas, priešingai nei fizinių asmenų bankroto procedūroje. FAB procedūroje bandoma sudaryti efektyvų juridinį mechanizmą, kuris sudarytų sąlygas, leistų fiziniam asmeniui tapti ir vėl mokiu, o tokiu būdu užtikrinti kreditorių reikalavimų tenkinimą pagal bendruosius bankroto proceso principus ir esmę.[46] Įmonių bankroto institutu, siekiama priešingo FAB tikslo, ginant kreditorių ir skolininko interesus pašalinti nemokų ekonominės rinkos dalyvį.

Siekiant apibendrinti fizinio asmens bankroto sampratą galima pažymėti tai, jog fizinio asmens bankroto samprata galėtų būti suprantama ir kaip asmens, kuris nėra juridinis asmuo galimybė, tenkinant FABĮ numatytas sąlygas[47] ir pagrindus, pasinaudojant teisinių, procesinių procedūrų visuma spręsti savo finansinį nemokumą, valstybės suteikta galimybe suderinant savo skolas (abipusiu konsensusu tarp skolininko ir kreditorių išlaikant abipusių interesų pusiausvyrą ir apsaugą) realizavus turtą, vykdant mokumo atkūrimo planą, vėl tapti mokiu ir aktyviu ekonominės rinkos dalyviu.

Siekiant apibendrinti FAB instituto tikslus ir paskirtį atsižvelgiant į teismų praktiką, remiantis sisteminiu FABĮ normų aiškinimu galima būtų teigti, jog fizinių asmenų bankrotas, darbo autoriaus manymu, pagal tikslus yra skaidomas į du etapus, pirmasis, kiek įmanoma maksimalus kreditorių interesų ir skolų tenkinimo, antrasis - naujos galimybės pradėti viską iš naujo ekonominėje erdvėje skolininkui suteikimas. Iš esmės kreditorių interesai viso proceso metu turi būti ypatingai saugomi, net ir tuo atveju, kai skolininkas yra atleidžiamas nuo dalies skolų. Autoriaus manymu, kadangi vis dėl to išimtinai asmens atleidimas Lietuvoje nuo skolų yra neišvengiamai tapatinamas su plano įvykdymu, manytina, jog nurodant FAB instituto tikslą, būtų tikslingiau nurodyti, jog bankroto procesu visų pirma siekiama užtikrinti kreditorių interesus vykdant mokumo atkūrimo planą, o tik asmeniui tinkamai įvykdžius mokumo atkūrimo planą -

[45] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014.“; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-03-07]

[46] „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-485-658/2014;“ Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/801015) [2016-02-10]

[47] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.“, *supra* note 9

vėliau prioritetas yra teikiamas pareiškėjo naujai pradžiai. Vertinant teismų praktiką, instituto reguliavimą, FABĮ instituto tikslai ir paskirtis yra persipynę ir tarpusavyje sąveikaujantys. Esminiai išskiriami FABĮ ir FAB instituto siekiai (tikslai ir įstatymo paskirtis), kurių esminis - atkurti sąžiningo skolininko mokumą, reabilitacinis (reikalingų įgūdžių formavimo, kurie yra reikalingi, jog asmeniui nebeiškiltų būtinybė dar kartą bankrutuoti), naujos galimybės suteikimo, kreditorių ir skolininkų interesų pusiausvyros apsaugos. Būtina pasakyti, jog sąžiningo skolininko mokumo atkūrimas niekaip negalėtų paminti sąžiningų kreditorių interesų. Kaip jau buvo minėta anksčiau teigti, jog pagal FAB instituto tikslus ir paskirtį išimtinai prioritetas yra atiduodamas tik sąžiningo fizinio asmens naujai pradžiai, autoriaus manymu būtų neteisinga. To priežastis yra tai, jog pagal Lietuvoje galiojantį Šiaurės šalių ir vokišką atleidimo nuo skolų modelį[48], tik tinkamas mokumo atkūrimo plano įvykdymas, sąžiningumas asmeniui suteiks teisę būti atleistu nuo skolų, o po minėtos teisės suteikimo, tokiu atveju prioritetas atleisti asmenį nuo skolų išties vyraus, atsižvelgiant, jog dalis kreditorinių reikalavimų nebus patenkinti. Taigi, prioritetas tokiu atveju po bent dalinių kreditorinių reikalavimų patenkinimo atiduodamas sąžiningo fizinio asmens galimybei pradėti viską iš naujo, panaikinti likusias kreditorių reikalavimo teises į skolininką.

Atsižvelgiant Europos sąjungos mastu vartotojų nemokumo, bankroto tikslai išskiriami į prevencinį, nemokumo pasekmių sušvelninimo ir reabilitacinį[49]. Taip pat aptarinėjant fizinio asmens bankroto tikslus, tais atvejais, kai skolininkai yra iš dalies atleidžiami nuo savo skolų mokslinio straipsnio „Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice“ autoriai įžvelgia, jog tokie atvejai, kai nuo dalies įsipareigojimų asmuo yra atleidžiamas, galėtų būti vertinami taip pat ir iš ekonominių perspektyvų, interpretuojant tokią situaciją kaip nubaudimo funkciją atliekančią - refleksinę priemonę kreditoriams, dėl nesąžiningo, paskolų teikimo ar nepaisymo pareigų[50]. Taigi, itin įdomi pateikiama nuomonė, dėl vieno iš galimo priskirti bankroto tikslų - refleksinę, nubaudimo funkciją atliekantį tikslą nesąžiningiems kreditoriams. Autoriaus manymu, tokia situacija (kreditorių veiksmų vertinimas) bus itin aktuali perspektyvoje vertinant ne tik skolininko nesąžiningumą, bet ir kreditorių veiksmus sąžiningumo ar nesąžiningumo kontekste.

[48] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 77 p.
[49] J. Niemi-Kiesiläinen, „Never too Small to Fail: Insolvency of Consumers as an International Concern.” iš Niemi-Kiesiläinen, J., ir Block-Lieb, S., ir Backert, W. „Contemporary Issues In Consumer Bankruptcy.” (2013): 21 p. http://search.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=665252&site=ehost-live&ebv=EB&ppid=pp_21
[50] Y. Ziane et al. „Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice.” (2011): 9 p. http://economix.fr/docs/889/BCEL_Surendettement.pdf

Atsižvelgiant į tai, jog net ir LR fizinių asmenų bankroto įstatymas[51] skirtingose vietose, ne itin nuosekliai įvardina kas yra pagrindai, o kas yra sąlygos, kurių privalo būti laikomasi, norint turėti galimybę iškelti fizinio asmens bankroto bylą. Taigi, atsižvelgiant į tai yra tikslinga išskirti kas šio darbo autoriaus nuomone, darbe bus laikoma būtent sąlygomis, kurios privalo būti tenkinamos, o kas pagrindais, kurių buvimas yra būtinas siekiant iškelti bankroto bylą fiziniam asmeniui. FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje[52] numatyta, jog netenkinant minėtame straipsnyje numatytų aplinkybių, bus atsisakyta tenkinti pareiškėjo, norinčio fizinio asmens bankroto institutu spręsti savo finansinį nemokumą pareiškimą. Taip pat tikslinga paminėti, jog bylos nutraukimo sąlygos numatytos 10 straipsnio 1 dalyje[53], minėtam straipsnyje nurodyta, jog ir čia aptariamos būtent sąlygos, kurioms esant teismas nutraukia fizinio asmens bankroto bylą. Pagrindinis ne visišką nuoseklumą rodantis straipsnis, ne vienodą traktavimą bei atskyrimą sąlygų nuo pagrindų, yra pačiame įstatyme numatytas 6 straipsnis. FABĮ 6 straipsnio pirmojoje dalyje[54], įstatymų leidėjas yra suformulavęs, jog 5 straipsnio 8[55] dalyje pateikiamos būtent sąlygos. Taigi, pačiame FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje[56] numatyti kriterijai įvardijami ne kuo kitu kaip sąlygomis. Atsižvelgiant, jog baigiamojo darbo objektas yra fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos, dėl nuoseklumo, kaip jau buvo minėta anksčiau, yra tikslinga atskirti, kas darbo autoriaus nuomone, turi būti laikytina pagrindais, o kas sąlygomis. Kokių aplinkybių buvimas ar nebuvimas turėtų būti laikomas pagrindais, o kokių buvimas ar nebuvimas sąlygomis.

Asmuo norintis pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra turi tenkinti įstatyme numatytus pagrindus ir sąlygas. Autoriaus nuomone, vadovaujantis tiek įstatymo leidėjo formuluote, būtent FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje[57] numatytos sąlygos, kurių buvimas iš esmės užkirstų kelią fiziniam asmeniui spręsti savo nemokumą, bankroto institutu. Autoriaus nuomone ir atsižvelgus į keliamus reikalavimus bankroto procesui, esminis pagrindas, kuris išskiriamas ir išplaukia būtent iš FABĮ tikslo ir paskirties tai - 2 straipsnio 2 dalyje[58] numatytas nemokumo pagrindas. Visų pirma, jog asmuo turėtų galimybę pasinaudoti nemokumo institutu jis privalo būti nemokus. Tačiau galime daryti logine išvadą, jog analizuojant tiek įstatymo tikslą, tiek jo paskirtį, neužtenka, jog asmuo būtų vien nemokus. Pats nemokumas yra vienas iš pagrindų, kuris iš esmės leistų pasinaudoti fizinio asmens institutu tik tada, kai būtų nustatytas dar vienas esminis pagrindas - fizinio asmens sąžiningumas. Svarbu pastebėti, jog tokio pagrindo išskyrimas tiesiogiai, būtent,

[51] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9
[52] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas." *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012). 5 str. 8 d.
[53] *Ibid.,* 10 str. 1 d.
[54] *Ibid.,* 6 str. 1 d.
[55] *Ibid.,* 5 str. 8 d.
[56] *Ibid.,* 5 str. 8 d.
[57] *Ibid.,* 5 str. 8 d.
[58] *Ibid.,* 2 str. 2 d.

kaip pagrindo nėra numatytas, tačiau, jo kaip antrojo esminio pagrindo buvimą galima išskirti aiškinant FABĮ 1 straipsnio. 1 dalį.[59]. Sąžiningumo kriterijus kaip pagrindas, aiškiai atsispindi vertinant įstatymo ir viso instituto tikslą, suteikti galimybę sąžiningam fiziniam asmeniu spręsti savo nemokumą. Tik anksčiau minėtam asmeniui yra suteikiama galimybė, spręsti savo finansinius įsipareigojimus iš esmės sušvelninant nemokumo sprendimo būdus, juos supaprastinant, pratęsiant įsipareigojimų įvykdymo terminus. Iš to kas pasakyta, galime daryti loginę išvadą, jog vien to, jog fizinis asmuo yra sąžiningas, to nepakanka daryti prielaidai, jog jis galės išsikelti fizinio asmens bankroto bylą. Tokia teise pasinaudoti gali tik asmuo, kuris tenkins abu fizinių asmenų bankroto tikslo ir paskirties išplaukiančius pagrindus t. y asmuo bus nemokus ir kartu sąžiningas. Įstatymo leidėjas tik sąžiningam ir nemokiam teisinių santykių subjektui suteikia tokią teisę. Nemokus, bet nesąžiningas asmuo tokios teisės neturi ir negali turėti. Tiesa, nors darbo autoriaus nuomone, kritikuotina, tačiau sąžiningumas FABĮ[60] apibrėžiamas palyginus trumpu laiko tarpu, o tai ne visa apimtimi užtikrina fizinio asmens bankroto tikslą ar kaip pastebi kiti autoriai, nemokaus fizinio asmens skolų restruktūrizavimo tikslus, apie tai darbo autorius pasisakys plačiau kitame skyriuje.

Taigi, tik nustačius būtinų nemokumo ir sąžiningumo pagrindų tenkinimą, galime daryti prielaidą apie sėkmingą pareiškėjo, bankroto proceso pradžią. Tačiau net ir praėjus fizinio asmens bankroto proceso pagrindų filtrus, saugiklius, asmuo, norėdamas, jog fizinio asmens bankroto kelias nebūtų jam užkirstas, turi ir privalo, tenkinti numatytas sąlygas. Iš esmės turi nebūti aplinkybių, kurios numatytos 5 straipsnio 8 dalyje[61] kaip sąlygos. O tokių aplinkybių konstatavimas iš esmės sukelia tokius pačius padarinius kaip ir sąžiningumo, nemokumo pagrindų nebuvimas. Susidarius tokiai situacijai, kai įstatymo numatytos sąlygos[62] nebus tenkinamos teismas privalės atsisakyti kelti fizinio asmens bankroto bylą. Šio darbo autoriaus nuomone, fizinių asmenų bankroto įstatyme[63] yra numatyti du esminiai pagrindai - tai pareiškėjo nemokumas ir sąžiningumas, tokią autoriaus nuomonę pagrindžiančią poziciją yra išsakęs ir LAT[64]. Pareiškėjas pateikiantis pareiškimą teismui, iškelti bankroto bylą, be nurodytų pagrindų atitikimo taip pat privalo tenkinti FABĮ įstatymo 5 straipsnyje 8 dalyje[65] numatytas aplinkybes, kurios turėtų būti įvardijamos sąlygomis.

[59] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.” *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012). 1 str. 1 d.
[60] *Ibid.*, 5 str. 8 d. 2 p.
[61] *Ibid.*, 5 str. 8 d.
[62] *Ibid.*, 5 str. 8 d.
[63] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.”, *supra* note 9
[64] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015” Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1046168) [2016-03-02]
[65] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.”, *supra* note 9, 5 str. 8 d.

II. Fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos

Kaip ir kiekvienas institutas civiliniame procese tam, jog jis prasidėtų, visų pirma, jis privalo būti pradėtas, inicijuotas. Tam, jog FAB procedūra būtų pradėta, ji turi atitikti ne tik esminius tam institutui keliamus ne tik proceso tikslus, bet ir to instituto pradžiai būdingas sąlygas ir pagrindus. Fizinių asmenų bankrotas nėra išimtis. Lietuvoje fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui keliami ir yra taikomi tiek bendrieji Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso reikalavimai, tiek specialieji, kurie numatyti FABĮ normose. Šiame įstatyme[66] fizinių asmenų bankroto pradiniam etapui keliamos ne tik sąlygos, kurios privalo būti tenkinamos. Tokiam fizinio asmens nemokumo sprendimo būdui yra keliami ir įstatymo numatyti pagrindai, kurie neatsiejamai susiję su anksčiau minėtomis procesinėmis sąlygomis, kurios turės būti tenkinamos tiek bankroto proceso bylos iškėlimo stadijoje - procedūros pradžioje, tiek minėtais reikalavimais turės būti vadovaujamasi visame procese, pavyzdžiui, numatytu sąžiningumo pagrindu. Priešingu atveju įstatymo leidėjo suteikta teise ne tik juridiniam, tačiau ir fiziniam, teisinės, tiek ekonominės apyvartos dalyviui, fiziniam asmeniui nebus galima pasinaudoti šia subjektine teise. Susiklosčius situacijai, kai jau anksčiau minėtos procedūros metu būtų nepaisomas sąžiningumo įsipareigojimas teismas turi nutraukti jau pradėtą procesą, uždraudžiant ir atsisakant asmeniui suteikti galimybę bankrutuoti. Iš esmės Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, bankroto proceso fiziniam asmeniui reguliavime sąžiningo asmens elgesys - pamatas viso fizinio asmens bankroto proceso. Esminių numatytų sąlygų FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje[67] nesilaikymas, kaip jau buvo minėta anksčiau, gali padaryti neįmanomą ne tik patį fizinio asmens bankroto procesą neįmanomu, tačiau ir neatitikimas sąžiningumo pagrindo, gali būti priežastis nutraukti jau pradėtą nemokaus fizinio asmens bankroto, ar kaip pastebi kiti mokslininkai[68] nemokaus fizinio asmens skolų restruktūrizavimo procesą[69].

FABĮ 6 straipsnio 1 dalyje numato, jog: „*Teismas priima nutartį iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu nustato, kad fizinis asmuo yra nemokus ir nėra šio įstatymo 5 straipsnio 8 dalyje nustatytų pagrindų.*[70]" Nors įstatyme, analizuojant jį lingvistiniu požiūriu iš esmės minimi 6 straipsnyje 1 d.[71] numatyti pagrindai, tačiau autoriaus manymu, kaip vėliau 5 straipsnio 8 dalyje pažymi ir pats įstatymų leidėjas, jog tam, kad byla būtų iškelta neturi būti nei vienos iš 5 straipsnio 8 dalyje numatytų sąlygų[72]. Taigi, manytina, jog reikalavai įvardinti šio įstatymo 5 straipsnio 8

[66] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9
[67] *Ibid.,* 5 str. 8 d.
[68] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 179 p.
[69] D. Bolzanas, *supra* note 10, 391 p.
[70] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas." *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012). 6 str. 1 d.
[71] *Ibid.*
[72] *Ibid., 5 str. 8 d.*

dalyje[73] yra ne kas kita, o sąlygos, kurios turi būti tenkinamos siejant jas su tam tikromis, jose nurodytomis aplinkybėmis, kurių buvimas reikš, jog asmeniui negalės būti iškelta bankroto byla

Toliau darbo autorius pradės analizuoti kiekvieną iš minėtų pagrindų ir sąlygų pradėdamas nuo pagrindų. Siekdamas atskleisti keliamų reikalavimų turinį, neapsiribojant vien Lietuvos valstybės teisiniu reguliavimu ir reglamentavimu, kiek realu šio darbo apimčiai, bus apžvelgiami ir kitų valstybių tokių kaip: Latvijos, Estijos fizinių asmenų bankroto proceso reikalavimai - ribojimai, pagrindai ir negalimų sąlygų konstatavimas - šio instituto pradžiai. Siekiant bendrai apžvelgti Europos lygmeniu dominuojančius reikalavimus fizinių asmenų, vartotojų tinkamo bankroto tikslo įgyvendinimui, pasak Iain Ramsay dažniausiai jie Europoje yra siejami su reikalavimu tinkamai įvykdyti mokumo atkūrimo planą ir tokiu būdų būti atleistu nuo skolų, dažnai su sąžiningu skolininko turto valdymu ar nuolatiniu nemokumu[74]. Iš esmės Latvijoje, Estijoje ir Lietuvoje fizinių asmenų bankroto institutas apjungia visus anksčiau minėtus aspektus, minėtų aspektų yra reikalaujama iš asmens siekiančio bankrutuoti.

2.1 Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai:

Kaip jau buvo minėta anksčiau, fizinių asmenų bankroto procesas Lietuvos teisiniame reguliavime remiasi sąžiningumo ir nemokumo būtinaisiais pagrindais. Vieno iš dviejų pagrindų nekonstatavimas, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, negalėtų leisti asmeniui bankrutuoti. Svarbu paminėti, jog tiek nemokumo, tiek sąžiningumo pagrindai yra glaudžiai susiję, nekonstatavus vieno iš pagrindų nėra įmanomas fizinių asmenų nemokumo sprendimo bankroto keliu būdas. Itin glaudus tarpusavio pagrindų santykis pastebimas vertinant asmens sąžiningumą, kai tam, jog asmeniui galėtų būti užkirstas kelias bankrutuoti dėl to, jog asmuo yra nesąžiningas, privalo būti nustatytas priežastinis ryšys tarp asmens nesąžiningumo ir jo nemokumo. Taigi, tiek sąžiningumo, tiek nemokumo pagrindai privalo būti nustatyti, asmeniui siekiančiam pasinaudoti fizinių asmenų bankroto institutu. Priešingu atveju asmuo tokios galimybės neturės.

[73] *Ibid.*
[74] I. Ramsay, „Comparative Consumer Bankruptcy." *University of Illinois Law Review* (2007): 250 p. https://scholar.google.co.uk/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=l-AYspgAAAAJ&citation_for_view=l-AYspgAAAAJ:2osOgNQ5qMEC

2.1.1 Asmens sąžiningumas

Kaip jau buvo minėta anksčiau, asmuo siekdamas spręsti savo finansinį nemokumą pasitelkdamas fizinio asmens bankroto institutą privalo, būti ne tik sąžiningu bankroto proceso pradžioje - bylos iškėlimo stadijoje, ne tik viso proceso metu, tačiau asmeniui ši galimybė siejama visų pirma tik buvus sąžiningu[75] iki būtinumo iškelti fizinių asmenų bankroto bylą. Tai reiškia, jog nemokumas negalėtų būti sukeltas nesąžiningų asmens veiksmų. Būtinumas anksčiau buvusiame sakinyje šiuo atveju turėtų būti suprantamas kaip asmens negalėjimas atsiskaityti su kreditoriais - nemokumas. Taigi, tiek iš anksčiau aptarto tikslo, tiek iš paties įstatymo paskirties formuluotės, kuri nurodyta FABĮ 1 straipsnio 1 dalyje, yra aišku, jog sąžiningumas ir jo turinys yra neatsiejamas nuo fizinio asmens bankroto[76].

Iš esmės sąžiningumo principas civilinėje teisėje turi galioti visą apimtimi, būtų tikslinga manyti, jog kiekvienas asmuo dalyvaudamas teisiniuose santykiuose, savo teises ir pareigas gali įgyti tik dalyvaudamas juose tinkamai. Iš esmės dalyvavimas teisiniuose santykiuose yra paremtas subjektinių teisių ir pareigų įgijimu. Vienas iš dalyvavimo teisiniuose santykiuose esminių reikalavimų yra tinkamas dalyvavimas. Tik dalyvaujant teisiniuose santykiuose tinkamai individas, t.y tinkamai vykdydamas iš teisinio santykio išplaukiančias pareigas asmuo gali įgyti teises[77]. Taigi, tinkamas dalyvavimas civiliniuose teisiniuose santykiuose negali būti įsivaizduojamas be sąžiningo asmens veikimo. Deramai dalyvaudamas teisiniuose santykiuose asmuo privalo vykdyti pareigas. Įstatymų leidėjas CK 1.5 straipsnyje[78] įtvirtino principus, kuriais iš esmės turi būti paremti tiek teisiniai santykiai, tiek teisės reguliavimas, tiek jos reglamentavimas.

Siekiant paanalizuoti sąžiningumo reikšmę svarbu pažymėti, jog sąžiningumas siejamas su nesukčiavimu, dora, dorumu ir teisėtumu siekiant tikslo („honesty or lawfulness of purpose")[79]. Kitame teisinių terminų žodyne, sąžiningumas apibūdinamas kaip blogų kėslų neturėjimas, blogos valios nebuvimas[80]. S. Arlauskas ir R. Jokubauskas savo moksliniame straipsnyje pažymi, jog: sąžiningumas - vertybinis teisinių santykių subjekto matas, nustatomas tiek pagal objektyvų tiek pagal subjektyvųjį kriterijus[81]" *Objektyvus sąžiningumas suvokiamas kaip elgesys, kuris*

---

[75] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 1str. 1 d.
[76] *Ibid.*
[77] A. Vaišvila, *Teisės teorija.* Vilnius: Justitia, 2000. 300 p. http://alinukas.weebly.com/uploads/6/9/6/2/696268/teises_teorija_vaisvila_2000.pdf
[78] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta/81200:str1.5
[79] Interaktyvus žodynas „Merriam - Webster dictionary" [žiūrėta 2016 02 22]. Internetinė prieiga: http://www.merriam-webster.com/dictionary/good%20faith
[80] Interaktyvus žodynas „Legal-dictionary.thefreedictionary For Collins Dictionary of Law: Collins Dictionary of Law. S.v. „good faith." [žiūrėta 2016 02 13]. Internetinė prieiga: http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/good+faith
[81] S. Arlauskas ir R. Jokubauskas, „Sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose." *Jurisprudencija* 20, 4 (2013): 1383 p.

vadovaujasi protingumo, teisingumo principais, toks veikimas yra atidus, pakankamai rūpestingas vertinamas kaip apdairus. Subjektyvusis požiūris tai asmens vidinė būklė konkrečiomis aplinkybėmis ir situacijomis[82]. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras apibrėžia sąžiningumą panašiai kaip ir anksčiau minėtieji šaltiniai siedamas sąžiningumo (bona fides) principą su elgesio matu kaip vertybe, išskiriant būtinumą vertinti asmens elgesį tiek objektyviai tiek subjektyviai[83]. Taigi, asmens sąžiningumas yra ir turėtų būti vertinamas tiek objektyvia tiek subjektyvia prasme. Subjektyviai - ką asmuo turėjo daryti ar nedaryti, esant konkrečiai situacijai, t.y ką būtų daręs elgesio standarto „bonus pater familias etalonas[84]", jog jo elgesys būtų laikytas tinkamu ir sąžiningu. Taip pat itin svarbu nustatyti ką asmuo darė ir ar toks jo veikimas ar neveikimas gali būti laikomas sąžiningu vertinant su anksčiau minėtu elgesio standartu. Taip pat būtina nustatyti ir ką asmuo galėjo tokioje situacijoje daryti.

Taip pat šis principas aptartas ir Tarptautinių komercinių sutarčių principuose ir apibrėžiamas kaip pareiga elgtis taip, jog tinkamai, vadovaujantis ir atliekant konkrečias tai situacijai būdingas pareigas jos būtų atliekamos be jokių piktnaudžiavimo ar sukčiavimo apraiškų.[85] Sąžiningumo kaip vieno iš pamatinio teisinio principo svarba atsispindi ne tik fundamentaliuose prieš tai minėtuose UNIDROIT principuose[86] ir civilinėje teisėje, kaip jau buvo minėta, fizinio asmens sąžiningumas yra šerdis viso būsimo, esamo ir iš esmės buvusio fizinio asmens bankroto proceso. Kadangi tai yra pamatas viso proceso, todėl įstatymų leidėjas turi turėti teisinius būdus ir priemones kaip tinkamai reguliuoti tai, leidžiant tinkamai taikant procedūrą pasinaudoti ja tik sąžiningiems asmenims, kartu neišplečiant ir nesiaurinant sąžiningumo ribų. Pastaraisiais metai iš esmės tokia problematika iškilo dėl Lietuvos Respublikos teismų pernelyg išplėstų sąžiningumo reikalavimų ir jo taikymo ribų[87]. Kuomet susidarydavo situacija, jog bylos būdavo arba visai neiškeliamos, arba procesas nutraukiamas nustačius FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto pažeidimą ir pripažinus asmens veiksmus nesąžiningais, nesant tam pagrįsto juridinio pagrindo. Kadangi per platus sąžiningumo vertinimo kriterijaus išplėtimas, vertinant sąžiningumo kontekste pareiškėjo veiksmus už ilgesnį nei trejų metų terminą yra priešingas įstatymo leidėjo valiai. Minėtu atveju, prieštaraujant FABĮ reguliavimui yra išplečiamos sąžiningumo kaip kriterijaus ribos. O tai iš esmės galėjo būti ir tikriausiai buvo viena iš priežasčių dėl ko fiziniams asmenims galimybė pasinaudoti

[82] *Ibid.,* 1383 p.
[83] V. Mikelėnas, *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Pirmoji knyga.* Vilnius: Justitia, 2001. 77 p.
[84] E. Klimas ir J. Lankelis, „Viešojo Intereso Nustatymas – Objektyvieji Kriterijai." *Jurisprudencija* 21, 1 (2014): 125 p. https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf
[85] Tarptautiniai Komerciniai Sutarčių principai UNIDROIT 1. 7 str. [žiūrėta 2016 02 22]. Internetinė prieiga: http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf
[86] *Ibid.*
[87] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1055958) [2016-03-07]

tokia nemokumo sprendimo procedūra buvo apsunkinta, taip pat tuo pačiu metu bankrutuoti pasidarydavo kartais ir neįmanoma. Autoriaus nuomone, tai galėjo būti viena iš esminių priežasčių, kodėl palyginus su kitomis valstybėmis Lietuvoje bankrutuoja tik labai nedidelė dalis norinčių tai padaryti[88], susidarius anksčiau minėtai situacijai neproporcingai apsunkinamos galimybės spręsti nemokumą FAB keliu.

Siekiant nustatyti sąžiningumo turinį būtina pažymėti, jog atsižvelgiant į FAB instituto reglamentavimą FABĮ nėra išskiriami aiškūs nesąžiningumo atvejai. Tačiau lyginant su prieš tai buvusia nesąžiningumo apibrėžtimi, veiksmais, kurie laikomi nesąžiningais, naujausioje FABĮ normoje pastebimas nesąžiningų veiksmų šiek tiek aiškesnis detalizavimas. Sąžiningumas FABĮ prasme vertinamas analizuojant skolininko elgesį ir atsižvelgiant į tai ar nebuvo atlikti veiksmai kurie laikomi nesąžiningais. Taigi, pats sąžiningumas, lingvistiškai vertinant įstatyme FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktą :" *paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų kreditorių interesus pažeidžiančių sandorių, kurių sudaryti jis neprivalėjo, ar kitokių fizinio asmens tyčinių veiksmų pateikiant neteisingą informaciją kreditoriams apie finansinę būklę prisiimant skolinius įsipareigojimus ar sudarant kitus sandorius, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais, ar fizinio asmens sąmoningo neveikimo, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais;*[89]" apibrėžiamas kaip tam tikrų aplinkybių ir skolininko veiksmų nebuvimas, kurie yra ar bus laikomi netinkamais asmeniui, kuris siekia pradėti bankroto procesą.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, siekiant aptikti nesąžiningus skolininko veiksmus yra naudojamasi ir prezumpcijomis numatytomis CK 6.67 straipsnyje[90], kai nustačius numatytas aplinkybes yra preziumuojama, jog atlikti skolininko veiksmai buvo nesąžiningi. Būtina pastebėti, jog aptartos aplinkybės, kurios gali būti preziumuojamos kaip asmens nesąžiningumas, tai paneigiamos prezumpcijos, kurias asmuo gali ir iš esmės privalo paneigti, siekdamas bankrutuoti. Taigi, šioje vietoje asmuo, turi įrodyti teismui, o t.y. paneigti prezumpciją, jog jis sudarymas sandorį elgėsi sąžiningai ir nebuvo jokių neteisėtų asmens veiksmų, sandorių konkrečioje situacijoje esant konkrečioms aplinkybėms. Iš esmės turi įrodyti, jog sandoris nebuvo sudarytas turint tikslą sumažinti bendrą turto vertę t.y. siekiant sumažinti galimybes kreditoriams atgauti savo skolas tokiu būdu darant žalą kreditoriams ar sukeliant nemokumo būseną.

[88] Fizinių asmenų bankroto procesų analizė (2014), *supra* note 7, 1-6 p.
[89] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 2 p.
[90] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė 6.67 straipsnis. http://infolex.lt/ta/12755:str6.67

Kalbant apie nesąžiningumo prezumpciją iš esmės reikėtų paminėti, jog Lietuvos civilinėje teisėje galioja bendra asmens sąžiningumo prezumpcija, kuri reiškia, jog asmuo yra sąžiningas iki to laiko ir iki tada, kol nėra įrodyta kitaip[91]. Taigi, atsižvelgus į pagrindus ir aplinkybes, kurios yra numatytos CK. 6.67 straipsnyje, svarbu paminėti, jog esant toms situacijoms, kurios nepatenka į anksčiau minėto straipsnio reguliavimą, fizinis asmuo, siekiantis bankrutuoti yra sąžiningas ir naudojasi civilinėje teisėje galiojančia sąžiningumo prezumpcija[92]. O tai savo ruožtu suponuoja, būtent kreditorių galimybę teikti dokumentus, ir teismo pareigą, teismui esant aktyviam, paprašyti papildomų dokumentų iš subjekto - pareiškėjo, tai atvejais, kai teismas suabejoja asmens sąžiningumu. Tai iš esmės svarbu, nustatant ar asmuo siekiantis FAB būdu spręsti savo finansinį nemokumą yra atlikęs veiksmus, kurie teismo vertinami kaip netinkami, sukeliantys bylos iškėlimo negalimumo ar visos bankroto procedūros nutraukimo pasekmes. Tad, bankroto procese kreditoriai yra tie subjektai, kurie teikdami duomenis teismui siekia paneigti galiojančią skolininko sąžiningumo prezumpciją.

Teismo aktyvumas šios kategorijos bylose kildinamas iš įmonių bankroto analogijos taip pat iš viešo intereso gynimo. Svarbu paminėti, jog autoriaus nuomone, ne visais atvejais teismo aktyvumas, fizinių asmenų bankroto bylose dėl įmonių bankroto analogijos, vienareikšmiškai galėtų būti pagrindu, su kuriuo būtų siejamas teismo aktyvumas fizinių asmenų bankroto bylose. Autoriaus manymu, įmonių bankroto analogija galėtų būti siejama tuo atveju, kai pareiškėjo atsiradę įsipareigojimai nebuvo kilę iš vartojimo santykių. Tais atvejais, kai pareiškėjas yra vartotojas teismo aktyvumas ne visai galėtų būti siejamas su teismo aktyvumo analogija įmonių bankroto bylose. Tokiais atvejais teismo aktyvumo priežastys nėra anksčiau minėtais atvejais tapačios. Konkrečiai vartotojų bankroto atveju, aktyvumas įtakotas viešo intereso gynimo, galėtų būti suprantamas atsižvelgiant, jog fizinis asmuo yra socialiai pažeidžiamas, valstybė turi sudaryti sąlygas pradėti iš naujo, vartotojas yra silpnesnioji šalis vertinant su kreditoriumi, dažniausiai kreditoriai yra sofistikuoti bankai - profesionaliai, todėl vartotojui savo teises ginti gali būti sudėtingiau, kadangi vartotojai tiek socialiai, tiek ekonomiškai yra silpnesnioji šalis, taigi, manytina, jog teismo aktyvumo negali eliminuoti tai, jog bankroto byloje nagrinėjami reikalavimai yra kilę iš privatinių teisinių santykių. Tokią išvadą sustiprina ir Prof. Dr. R. Norkaus išsakyta pozicija, jog pats bankroto procesas, kuriame vyrauja viešasis interesas yra siejamas tiek su privatiniais teisiniais santykiais ar interesais, tiek dažnai su mišraus pobūdžio santykiais ar absoliučiai su viešosios teisės normomis reguliuojančiomis santykius[93].

[91] „Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-699-544/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1145740) [2016-02-14]
[92] *Ibid.*
[93] R. Norkus, „Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika." *Justitia* 2, 64 (2007): 6 p.

Antroji subjektų kategorija, kuri patenka į FABĮ įstatymo reguliavimo sritį, tai fiziniai asmenys, kurie versliškai siekė gauti pelno, o nepavykus to padaryti tapo nemokūs. Tokiems pareiškėjams bankroto bylose, manytina, jog galėtų būti taikoma juridinių asmenų bankroto analogija, kadangi tokių pareiškėjų bankroto procedūra gali sukelti padarinius, kurie turės itin neigiamą įtaką socialiai pažeidžiamiems asmenims - darbuotojams, jų šeimoms, dėl kurių nedarbo ir neatgautų savo kreditorinių reikalavimų taip pat galėtų būti priversti bankrutuoti, tapti nemokiais. FABĮ reguliuojantis tiek vartotojų, tiek versliškų tikslų turėjusių asmenų bankroto procesą, kuriame rungimosi principas[94] galioja visa apimtimi todėl teoriškai galėtų kilti klausimas, ar tikslinga teismui būti aktyviu vartotojų bankroto atveju. Vartotojų bankroto situacijoje, nėra darbuotojų, kurie galėtų būti atleisti ir dėl nedarbo galėtų nukentėti socialiai pažeidžiami asmenys, teismo aktyvumo priežastis tokioje situacijoje yra anksčiau minėtos priežastys. Siekiant atsakyti į iškeltą klausimą, būtina paminėti, jog kaip jau buvo minėta anksčiau vartotojų bankroto atveju, teismo aktyvumas turėtų būti labiau tapatinamas ne su įmonių bankroto analogija, o su viešuoju interesu ginant labiau tiek socialiai tiek ekonomiškai pažeidžiamus asmenis, atsižvelgiant į bankroto subjektą, pareiškėją, kuris yra vartotojas. Konkrečiai vertinant teismo aktyvumo būtinumą, bankroto bylose būtina atkreipti dėmesį į tai, jog vienas iš bankroto tikslų ginti taip pat ir kreditoriaus ne tik skolininko interesus išlaikyti abiejų bankroto proceso subjektų interesų pusiausvyrą. Susidarius situacijai, teismui nesant aktyviam, būtų pakankamai sunku užtikrinti kreditorių teises, kadangi kreditoriai, dėl instituto specifiškumo negalėtų turėti tiek galimybių gauti įrodymams, jog pavyktų įrodyti būtent skolininko nesąžiningumą. Tuo atveju, jei teismas priimdamas sprendimą tai darytų be išreikalautų iš pareiškėjų duomenų ar savo surinktų įrodymų, teismui nesant aktyviu, tai darytų įtaką kreditorių galimybei ginti savo teises, to priežastis - fizinių asmenų bankroto instituto specifiškumas.

Kiek anksčiau aptarus bendrą civilinėje teisėje galiojančią - asmens sąžiningumo prezumpciją ir bankroto procese galiojančią nesąžiningumo prezumpcijas, darbo autorius mano, jog yra tikslinga aptarti įrodinėjimo naštą fizinių asmenų bankroto procese. E. Tamošiūnienė, Ž. Terebeiza, D. Bolzanas iš esmės pastebi, jog įrodinėjimo našta fizinių asmenų bankroto procese yra paskirstoma pagal bendrą civilinėje teisėje galiojančią taisyklę, kuri tiek kreditoriams tiek pareiškėjui galioja pilna apimtimi. Neatleidimas pareiškėjo nuo įrodinėjimo naštos kartu yra tapatinamas ir su tuo, jog būtent pareiškėjas yra tas subjektas, kuris iš esmės iš bankroto proceso gauna daugiausiai naudos[95]. Taip yra visų pirma todėl, kad kreditoriai tikriausiai praras bent jau dalį

[94] V. Mikuckienė, „Civilinio Proceso Principų taikymo Ribos Bankroto Bylose." *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 102 p. https://www.mruni.eu/upload/iblock/3bb/6_mikuckiene.pdf.

[95] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 79 p.

savo galiojančių reikalavimų, jei bankroto procedūra bus sėkminga. Pareiškėjas privalo įrodinėti, jog atitinka esminius įstatymo pagrindus, tais atvejais, kai teismui kyla pagrįstų abejonių dėl jo nemokumo ar sąžiningumo. Taip pat analogiškai, kreditoriai teigdami, jog skolininkas neatitinka įstatyme numatytų pagrindų turi pagrįsti savo teiginius. Toks vertinimas yra siejamas su tuo, jog pareiškėjas, kuris dalyvauja, tokiame nemokumo sprendimo procese, turi tiesioginį suinteresuotumą, nes tik po tinkamo procedūros įgyvendinimo galės būti nurašytos jo skolos. Taigi, mokslininkai iš esmės grindžia įrodinėjimo pareigą asmeniui, norinčiam, siekiančiam bankrutuoti su nauda, kurią jis gaus nurašant kreditorių reikalavimus.[96] Gali susidaryti įspūdis, jog tokiu atveju fizinis asmuo turėtų įrodinėti, jog kiekvienas jo sandoris, veiksmas buvo tinkamais ir tai nebuvo nemokumą sąlygojanti priežastis. Tačiau pradinėje stadijoje teismas tirdamas atitikimą fizinio asmens bankroto reikalavimams patikrina ar jie yra tenkinami. Asmeniui nereikia įrodinėti, jog jis yra sąžiningas bankroto proceso iškėlimo stadijoje, jei nėra abejonių dėl asmens sąžiningumo. Viso to priežastis anksčiau minėta, galiojanti civilinėje teisėje asmens sąžiningumo prezumpcija, kuri nėra ribojama ir fizinio asmens bankroto institute. Manytina, jog tikslinga yra paminėti mokslininkų Ambrasaitės. G ir Norkaus. R., poziciją, kurie pastebi, jog bendroji civiliniam procese vyraujanti įrodinėjimo naštos formulė, tai pareiga ieškovui, atsakovui civiliniame procese yra pagrįsti savo reikalavimus, teiginius, taigi, įrodinėjimo naštą neša tas, kuris teigia, jog vienos ar kitos aplinkybės egzistavo. Kaip pastebi autoriai iš esmės įrodinėjimo našta gali būti modifikuojama pagal galiojančias prezumpcijas, tačiau pagal bendrą principą pagrindžia tas savo teiginį, kuris jį išsako, o ne tas kuris neigia. Viso to esmė yra tai, jog gali būti sudėtinga įrodyti tai kas neegzistuoja. Fizinių asmenų bankroto proceso įrodinėjimo naštos paskirstyme, jei susidarytų situacija, kai našta yra perkeliama skolininkui, jau kreipiantis į teismą įrodyti, jog visi jo veiksmai ar sudaryti sandoriai buvo sąžiningi, iš esmės paneigtų galiojančią bendrą asmens sąžiningumo prezumpciją. Asmeniui reikėtų įrodinėti, jog nebuvo nesąžiningas atlikdamas visus savo veiksmus.

Svarbu pastebėti, jog skolininkas privalo pateikti duomenų, papildomų įrodymų, kai to yra reikalaujama ar tais atvejais, kai yra suabejojama asmens sąžiningumu. Būtina atkreipti dėmesį, jog bendroji asmens civilinėje teisėje vyraujanti sąžiningumo prezumpcija galioja iš esmės iki to momento, kol nėra įrodyta kitaip. Pirminiame etape, fizinis asmuo yra laikomas sąžiningu, jei nėra prielaidų, abejonių dėl jo sąžiningumo. Taigi, skolininko pareiga įrodinėti savo sąžiningumą iš esmės kyla tuo atveju, kai atsiranda pagrįsta abejonė kreditorių pateiktų ar paties teismo gautų duomenų pagrindu. Pareikšta abejonė iš esmės turi būti reiškiama duomenų forma, kurie yra teikiami teismui. Kaip jau buvo minėta, skolininkas privalo įrodinėti savo sąžiningumą tada, kai yra

[96] *Ibid.*

pateikta pagrįstų prielaidų, jog jis yra nesąžiningas. Pradiniame etape asmuo pagal bendrą civilinę prezumpciją yra sąžiningas ir toks išlieka, jei nėra suabejojama, pagrįstų duomenų pagrindu, dėl jo veiksmų, sandorių prieštaravimo sąžiningumui. Taigi, paneigti abejonę dėl skolininko nesąžiningumo pareiga kyla pačiam pareiškėjui.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, jei asmuo turėtų įrodinėti tai, jog yra sąžiningas bankroto proceso pradžioje, bylos iškėlimo stadijoje, tokiu būdu iš esmės kaip pastebi Norkus R. ir Ambrasaitė. G., būtų bendrosios civilinėje teisėje galiojančios prezumpcijos nepaisymas[97]. Tai prieštarautų CK 1.5 straipsniui[98], būtų netinkamai, be juridinio pagrindo siaurinama sąžiningumo prezumpcija pareiškėjui, kuri turėtų galioti visa apimtimi.

Atkreipiant dėmesį, jog FAB bylos iškėlimo stadijoje esminiai dalykai į kuriuos turi būti atsižvelgiama tai visų pirma - nemokumo ir sąžiningumo kriterijai, kitos FABĮ 5 straipsnyje 8 dalyje[99] numatytos sąlygos. Bankroto proceso bylos iškėlimo stadijoje iš esmės atsižvelgiama ar yra tenkinami anksčiau paminėti kriterijai. Iš esmės, būtent bylos iškėlimo pradžioje, pareiškėjo sąžiningumas yra preziumuojamas vadovaujantis bendra civilinėje teisėje galiojančia - sąžiningumo prezumpcija. Taigi, vertinant asmens pareigą viso bankroto proceso metu būti sąžiningu ir įrodinėti savo nesąžiningo elgesio nebuvimą galima vertinti, jog ši pareiga iš esmės atsiranda susidarius, teismo pagrįstai abejonei, jog sušvelnintai spręsti savo finansinį nemokumą, nori asmuo, kuris neturi ir negalėtų turėti tam teisės. Tad, pareiškėjo įrodinėjimo momentas praktikoje yra siejamas su pagrįstos abejonės atsiradimu. Iš esmės tokia abejonė gali atsirasti teismui vertinant į bylą pateiktus įrodymus, arba kreditoriams pateikus dokumentus, kurių pagrindu abejojama dėl siekiančio bankrutuoti asmens sąžiningumo. Skolininko pareigos įrodinėti, jog atlikti veiksmai nebuvo nesąžiningi - siejami su pirmaisiais kreditorių į bylą pateiktais duomenimis, kurie yra pateikiami teismui kaip pareiškėjo sąžiningumo pagrindą, galimai, eliminuojančios aplinkybės. Taip pat, analizuojant pareiškėjo pareigos įrodinėti savo sąžiningumą atsiradimą, svarbu paminėti ir kitą, bankroto procese galiojančią asmens nesąžiningumo prezumpciją. Minėta prezumpcija nurodyta taip pat ir fizinių asmenų bankroto įstatyme, nors ir ne tiesiogiai pačiame įstatyme tačiau, nukreipiant į civilinio kodekso 6.67 straipsnį[100]. LAT tokį fizinio asmens bankroto bylos įrodinėjimo paskirstymo standarto specifiškumą aiškina tuo, jog: „*Sprendžiant bankroto bylos iškėlimo klausimą, priešingai nei ginčo teisenos tvarka nagrinėjamose bylose, nėra skirtinga jų baigtimi suinteresuotų šalių, kurios dispozityviai įrodinėja savo reikalavimus ir atsikirtimus, inter*

[97] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 182 p.
[98] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta/81200:str1.5
[99] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d.
[100] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė 6.67 straipsnis. http://infolex.lt/ta/12755:str6.67

alia, teikia duomenis, paneigiančius kitos ginčo šalies sąžiningumo prezumpciją.[101]" Tačiau tai neeliminuoja rungimosi principo, kuris šios kategorijos bylose galioja pilna apimtimi. Taigi, nors kreditoriai turi teisę teikti duomenis apie skolininko nesąžiningumą, jiems įstojus į procesą kaip suinteresuotiems asmenims, tačiau esminę reikšmę, šioje vietoje, turi teismas, kuris vertindamas ne tik kreditorių, bet paties skolininko pateiktus dokumentus, vertins ir pateiktas priežastis asmens dokumentuose, kurios buvo ar galėjo būti veiksniai sukėlę asmens nemokumą. Kilus klausimams, ar abejonėms teismui, jog asmens nemokumas buvo sukeltas netinkamų paties jo veiksmų, FABĮ 5 straipsnio 3 dalies 1 punkte,[102] numatyta anksčiau minėta teisė pareikalauti iš bankrutuoti siekiančio asmens papildomų duomenų, dokumentų reikalingų teismui įvertinti ar atlikti asmens veiksmai gali būti laikytini tinkamais ir ar tai nėra priežastys, dėl kurių reikėtų nutraukti fizinio asmenų bankroto procesą ar jo iš viso nepradėti - nekelti fizinio asmens bankroto bylos. Svarbu pastebėti, jog įrodinėjimo naštos specifiškumas sietinas su įrodymų rinkimu. Kreditoriams, o svarbiausiai teismui gali būti sunku surinkti tiek įrodymų, jog galėtų, patvirtinti savo prielaidas. Tiesiog kreditoriai ir teismas realiai, fiziškai gali neturėti tiek galimybių surinkti reikalingiems įrodymams. Taigi, tokiais atvejais kreditoriams teismui pateikus duomenis ir sukėlus abejonę asmens sąžiningumu, įrodinėti, jog asmuo yra sąžiningas pareigą turi pareiškėjas - skolininkas[103]. Priešingu atveju gali nepakakti kreditorių pateiktų duomenų, teismui nesant aktyviam priimti sprendimui, kadangi, teismo abejonei dėl asmens buvimo nesąžiningu sukelti reikia ne tapačių duomenų ir įrodymui kaip teismo sprendimui priimti. Teismo sprendimo priėmimui reikalingi įrodymai privalo būti absoliučiai pagrįsti, įvertinti teismo, turintys aukštesnę įrodomą vertę, jiems keliamas aukštesnis standartas nei tiems, kurie bus pakankami teismo pagrįstai abejonei dėl asmens nesąžiningumo sukelti. Tokia situacija gali pažeisti skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyros balansą.

Taigi, skolininkas turi pareigą išsklaidyti nesąžiningumo abejones. Paminėtina, jog anksčiau aptartą įstatymo leidėjo įrodinėjimo pareigų pozicijos specifiškumą, pokrypį lemia ne tik, fizinių asmenų bankroto proceso unikalumas, remiantis tuo, kaip pastebi D. Bolzanas: „*Procedūra pradedama pagal ypatingosios teisenos taisykles jas taikant tiek, kiek tai atitinka pačios bylos teisinę prigimtį*"[104]. Vėlesnis etapas iš esmės privalės būti siejamas su ginčo teisena ir jos taisyklėmis, kadangi vėliau procesas pasisuks ta linkme, jog dėl kreditorių subjektinių teisių įgyvendinimo, kreditorinių reikalavimų dydžio, jų tvirtinimo ginčas iš esmės gali kilti[105]. Pasisakant

[101] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-15]
[102] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 3 d. 1 p.
[103] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-15]
[104] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 395 p.
[105] *Ibid.*, 394 p.

dėl teisenos taisyklių vyraujančių FAB procese šio darbo autorius, palaiko išsakytą Dr. Bolzano D. poziciją, kadangi pradiniame etape bankroto bylos klausimo nagrinėjimas iš esmės vyksta pagal ypatingai teisenai būdingas taisykles, nėra atsakovo, ieškovo, yra pareiškėjas siekiantis bankrutuoti, darbo autoriaus nuomone, teismo aktyvumas labiausiai ir pasireiškia pradinėje fizinių asmenų bankroto stadijoje iki kreditorinių reikalavimo tvirtinimo, minėtoje vėlesnėje stadijoje ginčas dėl kreditorinių reikalavimo dydžio yra daugiau nei realus. Todėl, galima pritarti pozicijai, jog pradiniame etape vyrauja daugiau ypatingosios teisenos taisyklės, o kituose bylos etapuose ginčo teisenos[106]. Nors pagal įstatymo leidėjo valią procesas nagrinėjamas vadovaujantis ginčo teisenos taisyklėmis[107], tačiau fizinių asmenų bankroto institute dėl jo unikalumo ir specifiškumo galima aptikti tiek ypatingosios, tiek ginčo teisenos taisyklių, kurios gali turėti joms būdingų požymių ir aiškiai neapibrėžiant etapų, kuriuose tomis taisyklėmis yra vadovaujamasi[108].

Taigi, apibendrinus tai kas buvo pasakyta, fizinio asmens bankroto institute skolininko pareiga įrodinėti savo sąžiningumą, tiksliau pareiškėjo neatleidimas nuo bendros įrodinėjimo naštos kyla: visų pirma: iš instituto teisenos specifiškumo, atsižvelgiant į anksčiau išsakytą poziciją, visų antra - skolininko tiesioginio suinteresuotumo, įvykdžius planą nurašyti likusias skolas ir galiausiai, todėl, jog atleidus pareiškėją nuo bendros įrodinėjimo naštos, kreditoriams būtų itin sudėtinga, iš esmės rinkti įrodymus siekiant surasti pagrindą, kuriuo remiantis pavyktų įrodyti skolininko nesąžiningus veiksmus, tiesiogiai dariusius įtaką jo nemokumui ir galimai norą nesąžiningu keliu išvengti atsiskaitymo su kreditoriais. Taigi, įrodymų naštos perkėlimas tik kreditoriams, apsunkintų kreditorių, kaip šių bankroto teisinių subjektų dalyvavimą bankroto procese ir jų teisių įgyvendinimą. Taip pat tai iš esmės apsunkintų ir teismo darbą, o tai kartu netikslingai ir neproporcingai palengvintų jį asmenims, buvusiems ar esantiems nesąžiningais, tačiau siekiantiems bankrutuoti. Kadangi, net ir buvus pareiškėjui nesąžiningu, kreditoriams ir teismui nesugebant tinkamai pagrįsti savo prielaidų dėl galimo nesąžiningo skolininko elgesio, sukuriama galimybė, išvengti kreditorių teisių įgyvendinimo nukreipiant reikalavimus į skolininko turtą, vien dėl to, jog nebuvo galimybės dėl, įrodymų rinkimo apsunkinimo teismui, neturint „prima facie" įrodymų konstatuoti neleistinų, neteisėtų, nesąžiningų skolininko veiksmų. Tokių įrodymų neturėjimas leistų ir buvusiam nesąžiningam skolininkui bankrutuoti, kas iš esmės prieštarautų FABĮ tikslui ir paskirčiai[109]. Tokiu atveju teismo pagrįstai abejonei dėl skolininko galimo nesąžiningumo sukelti, pateikiamų duomenų, įrodymų standartas yra ne toks aukštas, lyginant su įrodymų standartu, kuris turi būti pakankamas teismui padaryti pagrįstą išvadą dėl asmens nesąžiningumo.

[106] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 395 p.
[107] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 1 d.
[108] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 80 p.
[109] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9.

Siekiant pasisakyti dėl skolininko sąžiningumo vertinimo, be nesąžiningumo prezumpcijos ar kitų teismo diskrecijai paliktų veiksmų konstatavimo, fizinio asmenų sąžiningumas ar nesąžiningumas gali būti teismo vertinamas ir vykdant FABĮ 16 straipsnyje[110] numatytas skolininko pareigas vertinant ar jos yra įgyvendinamos tinkamai. Svarbu atkreipti dėmesį, jog pareigų nevykdymas, kuris turėtų užkirsti kelią sėkmingam fizinių asmenų bankrotui turėtų būti sąmoningas, piktavališkas, kryptingas veikimas ar neveikimas. Aptartų pareigų nevykdymas taip pat gali būti pagrindas pripažinti asmenį nesąžiningu, pavyzdžiui, jei jis piktavališkai, kryptingai didina savo įsipareigojimų apimtį, ne tik negerindamas finansinės situacijos, bet ir kryptingai savo veiksmais tiek aktyviais, tiek pasyviais didina įsiskolinimus, ar sąmoningai jų nemažina net bankroto proceso metu.

Kadangi sąžiningumas yra fizinių asmenų bankroto instituto Lietuvoje, kartu ir Pabaltijo[111] valstybėse pamatinis pagrindas, todėl yra tikslinga apžvelgti kaip šis fundamentalus pagrindas yra įvardijamas būtent fizinio asmens institute, analizuojant įstatymą[112]. Kaip buvo minėta anksčiau sąžiningas tai toks asmuo, kurio veiksmai nėra pripažintini nesąžiningais, o jei ir buvo tai tokie veiksmai buvo mažareikšmiai t.y nebuvo tiesioginė esminio jo nemokumo priežastis. Nors iš pirmo žvilgsnio tokia šio darbo autoriaus pateikiama formuluotė atrodytų prieštaraujanti įstatymo[113] tikslui, kadangi asmeniui teisė pasinaudoti tokia nemokumo sprendimo galimybe yra galima tik esant sąžiningam. O anksčiau minėtu atveju, asmuo nebuvo sąžiningas, tačiau pareiškėjo nesąžiningumas nebuvo toks, kuris turėtų įtakos nemokumo būklei[114]. Taigi, vertinant nesąžiningus veiksmus kurie FABĮ yra apibūdinami pateikiant nuorodą į LR civilinio kodekso normas, tokie nesąžiningi veiksmai iš esmės apibrėžiami, ir jų fiksavimas bankroto procese, preziumuojamas pagal CK. 6.67 straipsnį[115] į šio straipsnio reguliavimo sritį patenka, sandoriai sudaryti tiek dar esant skolininkui mokiam, tiek jau tapus nemokiam, bet siekiant dar labiau sumažinti savo turto apimtį pažeidžiant kreditorių interesus. Pagal anksčiau minėtą normą, preziumuojama, jog sudarytas sandoris buvo neteisėtas sudarius sandorius su artimais giminaičiais, tėvais, sutuoktiniu turint tikslą perleisti turtą, sudarant sandorius, kurie yra nuostolingi skolininkui, t.y iš sandorio gauta nauda yra neproporcingai maža lyginant su skolininko turto vertės sumažėjimu, kuris nukentėjo būtent dėl sudaryto sandorio[116]. Tokie skolininko veiksmai iš esmės gali būti vertinami kaip tikslingas siekis,

[110] *Ibid.,* 16 str.
[111] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 180 p.
[112] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9.
[113] *Ibid.*
[114] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-16]
[115] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė 6.67 straipsnis. http://infolex.lt/ta/12755:str6.67
[116] *Ibid.*

eliminuoti galimybę kreditoriams atgauti skolas, siekiant nemokumo būsenos sukėlimo ar reikšmingo turto apimties sumažėjimo.

Neapsiribojant vien numatytomis anksčiau minėtomis prezumpcijomis, įstatymo leidėjas yra palikęs diskrecijos teisę teismams pripažinti ir kitokį skolininko elgesį netinkamu ir prieštaraujančiu instituto tikslui.[117] Toks elgesys, kuris nors ir nepatenka į asmens sąžiningumo prezumpcijų apimtį gali būti vertinamas taip pat kaip priežastis nutraukti fizinio asmens bankroto bylą. Tokiu atveju asmens veiksmai yra vertinami atsižvelgiant į įstatymo tikslą[118]. Siekiant analizuoti fizinių asmenų įstatymą iš esmės randama priežastis, kodėl teismui yra perduotas fizinių asmenų veiksmų vertinimas, viso to priežastis, jog įstatyme[119]:"*neįtvirtintas konkrečių nesąžiningumo atvejų sąrašas, nepateikiama nesąžiningumo apibrėžtis, taip pat nenurodomi nesąžiningumo nustatymo kriterijai[120]*." Todėl tikslinga panagrinėti kaip ir į ką teismai atsižvelgia spręsdami sąžiningumo klausimus esant tam tikroms aplinkybėms tam tikrose situacijose (plačiau IV šio darbo skyriuje), kai skolininko veiksmai nepatenka ir nėra sietini su nesąžiningumo prezumpcija. LAT 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis t**.** y vienas iš praktikos pavyzdžių, kurie iliustruoja, jog LAT vertindamas klausimas dėl asmens nemokumo atsižvelgia, vertina ir privalo vertinti kiekvieną reikšmingą aplinkybę. O tai iš esmės parodo, jog dėl fizinių asmenų instituto specifiškumo, pareiškėjo veiksmai turi būti vertinamai atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes esančias, susidarius tam tikrai situacijai. Konkrečioje nutartyje teismas pasisako, jog norint tinkamai įvertinti pareiškėjos veiksmus sąžiningumo aspektu, yra būtina atsižvelgti į aplinkybių visetą, kurio sudedamosios dalys jų vertinimas bus svarbus siekiant atsakyti į klausimą ar nėra priežasčių, kurios neleistų iškelti bankroto bylos. 2014 m. lapkričio 19 d. priimtoje nutartyje, LAT pasisakė, jog siekiant tinkamai įvertinti asmens veiksmus sąžiningumo aspektu būtina atsižvelgti į priežastis, kodėl asmuo išėjęs iš darbo šiuo metu nedirba, kodėl nebuvo priimti darbo biržos siūlyti 19 darbo pasiūlymų. Svarbu, jog sprendimas teismo būtų priimtas išsiaiškinus visas reikšmingas aplinkybes ir siekiant padaryti tinkamą išvadą, kokiu pagrindu ir kokios priežastys paskatino, asmenį iš pirmo žvilgsnio elgtis ne itin sąžiningai. Būtina įvertinti asmens finansinės padėties pasikeitimą, jei darbo pasiūlymas būtų priimtas, kokia įtaka nemokumo mažinimui būtų padaryta padidėjus galimybei patenkinti skolinius įsipareigojimus. Aptariamoje situacijoje pareiškėja siekė įgyti neuniversitetinį aukštesnį išsilavinimą, tačiau, pagal bylos duomenis to buvo siekiama jau aštuntuosius metus, į tokią aplinkybę taip pat turėjo būti atsižvelgta, kokios priežastys buvo tokio ilgai trunkančio mokymosi

[117] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-16]
[118] *Ibid.*
[119] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* Note 9.
[120] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014"; Teismų praktika. 2014, 42, p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639) [2016-02-16]

proceso. Žemesnių instancijų teismai neanalizavo anksčiau aptartos aplinkybės, jog pareiškėja siekė įgyti išsilavinimą ir galimumo pagerinti savo situaciją perspektyvoje, pavykus susirasti geriau apmokamą darbą.[121]

Svarbu pastebėti, jog žemesnių instancijų teismai priėjo neteisingos išvados, jog pareiškėja buvo nesąžininga, kadangi pareiškėja nebedirbo, o darbo biržos pasiūlymai nebuvo priimami. Darbo autorius pasisakydamas, jog priimti sprendimai buvo neteisingi iš esmės vertina, priėmimo procedūrą, kai nebuvo išsiaiškintos visos reikšmingos detalės ir faktai. Kaip jau buvo minėta anksčiau, nevertindami aspektų, kurie turėjo įtakos vertinat pareiškėjos elgesį, iš esmės žemesnių instancijų teismai į tai pažiūrėjo itin formaliai, kartu net aplaidžiai nesiaiškindami tikrųjų tokio pareiškėjos veiksmų priežasčių, kurios turėjo esminės reikšmės sprendžiant klausimą dėl pareiškėjos veiksmų sąžiningumo ar nesąžiningumo. Toks žemesnių instancijų teismų aplinkybių vertinimas yra prieštaraujantis Kasacinio teismo formuojamai praktikai.

Kita galima nesąžiningumo išraiška bankroto procese yra tai, jog fiziniam asmeniui kreipiantis į teismą, dėl bankroto bylos iškėlimo, pagal LAT formuojamą praktiką, teismas vertina ar skolininkas pateikdamas visus duomenis reikalingus bylos iškėlimui nebuvo nesąžiningas (t.y ar asmuo siekė sąmoningai atlikti neteisėtus veiksmus, kryptingai neatskleisti, neperduoti būtinų duomenų, jog teismas negalėtų nustatyti faktinės situacijos, tačiau pagal nagrinėtą teismų praktiką vėliau bus pateikiamas tokių asmens veiksmų vertinimas, ryšium su nepakankamos informacijos atskleidimu ir tokių veiksmų santykiu su vienu iš esminiu - sąžiningumo pagrindu). Būtina paminėti, kaip pastebi mokslininkai Dr. Bolzanas. D., Prof. Dr. Tamošiūnienė. E., Terebeiza. Ž., priežastinis ryšys dėl netinkamo, neatitinkančių tikrovės duomenų pateikimo teismui privalo būti nustatytas: „*tarp asmens nesąžiningą (ne)veikimą patvirtinančių aplinkybių ir nemokumo atsiradimo, mokumo atkūrimo ar dėl šių aplinkybių negalėjimo tinkamai įvykdyti plano, arba kreditorių interesų pakenkimo*". MBD autoriaus nuomone, manytina, jog tokiu atveju nustatyti priežastinį ryšį gali būti itin sudėtinga. Manytina, jog tie atvejai, kai asmuo pateikia sąmoningai, melagingą, klaidinančią informaciją, siekdamas klaidinti, nuslėpti tikrą padėti, turėtų būti vertinami kaip nesąžiningumas, nenustatinėjant priežastinio ryšio. Tokie veiksmai turėtų užkirsti kelią bankroto procesui, kadangi tai jau pačioje bankroto proceso pradžioje rodo asmens nesąžiningumą, tais atvejais, kai asmuo sąmoningai siekia klaidinti teismą, melagingų, pateikiamų dokumentų forma.

Taip pat ir LAT formuojamoje praktikoje pastebimas prieštaringas minėtos nesąžiningumo išraiškos vertinimas. Pabrėžtina, jog viena iš prieštaringų įstatymo tikslui ir bendrai kasacinio

[121] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-17]

teismo formuojamai praktikai yra 2015 m. LAT nutartis[122], kurioje pasisakoma, jog nesąžiningais veiksmais užkertančiais kelią bankroto bylos iškėlimui, negalėtų būti laikomi atvejai, kai asmuo netinkamai įgyvendina kooperavimosi principą, nepateikia visos informacijos laiku ar vengia ją atskleisti, kuri neleidžia teismui objektyviai įvertinti situacijos ir jos teisiškai, objektyviai kvalifikuoti, tokiu atveju teismas gali pripažinti neįrodytomis tokias aplinkybes, kuriomis asmuo besiremdamas prašo jam iškelti bankroto bylą[123]. Toks asmens sąžiningumo vertinimas, minėtoje situacijoje, yra prieštaraujantis Kasacinio teismo formuojamai praktikai. Kitose LAT nutartyse pasisakoma, jog sąmoningas informacijos nepateikimas, melagingo pateikimo veiksmai patenka į nesąžiningumo turinio sritį, pasisakant, jog būtina vertinti asmens sąžiningumą visų: „pirma ar skolininkas, kreipdamasis dėl bankroto bylos iškėlimo, sąžiningai pateikė visą informaciją[124]". Tais atvejais, kai nustatomas piktavališkas asmens tikslas, sąmoningai nepateikti visos informacijos, pateikti melagingą, ar nustatomas siekis piktnaudžiauti institutu, tokie asmens veiksmai turėtų būti laikomi nesąžiningais ir tokie veiksmai turi užkirsti kelią fiziniam asmeniui bankrutuoti. Fizinių asmenų bankrotas tai procesas, kuriuo skolininkas yra itin suinteresuotas dėl galimybės būti atleistam nuo dalies skolų, todėl viso proceso metu skolininkas privalo geranoriškai bendradarbiauti, o tais atvejais, kai yra nustatomas sąmoningas skolininko nebendradarbiavimas, ar nesąžiningas bendradarbiavimas, tokie veiksmai turėtų būti vertinami kaip priešingi bankroto proceso tikslui. Anksčiau minėta nesąžiningumo apraiška - neteisingos, melagingos, klaidinančios informacijos sąmoningas pateikimas dėl tikrųjų pajamų tiek Latvijos[125] tiek Estijos[126] fizinių asmenų bankroto reguliavime yra aplinkybės patenkančios į draudimų apimtį, kurie gali užkirsti kelią fiziniam asmeniui bankrutuoti.

Kitas itin svarbus aspektas, kuris taip pat vertinamas yra tai, jog teismas vertina ar nemokumo būklė buvo pasiekta skolininkui buvus sąžiningam[127]. Pastarasis aspektas yra pamatas fizinio asmens bankroto proceso pradžios. Siekiant atskleisti sąžiningumo turinį Lietuvos Respublikos teisėje FAB institute, svarbu paminėti ir tai, jog pagal formuojamą teismų praktiką, asmens neatidus elgesys, neatidus savo ūkio vedimas kaip aplinkybė savaime, automatiškai, nebus ir neturėtų būti traktuojama, kaip asmens teisės, spręsti savo finansinį nemokumą bankroto proceso

[122] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394-415/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057407) [2016-03-07]
[123] *Ibid.*
[124] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014"; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-04-20]
[125] Latvijos Respublikos nemokumo administracijos analizė ("Fiziskās persons maksātnespējas process"). 1 - 2 p. Internetinė prieiga: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/
[126] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 2 d., 171 str. 5 d.
[127] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-04-20]

būdu praradimas, kadangi tokios galimybės pagal LAT formuojamą praktiką nėra numatyta FABĮ[128]. Toks asmuo, kuris nesugebėjęs tinkamai įvertinti savo prisiimtų įsipareigojimų apimčių, pavyzdžiui, vartojimo kredito forma ir vėliau neturėdamas galimybių atsiskaityti su kreditoriumi, pagal LAT formuojamą praktiką, taip pat gali būti traktuojamas kaip sąžiningas, jei nebuvo nustatyta nesąžiningų veiksmų[129]. Taigi, vertinant teismo pasakytą teiginį lingvistiškai ir logiškai, asmens neatidus elgesys gali būti ir nelaikytinas asmens nesąžiningumo išraiška. Iš esmės LAT 2014 m. gruodžio 19 d. nutartyje pateikė, kiek aiškesnį standartą, apribojantį teismo diskreciją vertinti iki tol pakankamai plečiamai aiškintiną sąžiningumą. Minėtoje nutartyje buvo pasisakyta, jog pareiškėjas - nesąžiningu asmeniu laikytinas tada, kai skolų atsiradimo priežastis suponuoja tokį skolininko elgesį su savo finansinėmis lėšomis, jog analizuojant jo veiksmus, galima daryti išvadą, jog nemokumo būklės jis siekė sąmoningai, kryptingai didindamas savo įsipareigojimus, turėdamas tikslą, pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu ir tokiu būdu būti atleistu nuo įsipareigojimų patenkinimo kreditoriams, nevykdyti prisiimtų įsipareigojimų[130]. Ar pareiškėjas sąmoningai nedėjo atitinkamai reikalaujamų pastangų, siekiant sumažinti įsiskolinimus. Esminis niuansas, anksčiau paminėtame išaiškinime yra tai, jog asmuo gilindamas savo „finansinę duobę" neturėjo tikslo gražinti visų savo skolų, pagrindinis jo tikslas buvo išvengti prisiimtų įsipareigojimų įvykdymo ir tai buvo daroma sąmoningai. Asmuo savo veiksmais suvokdamas, jog toks jo veikimas, tik didins skolas, tai suprasdamas, leido savo neleistinais, neteisėtais, nedorais veiksmais sukelti nemokumo būseną. Svarbu atkreipti dėmesį, jog toks dėsningas nesąžiningas asmens elgesys gali būti suvokiamas kaip pasipelnymas kreditorių sąskaita. Taigi, tokių savo veiksmų suvokimas, arba turėjimas juos suvokti konkrečioje situacijoje, tačiau jų ne nutraukimas, nesusilaikymas nuo jų, turint tikslą sukelti nemokumo būseną, turi būti kvalifikuojamas kaip pagrindas, kuris privalo teismų būti vertinamas kaip nesąžiningumas. Analogiškai turėtų būti vertinami asmens veiksmai, kai sąmoningai asmuo nemažina savo skolų. Tokių veiksmų konstatavimas, tiek bylos iškėlimo stadijoje vertinant sąžiningumą, kaip fizinio asmens bankroto proceso stuburą, tiek proceso vykdymo stadijoje, reikštų kelio užkirtimą fizinių asmenų bankrotui, ar šio instituto nutraukimą dėl priežasties, prieštaraujančios įstatymo tikslui. Iš esmės, galima būtų pasakyti, jog teismas vertindamas asmens nesąžiningumą deda lygybės ženklą tarp nusikaltimo kaip tokio ir asmens nesąžiningų veiksmų.

[128] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-02-17]
[129] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639) [2016-02-17]
[130] *Ibid.*

LAT formuodamas kol kas ne itin gausią FAB instituto teismų praktiką pasisako ir dėl veiksmų, kurie pasireiškia asmens nepakankamu rūpestingumu. Toks nerūpestingumas pasireiškia tikėtino, reikalaujamo elgesio tam tikroje situacijoje, esant tam tikroms aplinkybėms nebuvimu, visą tai vertinant per CK 1.5 straipsnio prizmę[131]. Ar vidutiniškai protingas asmuo būdamas tokioje situacijoje būtų priėmęs protingumo, sąžiningo, teisingumo principams prieštaraujančius veiksmus? Ar tokio asmens elgesys galėtų būti pateisinamas vertinant jį CK 1.5 straipsnio[132] prasme? Asmens neprotingi, neteisingi, netinkami poelgiai situacijose, kai turėdamas palyginus didelius įsipareigojimus leidžia sau neprotingai neteisingai, vertinant iš kreditorių perspektyvų, ne tik nemažinti savo įsipareigojimų apimtiems, o priešingai juos didinti, prisiimdamas išlaidas, kurios buvo net tik nebūtinos, bet ir tokioje finansinėje situacijoje nepateisinamos. Pavyzdžiui: situacijoje kai asmuo jau turėdamas didelių įsipareigojimų dar prisiima papildomų, svarbu įvertinti tokio asmens elgesio tikslus, kokiems poreikiams tenkinti prisiimami nauji įsipareigojimai[133]. LAT pabrėžia, jog nesąžiningi asmens veiksmai, gali būti konstatuotini tiek dėl prievolių prisiėmimo nesiekiant, neturint tikslo jų vykdyti ar bandant savo neteisėtais veiksmais suklaidinti kreditorius, ar kaip jau buvo minėta anksčiau, neatskleidžiant teisingos, realios savo finansinės padėties, taip neapsiribojant tik konkrečiais veiksmais, o bendrai vertinant situacijas, net ir tokias, kai nėra dedama pakankamai pastangų, nesielgiama taip, kaip buvo turėta, o gal net būtina elgtis, turint realią, akivaizdžią galimybę tam, siekiant patenkinti kreditorinius reikalavimus, o tokio neveikimo priežastis sąmoningas noras didinti įsipareigojimus arba kryptingas, sąmoningas nenoras mažinti savo įsipareigojimų, tokio elgesio rezultatas yra asmens nemokumas[134].

Paminint Kasacinio teismo formuojamą praktiką dėl asmens sąžiningumo, šiuo atveju būtina pabrėžti, ir tai, jog sąžiningumas iš esmės yra vertinimo kriterijus, kuris privalo būti vertinamas taip pat ir subjektyviai, kadangi tai priklauso nuo kiekvieno individo individualių savybių, amžiaus, išsilavinimo, profesijos, gyvenimo patirties, kuri kiekvieno iš individų yra unikali[135]. Pratęsdamas savo aiškinimą, LAT ir kitoje savo nutartyje pažymi, jog be anksčiau minėtų aplinkybių, būtina įvertinti ir kitas subjektyvias aplinkybes, tokias kaip, asmens galėjimą, reikalingumą, būtinumą prisiimti naujus finansinius įsipareigojimus[136]. Atsižvelgiant kokiu tikslu buvo paimtas kreditas, kaip asmuo įvertino savo galimybes vykdyti kreditavimo sutartį.[137] Taip pat LAT pasisako, jog

[131] *Ibid.*
[132] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1046168) [2016-02-18]
[133] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1214232) [2016-03-07]
[134] *ibid.*
[135] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-17]
[136] „Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015m. birželio 3d. nutartis civilinėjė byloje Nr. 3K-3-342-248/2015".
[137] *ibid.*

būtina atsižvelgti ir į tai ar buvo vykdoma minėtoji sutartis tinkamai, tam tikrą periodą, o jei gražinta tam tikra paskolos dalis kiek kreditorinio reikalavimo buvo patenkinta[138]. Svarbu įvertinti ir tai ar asmuo siekė tenkinti kreditorinius reikalavimus, ar buvo kreiptasi į kreditorių dėl skolos išdėstymo, ar prievolės įvykdymo atidėjimo. Tai tik dar kartą patvirtina, jog kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinamos visos reikšmingos aplinkybės, kurios kiekvienoje situacijoje yra unikalios kartu ir dėl FAB instituto specifiškumo.

Nustačius asmens nesąžiningus veiksmus, per trejų metų terminą iki pareiškimo padavimo teismui dienos, svarbu, jog nesąžiningi veiksmai būtų susiję su nemokumu t.y priežastinio ryšio nenustatymas tarp asmens nesąžiningų veiksmų ir jo nemokumo negalėtų būti pagrindu atsisakyti kelti fiziniam asmeniui bankroto bylą dėl asmens nesąžiningumo. Atlikti veiksmai turi tiesiogiai ar netiesiogiai būti sukėlę ar darę reikšmingą įtaką nemokumui, pagal LAT formuojamą praktiką mažareikšmiai veiksmai neturėję įtakos nemokumo būklės sukėlimui neturėtų atimti galimybės asmeniui bankrutuoti.[139] Taigi, teismų vertinamas nesąžiningumas, kuris užkirstų kelią fizinio asmens bankrotui negali būti nesusijęs su nemokumu, o net ir mažareikšmiškai nemokumą įtakojęs asmens nesąžiningas veiksmas pagal šiuo metu formuojamą praktiką nebūtų priežastis neiškelti bankroto bylos fiziniam asmeniui.

Būtina paminėti, jog sąžiningumas ar nesąžiningumas (rūpestingumo, atsargumo, atidumo kontekste) turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į bankrutavimo subjektus, vienu atveju siekia bankrutuoti vartotojas, kitu asmuo kuris dirba pagal individualios veiklos liudijimą, siekia verslišku tikslų. Kaip pastebi Dr. Bolzanas D. į tai būtina atsižvelgti, nes asmeniui užsiimančiam verslu - esančiam verslininku, ar paslaugų teikėju, keliami didesni rūpestingumo ir atidumo standartai, todėl vertinant sąžiningumo aspektu privalo būti atsižvelgiama į didesnės rūpestingumo, atidumo pareigos paisymą, iš esmės profesionalo atlikti veiksmai turi būti vertinami plačiau nesąžiningumo atžvilgiu, tokioje situacijoje nesąžiningumu gali būti ir gana menkas sąmoningas taisyklių nepaisymas[140]. Analogišką nuomonę, dėl skirtingo sąžiningumo reikalavimo tenkinimo standarto bankroto procese vartotojams ir asmenims užsiimantiems verslišką veikla, taip pat išsako Kiršienė. J ir Gruodytė E. savo moksliniame straipsnyje[141]. Šio MBD autorius taip pat mano, jog kiekvienu atveju nustatinėjant asmens sąžiningumą ar nesąžiningumą, itin svarbu vertinti asmens veiksmus neapsiribojant vien objektyviu veiksmų vertinimu, taip pat būtina atsižvelgti į pareiškėjo siekiančio bankrutuoti savybes, profesiją. Taip pat būtina atsižvelgti ir į patį subjektą, kuris siekia bankrutuoti,

[138] *ibid.*
[139] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-03-08]
[140] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 394 p.
[141] E. Gruodytė ir J. Kiršienė, „Application of „fresh start. Doctrine for indvidual debtors in Lithuania: EU and US perspective.", *supra* note 4, 270 p.

kadangi, verslišku tikslų siekiančiam profesionalui - pareiškėjui nesąžiningumo vertinimo ribos turi būti platesnės, nei vartotojams.

Taip pat vertinant asmens sąžiningumą, pabrėžtina, jog įstatymu yra apibrėžta, jog laikotarpis, kuriuo vertinamas asmens sąžiningumas yra numatytas FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte.[142] Iš esmės siekiant kritiškai pažiūrėti į šią įstatymo normą, vertinant patį įstatymo tikslą, susidaro situacija, kurią vertinant galima daryti prielaidą, jog asmuo norėdamas bankrutuoti, gali būti ir nesąžiningu anksčiau, svarbiausiai būti sąžiningu paskutinius trejus metus. Buvusiam sąžiningu asmeniui tik trijų metų laikotarpiu iš esmės bus suteikiama tokia pati teisė spręsti savo finansinį nemokumą bankrutuojant kaip ir visą gyvenimą buvusiems sąžiningiems asmenims. Gali susidaryti situacija, jog asmuo iš esmės visą gyvenimą dirbęs sąžiningai, tapęs nemokiu ne dėl nuo jo priklausančių aplinkybių: dėl ligos, traumos, neįgalumo, kas iš esmės ir buvo priežastys sąlygojančios asmens nedarbingumą, o gyvenimo perspektyvoje ar iškart asmens nemokumą ir negalėjimą mažinti savo kreditorinių įsipareigojimų. Lyginant su asmeniu, kuris buvo nesąžiningas sąlyginai ilgą laiką, vedė savo kaip fizinio asmens ūkį, nerūpestingai, sąmoningai prisidėdamas prie skolų augimo, ne tik pasyviais veiksmais, bet ir aktyviais, suprasdamas, jog ilgainiui, momentinių vartojimo kreditų ir su jais prisiimamų įsipareigojimų apimtys yra neproporcingos, neprotingos, turėdamas tikslą vėliau neatsiskaityti su kreditoriais. Toks asmuo, kuris piktavališkai prieš keturis metus didino savo įsipareigojimus, konkrečiai turėdamas anksčiau minėtą tikslą neatsiskaityti su savo kreditoriais, tačiau per paskutiniuosius trejus metus nebedidinęs savo kreditorinių reikalavimų apimčių, nebeatlikęs piktnaudžiautinų veiksmų išsaugos galimybę bankrutuoti. Nepaisant to, jog retroaktyviai vertinant jis buvo FABĮ ir kasacinio teismo formuoja praktika nesąžiningas. Taigi įstatymo[143] apibrėžtas terminas, jog vertinami fizinio asmens sudaryti sandoriai tik už trejų metų laikotarpį yra kritikuotinas. Iš esmės tokia, minėta situacija prieštarauja bendriesiems teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principams, kurie reglamentuoti LR CK 1.5 straipsnyje[144]. Sutinkant su įstatymo leidėju, jog turi būti paskirtas konkretus apibrėžtas terminas, už kurį gali būti tikrinami fizinio asmens veiksmai, vertinant skolininko elgesį ir siekiant nustatyti ar veiksmai negali būti laikomi nesąžiningais. Tačiau, siekiant išvengti anksčiau minėtos situacijos, būtent situacijos, kai asmeniui iš esmės paliekama erdvė piktnaudžiauti teise, atsižvelgiant ir suvokiant įstatymo paskirtį, gražinti pareiškėją į ekonominę rinką, pridėtinę vertę kuriantį fizinį asmenį, suteikti jam naują pradžią, tačiau šiek tiek prasilenkiant su CK 1.5 straipsnio principais. Šio darbo autorius suprasdamas ir siekdamas pateikti konstruktyvias prielaidas, manydamas, jog tokių pateikiamų

[142] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 2 p.
[143] *Ibid.*
[144] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta 81200:str1.5

prielaidų rezultatas bus tinkamesnis galimybės piktnaudžiauti teise pažabojimas, siūlo išplėsti tikrintinų, peržiūrimų asmens sandorių terminą nuo 3 metų iki 6 metų. Esminis tokio pasiūlymo aspektas yra tas, jog trys metai fizinio asmens gyvenime yra sąlyginai trumpas laiko tarpas ir toks laiko tarpas nebus tinkamas siekiant ne tik dėl noro bankrutuoti laikinai (kalbant apie trijų metų laikotarpį iki pareiškimo padavimo iškelti fizinių asmenų bankroto bylą) pakeisti savo įpročius, savo elgesį, susilaikyti nuo nesąžiningų veiksmų. Svarbu atsižvelgti į tai, jog dvigubai ilgesnis laiko tarpas, būtų tikslingai pratęstas dar ir dėl to, jog asmeniui per tokį laiko tarpą, galimai palaipsniui formuotųsi tinkamas, sąžiningas asmens elgesys, net siekiant tik formalaus noro būti sąžiningu. t. y neatlikti neteisėtų veiksmų tik norint bankrutuoti. Asmeniui privalėjus būti sąžiningu visus šešis metus iki pareiškimo padavimo, o dar ir įvykdžius numatytą planą (privalėjus būti sąžiningu iš viso iki 9 metų, tai yra pakankamas laiko tarpas formuotis, net gi susiformuoti naujiems savo ūkio vedimo įgūdžiams), kurio vykdymas įstatymu numatytas 7 straipsnio 2 dalies 5 punkte, negali būti ilgesnis nei treji metai[145].

Tad manytina, jog būtų tikslinga pratęsti tikrinamų sandorių laikotarpį dvigubai, autoriaus manymu, būtų verta tai padaryti atsižvelgiant į Švedijos fizinio asmens bankroto reguliavimą, kai galimai nesąžiningi asmens sandoriai nesąžiningumo prezumpcijos kontekste, vertinant pareiškėjo veiksmus, kai skolininkas sudarydamas sandorius jais padarė žalą kreditoriams, o dėl sudaryto sandorio pareiškėjas tapo nemokus, tokiais atvejais sudaryti sandoriai gali būti vertinami penkių[146] metų laikotarpiu, siekiant nustatyti ar asmuo išties buvo nesąžiningas. Tais atvejais, kai sandoriai pažeidžiantys kreditorių teises buvo sudaryti su artimais giminaičiais, tokiais atvejais, minėtų sandorių vertinimas penkerių metų terminu nėra ribojamas[147]. Lietuvoje tais atvejais, kai sudaryti sandoriai pažeidžiantys kreditorių teises, o viena iš sandorio šalių yra artimas giminaitis, vis tiek yra peržiūrimi tik trejų metų laikotarpiu[148]. Nepatenkantys į trijų metų terminą sandoriai nėra peržiūrimi. Minėtu atveju yra nepaisomi net ir buvę šiurkščiai nesąžiningi skolininko veiksmai prieš daugiau trejus metus. Toks asmuo nesvarbu kaip grubiai buvo pažeidęs prieš daugiau nei trejus metus kreditorių teises, sukėlęs nemokumą vis tiek bus laikomas sąžiningu, manytina, jog tokia situacija turėtų būti vertinama kaip nesuderinama su FAB instituto tikslais.

Taigi, atsižvelgiant į Švedijos reguliavimą, siekiant apsaugoti ir pažaboti galimą piktnaudžiavimą institutu, sukuriant galimybes pasinaudoti juo tik sąžiningiems asmenims Lietuvoje, manytina, jog būtų tikslinga pratęsti pareiškėjo sandorių sąžiningumo vertinimo

[145] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 7 str. 2 d. 5 p.
[146] C. Draghici, „Judicial Treatment Of Personal Bankruptcy In The European Union." *Law Annals Titu Maioresc* 68 (2015): 83 p. http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/latitu2015&start_page=78&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults&id=78
[147] *ibid, 83 p.*
[148] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 2 p.

laikotarpį. Tokiu atveju, plano įvykdymo terminą paliekant tokį patį, skiriant ne daugiau nei trejus metus jo įvykdymui. Įstatymu siekiant ne tik skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyros, bet ir iš reabilitacinio FAB instituto tikslo išplaukiančio tolesnių asmens įgūdžių formavimo siekio, asmenims, net kurie ir buvo nesąžiningi daugiau nei prieš 6 metus. Taip pat ir tais atvejais preziumuojant, jog prieš 6 metus, jo veiksmai galėjo neatitikti sąžiningumo kriterijaus. Sudarant sąlygas įgyti įgūdžių, sugebėjimų pakeisti savo elgesį, ir toliau gyventi taip, jog nebeiškiltų būtinybė pasinaudoti - fizinio asmens bankroto institutu. Taip pat tokiu anksčiau išsakytu būdu užkertant kelią, ar maksimaliai sumažinant galimybę piktnaudžiauti teise nesąžiningiems asmenims.

Vadinasi, kaip jau buvo minėta anksčiau, bendras maksimalus laikotarpis, kuriuo asmuo privalėtų būti sąžiningu norėdamas sėkmingai bankrutuoti, galėtų būti 9 metai. Minėtu laikotarpiu fizinis asmuo, turėdamas tikslą bankrutuoti, turėtų gyventi dorą, sąžiningą gyvenimą. Bendras maksimalus devynerių metų (reikalavimas būti sąžiningu 6 metai. iki pareiškimo padavimo, 3 metai mokumo atkūrimo plano įgyvendinimui) šis numatytas terminas yra ženklesnis, kuris galėtų pasitarnauti kaip laiko tarpas, asmeniui siekiant įgyti naujų įgūdžių gyventi sąžiningai, pamiršti senuosius, kurie galimai galėjo būti vienos iš priežasčių sukėlusių nemokumą.

Manytina, jog toks filtras iš esmės padėtų atskirti asmenis, kurie buvo sąžiningi tik per paskutiniuosius tris metus vien dėl to, jog turėtų galimybę bankrutuoti. O toks „sąžiningumas" autoriaus nuomone, prieštarautų bendram fizinio asmens bankroto tikslui, neapsiribojant vien tik asmens gražinimu į ekonominę apyvartą kaip kuriančio pridėtinę vertę rinkos subjekto, naujos galimybės suteikimo. Tokių asmenų galimybės, anksčiau aptartu būdu, galėtų būti užgniaužtos, nesukuriant galimybės piktnaudžiauti, būti nesąžiningais siekiant tiesiog „nurašyti" skolas.

Kitas itin svarbus argumentas už vertinamų asmens veiksmų termino prailginimą yra tai, jog FABĮ nėra numatyta normos, kuri ribotų ar kitaip darytų įtaką asmens pasirinkimui bankrutuoti, konkrečiai pats asmuo yra tas subjektas, kuris ir renkasi, kada kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo. Tokiu atveju, asmuo taip pat turi plačias galimybes būdamas nesąžiningu, atlikti tokius veiksmus praeityje, po veiksmų atlikimo nesikreipus, pralaukus trejus metus, toks asmuo taip pat galės bankrutuoti kaip asmuo, kuris išties buvo sąžiningas visą laiką. Autoriaus manymu, 3 metų terminas - tai per trumpas laiko tarpas, kurį asmuo turėdamas tikslą nesąžiningai nurašyti skolas gali sėkmingai pralaukti ir tik vėliau kreiptis į teismą. Tokiu atveju prieštaraujama įstatymo tikslui suteikti galimybę tik sąžiningam asmeniui bankrutuoti, taip pat tokiu atveju nepaisomas kitas itin svarbus įstatymo tikslas apsaugoti kreditorių interesus, nes tokiu atveju nesąžiningas skolininkas gali pasipelnyti iš sąžiningų kreditorių. Tokiu atveju pareiškėjas buvęs nesąžiningu gali pasinaudoti institutu, kurio pagrindinė idėja sukurti galimybę tik sąžiningiems asmenims fizinių asmenų bankroto institutu spręsti savo nemokumą. Anksčiau minėtu atveju būtų prieštaraujama ne tik

įstatymo tikslui suteikti galimybę tik sąžiningam asmeniui bankrutuoti, kartu tokiu atveju būtų pažeidžiamas ir kitas tikslas - teisinga skolininkų ir kreditorių interesų pusiausvyra[149], būtų ne tik prieštaraujama CK 1.5 straipsnio[150] normai, tačiau kartu neproporcingai būtų siaurinamos ir diskriminuojamos sąžiningų kreditorių teisės atgauti savo sąžiningus kreditorinius reikalavimus, o tokios situacijos priežastis būtų nesąžiningų skolininkų galimybė nurašyti savo skolas.

Atsižvelgiant į formuojamą praktiką šiuo klausimu, konkrečiai vertinant trijų metų laikotarpį, svarbu pasakyti, jog LAT 2015 m. gruodžio 22 d. priimtoje nutartyje, aiškiai pasisako, jog pareiškėjo veiksmai privalo būti vertinami tik per paskutinius trejus metus prieš paduodant pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo[151]. Taip pat vėliau teismas pasisako, jog vadovaujantis FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktu[152], net ir tuo atveju, jog asmeniui, kurio teistumas yra išnykęs, net jei jo nemokumo priežastis buvo būtent padarytas nusikaltimas, baudžiamasis nusižengimas, po teistumo išnykimo iš esmės asmeniui neberibojama teisė kreiptis dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo. LAT analogiškai pasisako dėl įstatymo[153] taikymo tose situacijose, kai asmens nemokumo priežastis nesąžiningi veiksmai FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto prasme, tačiau jie nebuvo pripažinti baudžiamaisiais nusižengimais ar nusikaltimais ir nebuvo taikyta baudžiamoji atsakomybė. Taigi, iš esmės LAT pažymi, jog po trijų metų, kai buvo atlikti nesąžiningi asmens veiksmai tai nebeturėtų būti priežastimi, kuri galėtų užkirsti kelią fizinio asmens bankroto bylos iškėlimui.[154] Atsižvelgus į LAT formuojamą praktiką, FABĮ kylą klausimas ar tikrai fizinių asmenų bankroto įstatymo tikslas atkurti, suteikti galimybę būtent sąžiningiems fiziniams asmenims spręsti savo nemokumą bankroto keliu. Iš esmės gal tiesiog būtų tikslinga, konkretinant tikslą, jog įstatymo tikslas suteikti tokią galimybę asmenims buvusiems sąžiningiems tik per paskutiniuosius tris metus (nepaisant kokie veiksmai buvo atliekami anksčiau). Itin svarbus niuansas, kaip ir buvo pastebėta anksčiau, yra tai, jog pats pareiškėjas pasirenka, kada kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, todėl jis gali „strateguoti" savo veiksmus, net ir atlikus nesąžiningus veiksmus, kreipdamasis vos praėjus trijų metų terminui. Autoriaus nuomone, susidaro situacija, kai praktika, šiek tiek prieštarauja įstatymo tikslui ir paskirčiai numatytai FABĮ įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje[155] suteikiant teisę bankrutuoti tik sąžiningam asmeniui. Taip pat, autoriaus nuomone, toks praktikos formavimas gali būti žalingas, iškreipiant FABĮ tikslą, sudaryti sąlygas atkurti savo mokumą, suteikti naują pradžią tik sąžiningiems skolininkams.

[149] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 78 p.
[150] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta 81200:str1.5
[151] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680-684/2015".
[152] *Ibid.*
[153] *Ibid.*
[154] *Ibid.*
[155] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 1 str. 1 d.

Vertinant terminą per kurį tikrinami asmenų veiksmai sąžiningumo aspektu svarbu paminėti LAT formuojamą praktiką, jog nesąžiningų veiksmų (3 metų) termino pradžia skaičiuojama nuo nesąžiningų veiksmų atlikimo momento, o ne nuo to momento, kada priešingi įstatymo tikslui veiksmai pripažinti baudžiamaisiais nusikaltimais[156] ar kitais priešingais įstatymui veiksmais teismine tvarka. Tokia formuojama praktika, taip pat yra tokia, kuri galėtų būti palanki būtent buvusiems nesąžiningiems pareiškėjams. Kadangi net tie atvejai, kai asmenų nesąžiningumas buvo pripažintas net baudžiama tvarka, praėjus trims metams nuo veiksmų atlikimo turės neribojamą teisę spręsti savo nesąžiningą nemokumą bankroto proceso keliu. Darbo autoriaus manymu, tais atvejais, kai nesąžiningi veiksmai buvo konstatuoti net baudžiama tvarka, trejų metų terminas turėtų būti skaičiuojamas nuo to momento, kada veiksmai buvo pripažinti nusikaltimu kompetetingų institucijų. Manytina, jog tokiu atveju galėtų pasireikšti refleksinė ir prevencinė civilinės teisės funkcija, kuri galėtų veikti siekiant galimai būsimą pareiškėją sulaikyti nuo tokių veiksmų ar bent jau apsunkinti nesąžiningų asmenų pasinaudojimą fizinių asmenų bankroto institutu, pakeičiant momentą nuo kurio skaičiuojamas trejų metų terminas.

Apžvelgus FAB instituto vieną esminių - sąžiningumo pagrindą Lietuvoje, manytina, jog yra tikslinga palyginti kaip sąžiningumo kriterijus yra apibrėžiamas kitose Pabaltijo valstybėse. Latvijos nemokumo įstatymo 6 straipsnyje[157] numatyti bendrieji tiek fizinių, tiek juridinių asmenų bankroto Latvijoje principai. Minėto straipsnio 8 dalyje numatytas sąžiningumo principas. Šioje dalyje, Latvijos įstatymų leidėjas pažymi, jog asmuo dalyvaujantis fizinių asmenų bankroto procedūroje privalo būti sąžiningu įgyvendindamas savo teises ir pareigas.[158] Taip pat minėtame straipsnyje, pasisakoma, jog šia teise negali pasinaudoti kreditoriai ar skolininkai, kurie siektų pasinaudoti šiuo institutu nesąžiningai, nepagrįstai siekdami gauti naudos iš savo nesąžiningų veiksmų (make a living unfairly)[159]. Vertinant lingvistiniu ir loginiu požiūriu, sąžiningumas pagal Latvijos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymą apibrėžiamas kaip neteisėtų, nesąžiningu veiksmų nebuvimas, kurie daro žalą kreditoriams plačiąja prasme. Taigi, pagal Latvijos nemokumo įstatyme numatytą formuluotę, nesąžiningumas tai priešingas sąžiningumui elgesys. Iš esmės tai toks, kuris negali būti pateisinamas atsižvelgiant į įstatymo tikslą (kuris buvo aptartas anksčiau), piktnaudžiautinas, darantis žalą kreditoriams, trukdantis išlaikyti tinkamą skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyrą ar klaidinantis kreditorių.

---

[156] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1214232) [2016-03-17]

[157] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 6 str.

[158] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 6 str. 8 d.

[159] *Ibid.*

Latvijos nemokumo įstatyme 163 straipsnis yra skirtas skolininko stebėsenai, kuris suteikia teisę kreditoriams iškilus abejonėms, jog skolininkas slepia informaciją, atlieka ar atsirado duomenų, jog buvo atlikti veiksmai, kurie negali ir negalėjo būti atliekami pagal fizinio asmens bankroto reguliavimą, prašyti, jog administratorius peržiūrėtų skolininko veiksmus, sandorius[160] iš esmės ir Estijos reguliavime randama beveik analogiška norma siekiant aptikti nesąžiningus skolininko veiksmus.

Nesąžiningais veiksmais Latvijoje gali būti tiek tyčiniai, sąmoningi veiksmai prieštaraujantys sąžiningumui, tiek itin aplaidūs veiksmai. Nesąžiningais veiksmais laikomi skolininko sudaryti sandoriai, kurie darė žalą kreditorių interesams, o apie tai asmuo žinojo ar turėjo žinoti, o minėtieji veiksmai, sandoriai buvo atlikti per pastaruosius trejus metus iki kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo[161]. Nesąžiningais laikomi ir tokie asmens veiksmai, kai asmuo sąmoningai (knowingly) neatskleidė, slėpė, ar pateikė neteisingą informaciją, apie turimą turtą ar pajamas[162]. Latvijos Nemokumo įstatymo 130 straipsnyje numatyti apribojimai, kuriuos analizuojant, galima daryti išvadą, jog institutu siekiama sudaryti sąlygas spręsti savo nemokumą tik sąžiningiems skolininkams. Nesąžiningais veiksmais laikomi ir tokie atvejai, kai asmuo sąmoningai pateikia neteisingą informaciją savo kreditoriams, klaidinant juos, taip pat, jei asmuo kreditavimo sutartimi suteiktą kreditą naudojo ne sutartyje numatytiems tikslams ir tai buvo pripažinta teismo, ar asmuo buvo pripažintas kaltu įsigaliojusiu baudžiama tvarka sprendimu, jog vengia mokėti mokesčius, (o minėtas sprendimas buvo priimtas 5 metų laikotarpiu iki bankroto proceso pradžios ar bankroto proceso metu)[163]. Latvijoje kaip ir Lietuvoje, įstatyme nėra absoliučiai aiškiai įvardintų asmens veiksmų, kurie turėtų būti laikomi nesąžiningais (tačiau pastebima, jog draudimuose jie kiek labiau detalizuoti lyginant su Lietuvos teisiniu reguliavimu), teisė kiekvienu atveju vertinti asmenų veiksmus yra atiduota teismams[164],kaip jau buvo minėta, konkretesni atvejai draudimuose vis dėl to atsispindi Latvijos reguliavime. Tačiau, būtina pastebėti, jog Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies pakeitimas, įstatymo leidėjo valia pateikia detalesnius, konkretesnius pareiškėjo nesąžiningumo atvejus, kuriuos konstatavus pareiškėjo veiksmuose – teismas turės atisakyti kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui. Taip pat ir Estijos bankroto įstatymo normose numatyta teismo

[160] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 163 str.
[161] Latvijos Respublikos nemokumo administracijos analizė ("Fiziskās persons maksātnespējas process"). 1 - 2 p. Internetinė prieiga: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/
[162] *Ibid.*
[163] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 130 str.
[164] E. Lestrade, *Latvian & European Current Business Law.* Raleigh: Lulu press, 2008. 10 p. https://books.google.lt/books?id=xap3JVZHZSkC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Commencement+of+Insolvency+Proceedings+of+a+Natural+Person&source=bl&ots=TUvsxWb_jl&sig=vv7Ha664Q6sPL5cl9ctKwM06NJ4&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwi61Nz59bPLAhWEYpoKHcxrAMUQ6AEIPTAE#v=onepage&q=natural&f=false

diskrecija, kada gali būti nuspręsta atsisakyti pradėti procesą (may decide not to commence proceedings)[165], kokius pareiškėjo atliktus veiksmus nepatenkančius į draudimus vertinti kaip priešingus įstatymo tikslui, o kokių nevertinti kaip priešingų įstatymo tikslui.

Estijos bankroto įstatyme apie priešingus įstatymui tikslus užsimenama 28 straipsnyje 2 dalyje, kuriame tyčiniai ar itin nerūpestingi, neprotingai neatsargūs veiksmai, asmens pareigų atžvilgiu laikomi priešingais sąžiningumui[166]. Į tokius asmens veiksmus teismas turi atsižvelgti vertindamas priežastis, kurios sukėlė asmens nemokumą. Estijos bankroto įstatymo naujausioje redakcijoje, 171 straipsnyje numatyti draudžiami veiksmai, kurie laikomi nesąžiningais[167]. Estijoje fizinio asmens veiksmas priešingas sąžiningumui turi būti sąmoningas, tyčinis ar šiurkščiai nerūpestingas, manytina, jog ne šiurkštus aplaidumas neturėtų daryti įtakos bankroto procesui. Iš esmės draudimuose atsispindi, jog skolininkas turi atitikti sąžiningumo testą, o sąžiningiems veiksmams priešingais laikomi tokie asmens veiksmai, kai iki paskiriant patikėtinį (trustee) ar vėliau buvo atlikti ar atliekami tyčiniai arba itin neatsargūs veiksmai, pateikiant informaciją apie savo turtinę padėtį, turint tikslą gauti naudos (pašalpų ar kitų numatytų lengvatų forma) ar tokiu būdu išvengti mokesčių. Priešingi įstatymo tikslui veiksmai laikomi, kai asmuo pateikė neteisingą informaciją apie turtą, kreditorius, skolas, pajamas būdamas itin neapdairus, neatsargus ar tyčia atliko tokius veiksmus. Taip pat nesąžiningais veiksmais laikomi tie atvejai, kai pareiškėjas tyčia ar savo itin neatsargiais veiksmais per pastaruosius metus apsunkino kreditorinių reikalavimų patenkinimą ir darė žalą kreditoriams.

Vertinant sąžiningumo aspektą Baltijos šalyse fizinių asmenų bankroto institutuose iš esmės aiškių skirtumų nestebima, Estijos ir Latvijos bankroto įstatyme šiek tiek detaliau per draudimus atskleidžiami veiksmai, kurie negali būti konstatuoti, nes dėl tokių nesąžiningų veiksmų teismai gali atsisakyti pradėti procesą, iš to kas pateikta, susidaro įspūdis, jog nesąžiningumas vertinamas apžvelgtose valstybėse (Latvijoje ir Estijoje) kiek plačiau nei Lietuvoje.

Taip pat kaip ir kitose Pabaltijo valstybėse, Estijoje, bankroto įstatyme[168] numatytos teisės ir pareigos, kuriomis vadovaujantis skolininkas gali dalyvauti bankroto procese. Vertinant pareigas, jos iš esmės yra itin panašios kaip Latvijoje ar Lietuvoje, turi būti bendradarbiaujama skolininko su administratoriumi (patikėtiniu), teismu, tiek teikiant informaciją bylos iškėlimo stadijoje, tiek viso proceso metu.

---

[165] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". (2004) Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide171 str. 2 d.
[166] *Ibid., 28 str. 2 d.*
[167] *Ibid.,* 171 str. 2 d., 4 d., 5 d.
[168] *Ibid.,* 173 str.; 85 str., 86 str.

Taigi, išsamiai apžvelgus LR FAB instituto teisinį reguliavimą ir reglamentavimą, nagrinėjus aktualią sąžiningumo aspektu Lietuvos teismų praktiką, palyginus sąžiningumo principą ir jo buvimą Pabaltijo valstybėse, vertinant teisinį šio instituto reglamentavimą, galima daryti išvadą, jog Latvijoje, Estijoje ir Lietuvoje sąžiningumo principas iš esmės siejamas su paties įstatymo tikslu ir paskirtimi. O tai iš esmės rodo, jog ne tik LR FAB instituto reguliavimas ir reglamentavimas remiasi sąžiningumo principu kaip pagrindu, kuris privalo būti nustatytas siekiant iškelti bankroto bylą. Analizuotose valstybėse nemokumo, bankroto įstatymų normų pagrindu, suteikiama galimybė bankrutuoti yra siejama su sąžiningu pareiškėju. Tik tokiam asmeniui turi pasitarnauti valstybių kuriama veiksminga sistema, leidžianti pasinaudoti tokiu savo finansinio nemokumo sprendimu būdu. Iš esmės visuose įstatymuose atsispindi, jog tokia teise gali pasinaudoti tik asmenys, kurie nebuvo atlikę nesąžiningų veiksmų. Svarbu pastebėti, jog priešingu atveju, sudarymas galimybės bankrutuoti nesąžiningiems asmenims reikštų ne tik prieštaravimą teisingumo principui, bet ir savo šiurkščiai nerūpestingo ir aplaidaus, nesąžiningo, piktavališko, apgauliško gyvenimo rezultato (susikaupusių skolų) nesąžiningą nurašymą. Iš esmės tokioje situacijoje itin skaudžiai nukentėtų asmenys, kurie turi galiojančią reikalavimo teisę į skolininką, bet dėl nesąžiningo asmens piktnaudžiavimo teise prarastų realią savo finansinių įsipareigojimų patenkinimo galimybę. Būtina pastebėti, jog aptartose valstybėse sąžiningumas kaip veiksmų vertinimo kriterijus suvokiamas kaip šiurkščiai aplaidūs, netinkami ar tyčiniai, kryptingi, sąmoningi veiksmai, kuriais asmuo siekė ar gali siekti pabloginti savo finansinę padėtį, tokiu būdu darydamas žalą kreditoriams. Taigi, nesąžiningi veiksmai tiek Latvijoje, Estijoje, tame tarpe ir Lietuvoje suprantami panašiai, skirtingai netraktuojant esminio fizinių asmenų bankroto procese principo. Latvijoje, Estijoje draudimuose pastebimos kiek aiškesnės aplinkybės, kurias konstatavus, nustačius kaip faktus teismai gali atsisakyti pradėti procesą.

Minėti nesąžiningi veiksmai, iš esmės teismo vertinimu, turėtų būti nemokumo priežastis, asmuo sąmoningai turėjo turėti tikslą, nemokėti skolų, jas nurašyti, kryptingai siekė nemokumo būsenos, didino kreditorinius reikalavimus ar sąmoningai jų nemažino. Nesąžiningi veiksmai užkertantys kelią pasinaudoti FAB institutu turi būti atlikti trejų metų laikotarpiu iki kreipimosi, LAT pasisako, jog sąžiningumo pagrindo vertinimas turi būti toks, jog menkaverčiai, reikšmingos įtakos asmens mokumui nepadarę sandoriai ar asmens elgesys, nebūtų kliūtimi iškelti ar nutraukti bankroto bylą pareiškėjui[169]. Iš esmės Lietuvoje formuojama teismų praktika deda lygybės ženklą tarp nesąžiningų veiksmų ir nusikaltimo. Sąmoningo ar šiurkščiai neatsargaus, neapdairaus, nerūpestingo asmens veikimo, kuris yra priežastiniame ryšyje su asmens nemokumu, arba

[169] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014.“; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-02-15]

priežastis, kuri pablogino kreditorių situaciją, perspektyvoje kreditoriams patenkinti savo kreditorinius reikalavimus, darė žalą kreditoriams (Latvijos ir Estijos reguliavime). Latvijos fizinio asmens bankroto, nemokumo instituto reguliavime taip pat kaip ir Lietuvoje randama sąlyga, jog atlikti nesąžiningi veiksmai buvo priežastis sukėlusi nemokumą.

Pastebima tendencija ir tai puikiai suprantama, teisiniame reguliavime nėra nurodyta konkrečių situacijų ar veiksmų, kurių konstatavimas reikštų nesąžiningumą. Kaip pastebi, mokslininkai Ambrasaitė. G ir Norkus. R. savo moksliniame straipsnyje[170] iš esmės teismas turi diskrecijos teisę vertinti ir nepatenkančius į anksčiau minėtą sritį skolininko veiksmus, kurie turėjo įtakos skolininko nemokumui. Tokią pačią poziciją pažymi ir teismai pasisakydami dėl fizinių asmenų veiksmų vertinimo bankroto procese[171]. Neįmanoma aprašyti visų galimų asmens nesąžiningumo apraiškų situacijų, taip pat itin sudėtinga rasti konkrečią bendrą taisyklę, kuri neleistų nepagrįstai susiaurinti ar išplėsti sąžiningumo pagrindo. Viso to priežastis fizinių asmenų bankroto instituto specifiškumas. Tačiau, svarbu paminėti, jog plati teismų diskrecija[172] vertinant pareiškėjo elgesį, gali sukelti ir pernelyg išplėstų sąžiningumo vertinimo interpretacijų.

Teismai vertindami asmenų veiksmus privalo vadovautis ir vertinti visas aplinkybes, kurios yra toje susidariusioje situacijoje reikšmingos siekiant nustatyti ar buvo atlikti nesąžiningi veiksmai. Privalo būti vertinamos ir priežastys tokio asmens elgesio. Visas vertinimas privalo būti paremtas ne tik objektyviuoju, bet ir subjektyviuoju asmens poelgių, elgesio vertinimu[173]. Subjektyvioji sąžiningumo pusė apima asmens išsilavinimą, gyvenimo patirtį, galimybių suvokimą prisiimti įsipareigojimus, kadangi kiekvieno fizinio asmens patirtis yra unikali[174]. Lietuvos valstybės teisiniame bankroto proceso reguliavime, be nesąžiningumo ir sąžiningumo prezumpcijų teismai turi vadovautis kasacinės instancijos teismo suformuota ir tebeformuojama įstatymo nuostatų taikymo praktika[175].

Svarbu pastebėti, jog Lietuvos fizinių asmenų bankroto bylų praktikoje sąžiningumas ne visais atvejais yra vertinamas atsižvelgiant ir teismui gilinantis į subjektyvų skolininko elgesį. Ne visais atvejais pavyksta surasti priežasties tokio elgesio, nevertinant tinkamam sprendimui priimti būtinų aplinkybių, tokių kaip: kokia dalis finansinio įsipareigojimo, kylančio iš kredito sutarties buvo gražinta, ar kredito sutartimi gauti pinigai buvo naudojami būtiniausioms išlaidoms. Tokių

[170] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 181 p.
[171] „ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1055958) [2016-03-07]
[172] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 181 p.
[173] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639) [2016-02-23]
[174] *ibid.*
[175] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-02-23]

aplinkybių nesiaiškinimas iš esmės sukelia situacijas, kai pernelyg plečiamai aiškinamas esminis fizinių asmenų bankroto instituto principas užkerta kelią bankrotui. Žemesnių instancijų teismų kartais itin formalus skolininko veiksmų vertinimas neleidžia asmenims pasinaudoti FABĮ[176] reglamentuotu nemokumo sprendimo būdu. Tikslinga paminėti, jog ne visais atvejais gali būti eliminuojama nesąžiningo asmens galimybė pasinaudoti minėtu institutu.

Darbo autoriaus nuomone, sąžiningumas tai asmens veiksmų kriterijus, kuris negali būti iš naujo įgaunamas ar atgaunamas praėjus tam tikram laikui. Suprantama įstatymo leidėjo pozicija siekiant gražinti asmenį į ekonominę apyvartą, tačiau 3 metų terminas, tik per kuriuos asmuo turi būti sąžiningas, manytina, nėra pakankamas kitam, vienam iš esminių FABĮ tikslų, ne tik gražinti asmenį į ekonominę apyvartą, tačiau išugdyti, pakeisti ydingus asmens įpročius[177] organizuojant savo ūkinį gyvenimą ir jo gerovę, jog nebeiškiltų būtinybė bankrutuoti. Ilgesnis terminas už kurį butų tikrinami fizinio asmens sandoriai, elgesys privalo būti nustatytas, kadangi trijų metų laikotarpis yra toks, kurį asmuo turėdamas tikslą nesąžiningai nurašyti skolas, praeityje elgesys nesąžiningai, pareiškėjas galėtų susilaikyti nuo nesąžiningų veiksmų (3 metų laikotarpiu) vardan atleidimo nuo skolų, atsižvelgiant, jog pats pareiškėjas yra tas subjektas, kuris sprendžia kuriuo metu pateikti pareiškimą teismui.

Manytina, jog būtų tikslinga praplėsti vertinamų veiksmų sąžiningumo aspektu terminus Lietuvos reguliavime. Autoriaus manymu, vertėtu atsižvelgti, jog Latvijos valstybės reguliavime, nors ir sąžiningumo aspektu pareiškėjo veiksmai vertinami taip pat kaip ir Lietuvoje - trejų metų terminu, tačiau iš esmės nemokumui įtakos neturinčio, nesąžiningo pareiškėjo mokesčių vengimo pripažinimas baudžiama tvarka gali sukelti bankroto bylos iškėlimo negalimumo pasekmes, kadangi nusikalstami veiksmai siekiant vengti mokesčių, penkerių metų laikotarpiu iki kreipimosi, buvo ar bus kompetetingų institucijų konstatuoti baudžiama tvarka[178], o tokių veiksmų konstatavimas gali būti priežastis neiškelti bankroto bylos. Toks asmens elgesys galėtų būti vertinamas ir kaip nesąžiningumas, kai asmuo siekia vengti mokesčių, iš esmės, autoriaus manymu, tai vienas iš nesąžiningumo atvejų. Kaip jau buvo minėta anksčiau, autoriaus siūlymu, būtų tikslinga išplėsti vertinamų veiksmų sąžiningumo aspektu laikotarpį, atsižvelgiant, jog Latvijoje nesąžiningas veiksmas - mokesčių nemokėjimas, vengimas ir tokių veiksmų konstatavimas, penkerių metų laikotarpiu iki pareiškimo pateikimo teismui dienos, gali būti priežastis atsisakyti pradėti procedūrą. Apibrėžtas terminas privalo būti siekiant teisinio aiškumo, tačiau trijų metų terminas yra pernelyg

[176] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9
[177] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014."; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-03-07]
[178] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 129 str. 4 d.

trumpas pasiekti anksčiau minėtam tikslui - kuris yra nukreiptas ne tik reabilituoti, leisti pradėti iš naujo, tačiau sietinas ir su asmens įgūdžių ugdymu, jog nebūtų būtinumo pasinaudoti fizinių asmenų bankroto procedūra dar kartą[179].

Asmens nesąžiningais veiksmais iš esmės turėtų būti laikomas toks elgesys, kai asmenys nesvarbu kokias būdais, tiek aplaidžiais, tiek kryptingais, sąmoningais veiksmais darė reikšmingą neigiamą įtaką mažindami savo turtą, o taip pat tuo pat metu, mažindami ir realią galimybę tenkinti kreditorių reikalavimus. Taip pat autoriaus manymu, diskutuotina galimybė ar teisinga suteikti buvusiam nesąžiningam asmeniui teisę iš esmės reabilituotis, suėjus tam tikram terminui ir vėl įgyjant, atstatant jo prarastą teisę t.y galimybę bankrutuoti. Toks reguliavimas iš esmės turėtų būti vertinamas prieštaringai, atsižvelgiant į FABĮ tikslus ir paskirtį. Tokiu atveju asmens nesąžiningumas nėra paisomas, jei jis buvo atliktas anksčiau nei prieš trejus metus. Gali susidaryti situacija, kai anksčiau buvęs nesąžiningu (anksčiau nei prieš 3 metus) net tuo atveju, kai jo veiksmai buvo šiurkščiai neteisėti FABĮ prasme, o tokių veiksmų rezultatas didele dalimi prisidėjo prie bendro nemokumo, toks asmuo vis tiek galės bankrutuoti. Iš esmės tai galėtų būti vertinama kaip erdvė pasinaudoti ne fizinio asmens bankroto institutu, o nesąžiningu, neteisėtu, neteisingu skolų nurašymu. Viso to priežastis neprarasta, išsaugota galimybė bankrutuoti, kadangi nesąžiningi veiksmai, nors ir grubūs, jie buvo atlikti daugiau nei prieš 3 metus.

Taip pat būtina atsižvelgti, jog vertinant esamą situaciją, ateityje turi būti vertinami ne tik skolininko, tačiau ir kitos teisinių santykių šalies - kreditoriaus veiksmai, manytina, jog tai bus itin aktualu perspektyvoje. Turi būti vertinama ir tai, ar tinkamai buvo atliekamos kreditorių pareigos[180] analizuojant skolininko finansinę padėtį, galimybę jam išduoti kreditą. Reali situacija, jog ir pačių kreditorių veiksmai gali būti nesąžiningi, tais atvejais, kai nėra atsižvelgiama kokiam asmeniui yra išduodama paskola, neįvertinant tiek kredito tikslo, skolininko mokumo, tiek jo sugebėjimo, galėjimo vykdyti prisiimamus įsipareigojimus kredito forma.

[179] U. Reifner, J. Kiesilainen, N. Huls, H. Springeneer, Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union. Final Report (2003). 2003. Internetinė prieiga: http://www.ecri.eu/new/system/files/26+consumer_overindebtedness_consumer_law_eu.pdf 183 p.
[180] „Lietuvos Respublikos Vartojimo kredito įstatymas" *Valstybės žinios* 146, 6830 (2011). 8 str.

2.1.2 Nemokumo būsena

Kitas būtinas, kertinis fizinių asmenų bankroto instituto Lietuvoje ir kitose Pabaltijo[181] valstybėse bankroto bylos iškėlimo pagrindas - nemokumas[182]. Tiek sąžiningumas, tiek nemokumas yra būtini pagrindai siekiant iškelti bankroto bylą. Vieno iš šių minėtų pagrindų nekonstatavimas iš esmės reiškia bankroto bylos iškėlimo negalimumą. Sąžiningumas nors ir nėra tiesiogiai numatytas kaip pagrindas FABĮ,[183] tačiau jo laikymas pagrindu išplaukia iš pačios įstatymo paskirties.

Savarankiškai, atsietai nei nemokumas, nei sąžiningumas negali būti tinkamas, pakankamas pagrindas bankroto bylos iškėlimui. Pavyzdžiui, konstatavus nemokumą, tačiau tuo pat metu konstatavus ir asmens nesąžiningus veiksmus, tokių veiksmų konstatavimas iš esmės neleis asmeniui bankrutuoti. Taigi, nemokumo ir sąžiningumo pagrindai, privalo būti nustatinėjami kiekvienu atveju, teismo vertinant ar minėtieji pagrindai yra tenkinami.

Nemokumas bendriausia prasme tai - situacija, kai asmuo nebeturi nei pakankamai turto, nei pakankamai pinigų sumokėti savo skoloms. Tokia situacija susidaro, kai skolos viršija gaunamas pajamas ir asmens turtą.

Teisinių terminų žodynas nemokumo (insolvency) sąvokos nepateikia, iš esmės pateikiama priešinga šio žodžio reikšmė. Mokumas (solvency) tai asmens turėjimas pakankamai lėšų ar kito turto, kuris galėtų būti panaudotas skoloms padengti[184]. Tai suprantama kaip asmens reali galimybė savo įsipareigojimus, skolas sėkmingai dengti, atsiskaitinėjant su kreditoriais savo turimu turtu ar gaunamomis pajamomis, kai skolos nėra didesnės už turimą turtą ar pajamas.

Mokumas yra priešinga nemokumui sąvoką. Iš esmės nemokumas turėtų būti suprantamas kaip realios galimybės dengti savo įsipareigojimų, skolų apimtį neturėjimas. Panaši nuomonė dėl nemokumo atsispindi ir kituose moksliniuose šaltiniuose, pastebima, jog nemokumas turėtų būti siejamas ne tik su nepakankama skolininko turto apimtimi, kai turimo turto aktyvai viršija pasyvus, bet ir tuo atveju, kai asmuo neturi galimybės atsiskaityti su kreditoriais[185].

Kitose valstybėse nemokumas apibūdinamas kaip situacija, kai skolininkui tampa sudėtinga ar neįmanoma gražinti savo skolų, įvykdyti prisiimtų įsipareigojimų, pagal jo paties patvirtintą, įsipareigojimų atsiskaitymo grafiką, tvarkaraštį, kuris buvo patvirtintas įsipareigojimų prisiėmimo

---

[181] J. Lowitzsch, The insolvency Law of central and eastern Europe (2007). Berlin: Institute for Eastern European Studies. Internetinė prieiga: http://www.intercentar.de/fileadmin/files/INSOL/IV._Estonia.pdf 194 p.

[182] M. Erbenova, Y. Liu, M. Saxegaard, Corporate and Household Debt Distress in Latvia: Strengthening the Incentives for a Market-Based Approach to Debt Resolution (2011). International monetary fund. Internetinė prieiga: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1185.pdf 24 p.

[183] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9

[184] LAW. com dictionary [žiūrėta 2016 02 12]. Internetinė prieiga: http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1977

[185] K. Bernotaitė, „Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai" *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 13 p. https://www.mruni.eu/upload/iblock/4c7/002_bernotaite.pdf

metu[186]. Pagal atliktą nemokumo vertinimo studiją, fizinio asmens nemokumas Vokietijoje yra siejamas su subjekto būsena, kai turimas turtas nėra pakankamas skoloms padengti taip pat ir su negalėjimu patenkinti kreditoriaus galiojančio reikalavimo[187]. Taigi, šio darbo autoriaus nuomone, esminis nemokumo požymis yra negalėjimas atsiskaityti su kreditoriais, tenkinti finansinių įsipareigojimų, kurie jau turėjo būti sumokėti. Iš esmės, šis išskiriamas esminis požymis savyje apjungia taip pat ir neturėjimą pakankamo turto, pajamų, kuris reikalingas tenkinti prisiimtiems įsipareigojimams.

Lietuvoje nemokumo pagrindas įtvirtintas LR FABĮ. Minėtame įstatyme numatyta, kokio dydžio įsiskolinimas privalo būti tam, jog įstatymo prasme asmuo galėtų būti laikomas nemokiu t.y tenkinančiu vieną pagrindinių įstatymo pagrindų bankroto bylos iškėlimui. Įstatymo leidėjas, FABĮ 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtino nemokumo pagrindą, šiame įstatyme pateikiama sąvoka: „*Fizinio asmens nemokumas – fizinio asmens būklė, kai jis negali įvykdyti skolinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminai suėję ir kurių suma viršija 25 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas minimaliąsias mėnesines algas (toliau – MMA)*[188].” Iš įstatymo formuluotės, akivaizdu, jog tam, kad asmuo būtų laikomas nemokiu jo skolos turi viršyti numatytą įstatyme sumą, o finansiniai įsipareigojimai, skolos jau turėjo būti sumokėtos.

Įstatymo leidėjas numatė aiškią suėjusių skolų dydžio piniginę išraišką. Pasirinkta įstatymo normos formuluotė kartu yra tiek stabili, tiek dinamiškai proporcingai kintanti. Reikalaujamų pradelstų įsipareigojimų dydžio kitimo priežastis yra besikeičiantis minimalios mėnesinės algos dydis. Pagal galiojantį teisinį reguliavimą, šiai dienai, asmens pradelsti įsiskolinimai turėtų būti daugiau nei 8750 eurų, atsižvelgiant, jog minimalios algos dydis, šiuo metu yra 350 eurų[189]. Svarbu pastebėti, jog minėti įsipareigojimai negali būti padengiami turimu turtu, jis nėra pakankamas įsipareigojimams padengti. Minėta išvada turi būti padaryta nustačius realią skolininko turto vertę. Tai yra asmens turimas turtas nėra pakankamas padengti reikalavimams, o pardavus asmens turtą nepadengtų reikalavimų suma yra didesnė nei 25 MMA.

Asmuo, kurio įsiskolinimas yra mažesnis nei 8750 eurai, negalėtų bankrutuoti pasinaudodamas bankroto institutu, kadangi nebūtų tenkinamas vienas pagrindinių bankroto proceso pagrindų. Iš esmės darbo autoriaus nuomone, tokio aiškaus pagrindo galiojimas, apibrėžto

---

[186] Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices (2012). London: London Economics. Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/docs/fsug/papers/debt_solutions_report_en.pdf 7 p.

[187] K. Butkus, R. Jazbutis, T.Kelpšas, E. Laužikas, R.Velička, V. Višinskis, Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė (2005). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas. Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AwjhaTn6uuxgJ%3Ahttps%3A%2F%2Ffinmin.lrv.lt%2Fuploads%2Ffinmin%2Fdocuments%2Ffiles%2F3.doc%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt 41 p.

[188] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.”, *supra* note 9, 2 str. 2 d.

[189] „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl MINIMALIOJO DARBO užmokesčio” *TAR.* Nr. 19325 (2015).

aiškiu pradelstų įsiskolinimų dydžiu iš vienos pusės yra tik teigiamas reiškinys, tačiau iš kitos pusės, gali susidaryti ne visai racionali situacija, kuri bus prieštaraujanti protingumo principui ir net gi paties įstatymo tikslui. Tokia situacija gali susidaryti, kai asmuo tenkina visas reikalingas sąlygas bankroto procesui, taip pat yra sąžiningas, bet dėl ne nuo savęs priklausančių veiksmų turi pradelstų įsiskolinimų, tačiau jų vertė neviršija 25 MMA. Vertinant situaciją formaliai, toks asmuo neturi teisės bankrutuoti. Pagal šiuo metu galiojančią praktiką ir teisinį reguliavimą, toks asmuo negalėtų bankrutuoti, net gi pradėti bankroto proceso. Esminė viso to priežastis yra ta, jog asmuo netenkina vieno esminio fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui reikalingo pagrindo - nemokumo. Gali susidaryti ir tokia situacija, kai asmuo sergantis, turintis tik 30 procentų darbingumo, turi pradelstų įsipareigojimų ir iš visų aplinkybių aiškiai matyti, jog toks žmogus nėra pajėgus mažinti savo skolų ir jis iš esmės tikrai taps nemokus įstatymo prasme ateityje, tačiau iki 8750 eurų pradelstų įsipareigojimo dydžio dar trūksta. Susidaro itin sudėtinga, neracionali, prieštaraujanti protingumo principui situacija. Minėtas asmuo, norėdamas bankrutuoti, net ir tenkindamas anksčiau minėtas sąlygas, tačiau turėdamas mažesnį įsipareigojimų dydį bus priverstas, norėdamas pasinaudoti fizinių asmenų bankroto institutu siekti didinti savo skolas. Tik tokiu atveju, asmuo galės pasinaudoti šiame magistro darbe aptariamu nemokumo sprendimo būdu. Toks asmuo iš esmės turės siekti savo sąmoningais veiksmais sukelti nemokumo būseną, nes tik tokios būsenos sukėlimas, net ir esant akivaizdžioms aplinkybėms, jog asmuo negalės ateityje vykdyti savo įsipareigojimų leis asmeniui bankrutuoti.

Taigi, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą asmuo atitinkantis sąlygas, esantis sąžiningas, tačiau neturėdamas tokios skolų vertės, kuri viršytų 25 MMA, negalės bankrutuoti. Atsižvelgiant į šią situaciją asmuo siekdamas sąmoningai pabloginti savo situaciją, net ir turėdamas sąžiningą tikslą, iš esmės tokiu būdu blogins kreditorių interesų patenkinimo padėtį, didins savo įsipareigojimus, skolas. Nedengiamos skolos tik didės dėl palūkanų ir delspinigių augimo. Tad, kreditorinių reikalavimų apimtis grėsmingai didės, o turto apimtis iš kurio galės būti dengiamos skolos išliks tokia pati. Tokiu atveju realiai nemokus, tačiau formaliai įstatymo prasme vertinant esantis mokus[190] asmuo, kryptingai, sistemingai, siekdamas tapti nemokiu atliks priešingus sąžiningumui veiksmus, plačiau vertinant darys žalą kreditoriams. Anksčiau minėtų veiksmų atlikimas, vėliau gali būti kito esminio sąžiningumo pagrindo netenkinimo ir tuo pačiu metu fizinio asmens bankroto proceso negalimumo priežastis. Tad, anksčiau minėta situacija turėtų būti sureguliuota taip, jog asmeniui, kuris aiškiai, akivaizdžiai yra nemokus, tačiau netenkindamas

[190] Asmuo dėl akivaizdžių aplinkybių, dėl savo nedarbingumo, negalėjimo dirbti, dėl ligos iš esmės yra nemokus, neturintis galimybių ir negalintis dengti savo įsipareigojimų, tačiau pagal FABĮ įstatymą nėra tenkinamas asmens nemokumo pagrindas, konkrečiai kalbant, jog įsiskolinimai nėra didesni nei 25 MMA.

įstatyme numatyto įsiskolinimo dydžio, galėtų pasinaudoti fizinių asmenų bankroto procedūra. Tokia diskrecijos teisė galėtų būti suteikiama teismui ne tik nustatinėjant faktinį nemokumą FABĮ prasme, bet ir nustatant juridinį nemokumą, kuriuo remiantis tai galėtų būti pagrindas išanalizavus visas šiai išvadai padaryti reikalingas aplinkybes priimti sprendimą. Modeliuojama tokia situacija, kai sąlygos ir sąžiningumo pagrindas egzistuoja ir tokiu atveju yra akivaizdu ir aišku, jog numatytos sąlygos yra tenkinamos ir taip pat akivaizdi, perspektyviai vertinant būsianti asmens nemokumo būsena.

Iš esmės, aptartu atveju, manytina, jog būtų tikslinga pasinaudoti gresiančio nemokumo institutu, kuris galioja kitose valstybėse[191]. Tokiu būdu būtų išvengiama situacijos, kurioje asmuo norintis bankrutuoti, kryptingai turėtų didinti savo kreditorinius įsipareigojimus, taip pat kartu iš esmės blogindamas buvusių ir būsimų kreditorių galimybes patenkinti savo reikalavimus. Vertinant dabar galiojančią praktiką ir teismų nemokumo pagrindo vertinimą, minėtos situacijos praktikoje turėtų būti vertinamos kiek kitaip, atsižvelgiant į anksčiau minėtą galimą tokių situacijų sprendimą.

LAT taip pat pateikia nemokumo apibrėžimą fizinių asmenų bankroto kontekste:" *nemokumas – tai nesugebėjimas, neturėjimas iš ko mokėti už tai, kas įsipareigota.*[192]*"* Siekiant atskleisti nemokumo turinį fizinių asmenų bankroto institute, reikia atkreipti dėmesį į tai, jog vien tas faktas, kad pradelstos skolos viršija asmens turimą turtą nėra absoliučiai viską lemiantis. Svarbu ir tiesiog būtina atsižvelgti į asmens galimybę dengti tas skolas. Reali situacija, kai asmens skolos viršija jo turtą, tačiau gaunamoms pajamoms leidžiant per numatytą, neprieštaraujantį protingumo principui terminą, laikotarpį apmokėti, gražinti skolas, tokia situacija pagal formuojamą Kasacinio teismo praktiką nėra laikytina asmens nemokumo būsena[193]. Viso to priežastis ne tik formalaus nemokumo apimtiems kriterijaus konstatavimas, bet kartu nekonstatavimas vieno esminio nemokumo kriterijaus - asmens nepajėgumo dengti savo skolas. Minėtoje situacijoje skolininkas turi realią galimybę vykdyti savo finansinius įsipareigojimus. LAT formuodamas nemokumo pagrindo konstatavimo praktiką, analogiškai pasisako, jog vien pakankamai didelių pajamų gavimas negali visais atvejais būti traktuojamas kaip mokumas[194]. Tokia situacija gali susiklostyti tada, kai įsiskolinimai yra pernelyg dideli, o tokių didelių įsiskolinimų negali padengti net didelių pajamų gavimas. Tokiu atveju, net didelių pajamų gavimas, iš esmės, asmeniui neleis tinkamai vykdyti savo įsipareigojimų. Reali situacija, kai asmuo net ir gaudamas pakankamai dideles pajamas turi papildomų įsipareigojimų vaikams, kurie galbūt turi specialių poreikių ir gaunamos pakankamai

[191] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 179 p.
[192] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1046168) [2016-02-24]
[193] *Ibid.*
[194] *Ibid.*

didelės pajamos, vis tiek yra nepakankamos dengti skoloms, kol nėra pritaikytas pagalbinis, sušvelninantis skolų naštą fizinio asmens bankroto mechanizmas. Atsižvelgiant į išsakytas aplinkybes, konstatuotina, jog didelių pajamų gavimo faktas neturėtų eliminuoti asmens nemokumo fakto, tačiau padaryti tokiai išvadai teismai privalo aiškintis visas reikšmingas aplinkybes.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog asmuo paduodamas bankroto bylos iškėlimo pareiškimą teisme, kartu pateikia ir FABĮ numatytą informaciją, dokumentus, duomenis, kurie privalo būti pateikti siekiant teismui atlikti šių duomenų analizę. Teismas atlikdamas priežasčių sukėlusių nemokumą analizę nustato ar yra tenkinamas asmens nemokumo kriterijus. Atlikdamas šią procedūrą teismas taip pat atsižvelgia ir į tai ar skoliniai įsipareigojimai viršija įstatyme numatytą dydį, taip pat teismas privalo įvertinti ir pareiškėjo turimą turtą ar jis nėra pakankamas skoliniams įsipareigojimams dengti. Nustačius šias nemokumo pagrindui itin svarbias ir būtinas aplinkybes teismas konstatuoja[195], nusprendžia ar iš viso yra nemokumas kaip toks ir ar faktinis nemokumas (kuris vertinamas iš pateiktų pareiškėjo duomenų) gali būti pripažintas teisiniu nemokumu. Ambrasaitė G. ir Norkus R. savo moksliniame straipsnyje analizuodami teismų priimtus sprendimus pastebi, jog kiekvienu atveju teismui nustatinėjant nemokumą, jis turėtų būti tokio masto, jog asmuo neturėtų absoliučių galimybių atstatyti savo mokumo, fizinio asmens nemokumas turėtų būti konstatuotinas tik tada, kai asmeniui bankroto procesas yra vienintelė galimybė vėl tapti mokiu[196]. Taigi, nemokiu asmuo turėtų būti pripažįstamas tik tuo atveju tada, kai jo finansinė padėtis yra itin prasta, nepakeliama jo gaunamoms pajamoms, itin sudėtinga, o bankroto proceso nepradėjimas asmeniui tik didintų esamus įsipareigojimus delspinigių ir palūkanų augimo forma, asmeniui nesugebant mažinti savo įsipareigojimų. Taip pat kaip pastebi mokslininkai savo moksliniame straipsnyje „Bankruptcy of natural persons in Lithuania: issues and solutions": „nemokumą būtina skirti nuo asmens nenoro atsiskaityti, laikinų mokėjimų sutrikimų, taip pat nuo gresiančio nemokumo.[197]"

Analizuojant esminį fizinių asmenų bankroto pagrindą - nemokumą, yra tikslinga atsižvelgti kokie įsipareigojimai, pradelsti mokėjimai, negalėtų pagal Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą būti įtraukti į bendrą skolų sumą, kuri turi viršyti daugiau nei 8750 eurus siekiant atitikti nemokumo kriterijų. Nustatant ar asmuo atitinka nemokumo būklę FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje yra numatyta, jog vertinant nemokumo būklę negali būti įtraukiami asmens mokėjimai patenkantys į minėto įstatymo 29 straipsnio 7 dalies sritį[198]. Nustatinėjant asmens atitikimą FABĮ 2 straipsnio 2 dalyje[199]

[195] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-02-24]
[196] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 180 p.
[197] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 79 p.
[198] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9. 29 str. 7 d.
[199] *Ibid.* 2 str. 2 d.

nurodytam pagrindui, į bendrą skolų masę negali būti įtraukiami tokie įsipareigojimai kaip: reikalavimai dėl žalos atlyginimo, suluošinimo, gyvybės atėmimo ar kūno sužalojimo, išlaikymo vaikams (alimentų) mokėjimo atvejai, taip pat negali būti įskaitomi mokėjai, kurie kyla iš reikalavimo, sumokėti pritaikytas administracinio poveikio priemones - baudas, kurios buvo pasekmė fizinio asmens padarytų administracinių teisės pažeidimų ar kiti baudžiami nusikalstami veiksmai iš kurių asmeniui kylą prievolės.

Siekiant vertinti FABĮ ir analizuojant jį, atkreiptinas dėmesys, jog įstatymų leidėjas fizinio asmens nemokumą apibrėžia kaip būklę[200], LR ĮBĮ įstatyme nemokumas tapatinamas su įmonės būsena[201]. Iš esmės būklė ir būsena galėtų būti vartojami kaip sinonimai[202], apibūdinti įmonės ar fizinio asmens esamą situaciją. Siekiant įžvelgti santykį tarp įmonių ir fizinių asmenų bankroto institutų nemokumo turinio, pažymima, jog iš esmės esminiai reikalavimai sutampa, pastebima tai, jog skiriasi nemokumo dydžio išraiška, kuri turi būti tenkinamą tam, jog įstatymų prasme asmuo būtų laikomas nemokiu.

Taigi, nors FABĮ atsižvelgiant tiek į įstatymo tikslą, tiek į įstatymo paskirtį nemokumas suvokiamas kaip esminis pagrindas, tačiau įstatymų leidėjas pažymėjęs šį pagrindą prie sąvokų, kitoje įstatymo normoje 5 straipsnio 8 dalies 1 punkte jį priskiria prie sąlygų[203]. Manytina, jog toks įstatymo leidėjo nenuoseklumas yra šiek tiek ydingas, net įvertinant ir tą aplinkybę, jog praktikoje fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo stadijoje, iš esmės nėra didelio skirtumo kaip bus vadinamos vienos ar kitos aplinkybės - sąlygomis ar pagrindais, kadangi tiek vieni faktai, tiek kitos aplinkybės privalo būti nustatinėjamos kiekvienu konkrečiu atveju. Šio darbo autoriaus nuomone, būtų tikslingiau iš įstatymo tikslo tiesiogiai kylančius nemokumo ir sąžiningumo kriterijus laikyti pagrindais, nors praktinis viso to skirstymas neturi ypatingai didelės reikšmės.

Apžvelgus Lietuvos Respublikos teisinį reguliavimą susijusį su asmens nemokumo pagrindo konstatavimu yra tikslinga apžvelgti kitų pasirinktų valstybių reguliavimą ir įvertinti kaip apibūdinamas fizinio asmens nemokumas. Pavyzdžiui Suomijoje nemokumas: „reiškia skolininko būklę, kai jis daugiau nei laikinai negali sumokėti savo skolų, kai sueina mokėjimo terminas"[204]. Nemokumas Latvijos Respublikoje apibūdinamas taip pat kaip neturėjimas galimybės apmokėti savo skolų, kurios jau yra pradelstos[205]. Pagal naujausią Latvijoje galiojantį fizinio asmens

[200] *Ibid.* 2str. 2d., taip pat 5 str. 8 d. 2 p.
[201] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9.
[202] Sinonimų žodynas [žiūrėta 2016 02 20]. Internetinė prieiga: http://sinonimai.lt/#!/bkkl%17
[203] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 1 p.
[204] K. Butkus, R. Jazbutis, T. Kelpšas, E. Laužikas, R. Velička, V. Višinskis, Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė (2005). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas. 42 p. Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AwjhaTn6uuxgJ%3Ahttps%3A%2F%2Ffinmin.lrv.lt%2Fuploads%2Ffinmin%2Fdocuments%2Ffiles%2F3.doc%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
[205] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 129 str. 1 d. 1 p.

nemokumo reglamentavimą, asmuo norėdamas bankrutuoti turi turėti daugiau nei 5000 eurų pradelstų skolų tam, jog būtų tenkinamas nemokumo pagrindas[206]. Tais atvejais, kai asmuo siekia pasinaudoti gresiančio nemokumo galimybe, asmuo turi įrodyti, jog pagal esamas aplinkybes asmens pradelstos skolos per vienerius metus bus pradelstos ir viršys daugiau nei 10 000 eurų, o asmuo akivaizdžiai neturės galimybių jų dengti[207].

Taigi, Latvijoje asmeniui siekiančiam bankrutuoti sąlygos dėl nemokumo kriterijaus atitikimo yra šiek tiek palankesnės, pradelstų įsiskolinimų riba yra 2750 Eur. mažesnė nei Lietuvoje. Estijos Respublikoje nemokumas apibrėžiamas panašiai kaip ir Lietuvos ar Latvijos Respublikose, skolininkas yra nemokus tada, kai jis negali įvykdyti savo įsipareigojimų, o ta būsena yra ne laikina[208]. Tais atvejais, kai asmens finansiniai sunkumai yra ne nuolatiniai, Estijoje toks asmuo turi galimybę pasinaudoti skolų restruktūrizavimo institutu[209], kurio tikslas yra išvengti fizinio asmens bankroto ir atkurti asmens mokumą.

Taigi, atsižvelgiant į Lietuvos praktiką, Estijos ir Latvijos valstybių reguliavimą, nemokumo vertinimas yra panašus, visose minėtose valstybėse nemokumas apibrėžiamas vadovaujantis trimis kriterijais, kurie gali būti apibrėžiami tiek aiškiai juos išskiriant, tiek apjungiant. Esminiai kriterijai yra tai, jog asmuo turi neturėti realios galimybės dengti savo skolų, o tokios galimybės neturėjimas negali būti siejamas su laikinumu, skolų vertė turi viršyti realią asmens turto vertę, o likusi nepadengta suma turi būti didesnė nei įstatyme numatytoji.

Autoriaus manymu, esminiai išskiriami nemokumo turinio kriterijai privalo būti tai, jog asmuo realiai absoliučiai neturi galimybės dengti savo įsipareigojimų ir yra akivaizdu, jog asmuo tokios galimybės neturės ir ateityje. Bankroto atveju nesugebėjimas dengti savo skolų negali būti laikinas. Tenkinamas nemokumo pagrindas FAB institute yra tuo atveju, jei bankroto bylos iškėlimo stadijoje teismui įvertinus aplinkybes yra akivaizdu, jog asmuo yra ir bus nepajėgus mokėti savo skolų, o skolų suma viršys numatytą pradelstų skolų sumą įstatyme. Minėtų aplinkybių nekonstatavimas fizinio asmens finansinėje būsenoje neatitiks nemokumo turinio, o tai reikš, jog nebus tenkinamas vienas esminių FAB instituto pagrindų. Kaip buvo minėta anksčiau, neatitinkantis nemokumo pagrindo pareiškėjas, negalės materializuoti savo tesės spręsti nemokumą FAB būdu.

---

[206] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 129 str. 1 d. 1 p.

[207] Insolvency survey Central - and eastern Europe (2015/2016). 65 p. Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AcKd3RT4ADdAJ%3Ahttps%3A%2F%2Fwww.bnt.eu%2Fbg%2Fmedii%2Ftemi%2Fpluginclass%3Fplugin%3Dcbgroupjive%26action%3Dplugin%26func%3Ddocument_download%26cat%3D2%26grp%3D45%26id%3D271%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[208] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas" (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 1 str. 2 d.

[209] „Debt Restructuring and Debt Protection Act" (2014). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509072014011/consolide

2.2. Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo sąlygos

Asmuo siekiantis bankrutuoti visų pirma turi pareikšti pareiškimą, nustatyta tvarka pateikdamas reikalingus duomenis bankroto bylos iškėlimui. Šiame MBD nebus nagrinėjami visi pareiškėjo būtini veiksmai norint pradėti fizinių asmenų bankroto procesą. Šiame darbe analizuojami reikalavimai (konkrečiai šiame skyriuje sąlygos), kurie turi būti tenkinami, jog būtų galima pareiškėjui iškelti bankroto bylą teisme.

Svarbu paminėti, jog praktikoje, iš esmės, susidaro situacija, kai yra vertinamas ne tik pareiškimo formos ir turinio atitikimo klausimas įstatymų raidei, tačiau ir asmenybės atitikimas numatytoms įstatyme sąlygoms ir pagrindams. Ankstesniame skyriuje aprašyti būtini fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindai nėra vienintelis kriterijus, kurio būtų pakankama pradėti bankroto procesui. Reikalingų pagrindų tenkinimas, netenkinant numatytų sąlygų - neleis fiziniam asmeniui pasinaudoti tokiu nemokumo sprendimo institutu. Įstatymo leidėjas FABĮ yra numatęs tiek būtinus tenkinti pagrindus, tiek būtinas tenkinti sąlygas. Būtinos sąlygos FABĮ formuojamos taip, jog jų tenkinimas pasireiškia nekonstatavimu aplinkybių, kurios prieštarautų įstatymo tikslui ir paskirčiai. Minėtos sąlygos yra nurodytos FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje[210], taigi kaip įsakmiai nurodyta įstatymo leidėjo, tokių sąlygų netenkinimas, tai yra 5 straipsnio 8 dalyje[211] numatytų negalimų konstatuoti aplinkybių konstatavimas asmens veiksmuose. Minėtų negalimų konstatuoti aplinkybių konstatavimas, savo ruožtu, bus tiesioginė priežastis pareiškėjo negalėjimo pasinaudoti bankroto proceso institutu.

Toliau darbo autorius apžvelgs kiekvieną iš būtinų sąlygų, be kurių tinkamo įgyvendinimo, fizinis asmuo negali tikėtis sėkmingos bankroto proceso pradžios ir prielaidos pasinaudoti FAB - teismo nutarties iškelti bankroto bylą fiziniam asmeniui priėmimo. Sekančioje potemėje nebus apžvelgiamos FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 1 ir 2 punktuose[212] nurodytos aplinkybės, kurios darbo autoriaus nuomone, atsižvelgiant į teismų praktiką, įstatymo tikslus turėtų būti vertinamos ne kaip sąlygos, o kaip būtini pagrindai. Taip pat minėti pagrindai nebus analizuojami sekančioje temoje, dar ir todėl, kadangi pakankamai išsami jų analizė ir vertinimas jau buvo atliktas MBD dalyje ,,būtini pagrindai fizinio asmens bankroto bylos iškėlimui".

[210] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d.
[211] *Ibid.,* 5 str. 8 d.
[212] *Ibid.,* 5 str. 8 d. 1 p. ir 2 p.

2.2.1 Kreditorių informavimas apie ketinimą kreiptis į teismą

Įstatymo leidėjas prie kitų būtinų sąlygų grupės, kurios privalo būti tenkinamos, nors ir netiesiogiai toje pačioje vietoje įstatyme, tačiau priskiria taip pat ir sąlygą, jog asmuo turi pranešti kreditoriams apie savo ketinimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Iš esmės tai yra būtinas procedūrinis veiksmas, kurio metu skolininkas praneša savo kreditoriams, jog dėl susidariusių aplinkybių įsipareigojimai nebebus vykdomi ir yra planuojama spręsti savo nemokumą bankroto proceso instituto pagalba. Minėtas įstatymo reikalavimas yra imperatyvus ir numatytas FABĮ 4 straipsnio 2 dalyje[213]. Minėtą įstatymo norma nurodo, jog besikreipiančiam į teismą fiziniam asmeniui visų pirma reikia informuoti kreditorius, jog bus kreipiamasi į teismą. Pavyzdžiui, Latvijos Respublikoje pareiškėjas tokios pareigos neturi. Pats kreditorius turi pareigą sekti ir domėtis savo skolininko mokumu. Latvijoje kreditorius, kuris nevykdė pareigos domėtis skolininko mokumu, o dėl to nesuspėjo pareikšti savo kreditorinio reikalavimo net ir po prailginto termino, gali prarasti skolinio reikalavimo patenkinimo teisę apskritai.

Lietuvos FAB teisiniame reguliavime, įstatymo leidėjas aiškiai neapibrėžia, kokiu tikslu asmuo turi kreiptis ir pranešti apie būsimą kreipimąsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Įstatymo leidėjas yra nurodęs tik aiškų terminą, iki kreipimosi dienos, kada turi būti informuoti kreditoriai dėl būsimo pareiškėjo procesinio veiksmo - pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teismui pateikimo. Asmuo ne vėliau kaip prieš vieną mėnesį iki pareiškimo iškelti bankroto bylą dienos turi informuoti kreditorius[214]. Kaip minėta, įstatymų leidėjas FABĮ nenurodo tokio kreipimosi tikslo.

Iš esmės šiuo skolininko veiksmu yra siekiama ne vien tik perduoti informaciją kreditoriams, jog jie galėtų atitinkamai ruoštis, įgyvendinti savo subjektines teises galimai beprasidėsiančiame fizinio asmens bankroto procese, iš esmės tokiu veiksmu gali būti siekiama kartu ir išspręsti ginčą, jei tai yra realu nesikreipus į teismą. Ne trumpesnis nei 30 d. terminas iki pareiškimo padavimo teismui, manytina, jog galėtų būti vertinamas kaip laikas kreditoriams ir skolininkui susitarti be teismo įsikišimo dėl kreditorinių reikalavimo patenkinimo gera valia ir galimo reikalavimo įvykdymo kreditoriui. Žinoma, aptariama sąlyga, iš esmės, dažnu atveju tai tampa tik formalia procedūra, kurios tikslas iš esmės ir yra tik informuoti kreditorius apie būsimus skolininko veiksmus, o tuo pat metu įvykdyti įstatymo leidėjo būtiną sąlygą norint pradėti bankroto procesą.

Vertinant teismų praktiką šiuo klausimu itin svarbu, jog esminis minėtos sąlygos įgyvendinimo tikslas yra įspėti apie kreipimąsi, todėl būtina minėtą sąlygą įgyvendinti taip, jog

[213] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 4 str. 2 d.
[214] *Ibid*. 4 str. 2 d.

asmeniui būtų perduota informacija, o ne tik formaliai išsiųstas pranešimas. Kauno apygardos teismo nutartyje kaip tik ir atkreipiamas dėmesys, jog tik formalus išsiuntimas nereiškia, jog buvo laikytasi tvarkos, atlikus pašto siuntų paiešką www.post.lt portale, buvo konstatuota, jog siuntos nepasiekė siuntų gavėjo, nebuvo įteiktos, o tokia situacija negali būti vertinama kaip tinkamas pareigos įvykdymas[215]. Tokią pirmosios instancijos teismo poziciją apeliacinis teismas laikė netinkama. Apeliacinis teismas į minėtą asmens pareigą pažiūrėjo itin formaliai, vertindamas tik pateiktus kartu su pareiškimu duomenis ir įrodymus, išrašus apie siuntų išsiuntimą[216]. Asmeniui po šioje MBD aptariamos pareiškėjo pareigos įvykdymo, pareiškėjui yra reikalinga pateikti teismui duomenis, įrodymus patvirtinančius, jog išties buvo laikytasi ikiteisminės tvarkos. Taigi, tik tinkamas sąlygos įvykdymas gali būti siejamas su galimybe asmeniui pasinaudoti fizinių asmenų bankrotu.

Kitoje Kauno apygardos teismo nutartyje susidarė situacija, kai pirmosios instancijos teismas sprendė, jog asmuo nesilaikė būtinos kreditorių informavimo pareigos, tačiau apeliacinis teismas pasisakė, jog tokios pareigos asmuo neturėjo, t.y informuoti kreditorius, kadangi neinformuotas asmuo dar neturėjo reikalavimo teisės į skolininką t. y nebuvo kreditorius[217]. Taigi, skolininko pareiga yra informuoti visus kreditorius, o tokios pareigos nesilaikymas iš esmės gali būti laikomas netinkamu sąlygos įvykdymu. Iš esmės iliustruojant situaciją, kai asmuo sąmoningai nuslepia kreditorius, kurie turi galiojančią reikalavimo teisę bankroto procese, o taip pat savo ruožtu jie taip pat nėra informuojami, toks atvejis ,manytina, jog su tam tikromis išimtimis galėtų būti laikomas ne tik nesąžiningumu, tačiau ir FABĮ 4 straipsnio 2 dalyje numatytos tvarkos nesilaikymu. Kadangi asmuo ne visiškai įvykdė savo įstatyminę pareigą informuoti ne tik dalį, tačiau visus kreditorius. Siejant tai su veiksmu priešingu sąžiningumui būtų būtina nustatyti, jog asmuo sąmoningai nuslėpė kreditorius.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog pradinėje bankroto bylos iškėlimo stadijoje ne visais atvejais yra įtraukti visi kreditoriai, kreditoriai gali būti įtraukti į fizinio asmens bankroto procesą ir vėliau, o tai gali kelti neaiškumų dėl minėtos įstatymo normos taikymo (dėl MBD apimties darbo autorius plačiau minėtos situacijos nenagrinės).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, minėta norma įsakmiai nurodo, jog turi būti informuoti visi, tai yra kiekvienas fizinio asmens kreditorius. Manytina, jog tokiais atvejais, asmeniui ir kyla pareiga informuoti kiekvieną iš kreditorių, kurie turi galiojančią reikalavimo teisę. Kreditoriaus

[215] „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2464-260/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1157894) [2016-02-29]
[216] *Ibid.*
[217] „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-527-324/2014;" Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/803043) [2016-02-29]

apibrėžimas yra pateiktas FABĮ 3 straipsnyje[218], kuriame reikalavimo teisė siejama su jos realiu buvimu, su galiojančia teise reikalauti įvykdyti įsipareigojimus pagal vieną ar kitą juridinį faktą ar pagrindą. Taigi, asmenys, kurių reikalavimo teisė yra nebegaliojanti arba dar negaliojanti negali būti laikomi kreditoriais, taip pat tokių asmenų neinformavimas neužkerta kelio bankroto bylos iškėlimui.

Tikslinga paminėti ir vieną iš pirmųjų fizinių asmenų bankroto instituto nutarčių, kurioje buvo nagrinėjamas klausimas dėl ikiteisminės ginčo tvarkos laikymosi, kai asmuo atliko numatytą pareigą dar iki faktinio fizinių asmenų bankroto įstatymo įsigaliojimo, tačiau apygardos teismas įvertinęs visas teisingam sprendimui priimti svarbias aplinkybes priėmė sprendimą, jog būtent informacija, pranešimas pasiekė adresatą tą dieną, kai įsigaliojo įstatymas[219]. Taigi, minėtu atveju teismas laikė tinkamai įvykdytą vieną iš būtinų sąlygų fizinio asmens bankroto bylos iškėlimui.

Iš negausios teismų praktikos šiuo klausimu galime daryti išdavą, jog teismai pakankamai formaliai vertina įstatyme numatytą pareigą informuoti kreditorių. Pateikus reikiamus duomenis apie informacijos išsiuntimą, juos išsiuntus prieš tinkamą terminą asmuo laikomas, jog įvykdė numatytą sąlygą. Darbo autoriaus nuomone, siekiant esminio šios pareigos tikslo - informuoti kreditorių, jog reikalavimo teisę turintis asmuo tinkamai galėtų ginti savo teises bankroto procese, reikėtų atsižvelgti visais atvejais ar iš tiesų asmuo buvo informuotas, tokiu būdu ar buvo įvykdyta ne tik formali normos procedūra, bet ar buvo pasiektas normos tikslas. Iš esmės tokia procedūra galėtų būti užtikrinama pateikiant dokumentus, išrašą, net ir iš www.post.lt svetainės, kad siunta sėkmingai pristatyta gavėjui. Tokiu būdu įstatymo norma tiesiogiai ir atliktų tikrą šios kreditorių informavimo pareigos tikslą, nebūtų vien formalus įstatymo reikalavimas.

Grįžtant prie įstatyme nepaminėtos kreditorių informavimo pareigos tikslo, paminėtina, jog teismų praktikoje randamas minėtos pareigos tikslas. Vilniaus apygardos teismo pozicija vertinant minėtos normos tikslą nukreipta tik į informacijos pateikimą pranešimo forma kreditoriams: „*suteikiant jiems galimybę suformuluoti šiuo klausimu savo poziciją*[220]*.”* Taip pat minėtoje Vilniaus apygardos teismo nutartyje pasisakoma, jog tais atvejais, kai nėra pateikiami įrodymai, jog asmuo laikėsi išankstinės tvarkos, tokiu atveju teismas turėtų ieškinio trūkumų šalinimo instituto pagalba, pašalinti pateikiamų dokumentų trūkumus[221]. Taigi, iš esmės teismo pozicija yra tokia, jog įrodymų nepateikimas dėl ikiteisminės tvarkos laikymosi turėtų būti vertinamas kaip trūkumas. O toks trūkumas galėtų būti išsprendžiamas pasinaudojant ieškinio trūkumų šalinimo institutu. Iš esmės

[218] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.”, *supra* note 9, 3 str.
[219] „Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-446-102/2013”; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/684925) [2016-02-29]
[220] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-40-881/2015”; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1024772) [2016-02-29]
[221] *Ibid.*

įrodymai, jog buvo informuoti kreditoriai pridedami kartu su pareiškimu, o dalies dokumentų nepridėjimas gali būti laikomas ieškinio trūkumu.

Iš to kas išdėstyta, galime daryti išvadą, jog teismas neturėtų visais atvejais vertinti šio reikalavimo laikymosi itin formaliai. Esminiai aspektai į ką privalo būti atsižvelgiama visų pirma ar buvo įvykdyta pareiga informuoti, tai yra pagrindinis normos tikslas, įspėti kreditorius, jog skolininkas ruošiasi bankrutuoti. Kitas, žinoma, itin svarbus aspektas yra pateiktų duomenų teismui vertinimas, teismas turi įsitikinti, jog buvo įvykdyta skolininko pareiga, kaip matome iš teismų praktikos šiuo aspektu vyrauja laisvai griežta poziciją, nepateikus dokumentų, nėra iškart atsisakoma kelti bankroto bylos asmeniui, taikomas ieškinio trūkumų šalinimo institutas. Tačiau nuo to momento, kai teismas gali daryti labiau tikėtiną išvadą, jog nebuvo laikytasi numatytos tvarkos, tokiu atveju teismas turi atsisakyti priimti pareiškimą Lietuvos Respublikos Civilinio proceso (toliau - CPK) kodekso 137 straipsnio 2 dalies 3 punkto[222] pagrindu. Tokia teismų pozicija galėtų būti vertinama tik teigiamai. Visų pirma, tai nepagrįstai neužkerta kelio skolininkui pradėti bankroto procesą, visų antra, tokiu būdu taip pat pasiekiamas normos tikslas, uždrausti pasinaudoti bankroto procesu asmenims, kurie neįvykdė numatytos pareigos. Tais atvejais, kai nėra pateikiami įrodymai, jog buvo laikytasi ikiteisminės tvarkos, pritaikius ieškinio trūkumų šalinimo institutą, jei jie vėl pakartotinai nėra pateikiami informavimo teismui, tokiu atveju teismas atsisakys kelti bankroto bylą asmeniui, dėl vienos iš būtinų bankroto proceso pradžiai sąlygų nesilaikymo.

Analizuojant negausią teismų praktiką šiuo klausimu, tiek sistemiškai lyginant ikiteisminę ginčo tvarką ĮBĮ[223], tiek FABĮ. Iš esmės galima pasakyti, jog kaip pastebi ir Vilniaus apygardos teismas savo nutartyje[224], tiek pagal formuluojamą įstatymo normą iš įstatymo normos FABĮ 4 straipsnio 2 dalies[225] matome, jog minėta norma, turėtų atlikti tik informacinę, pranešimo apie ketinamus atlikti skolininko veiksmus funkciją. Įmonių bankroto įstatyme numatyta taip pat tokia pareiga tik jau ne skolininkui, o kreditoriams prieš kreipiantis į teismą informuoti skolininką, jog bus pradėtas bankroto procesas, dėl skolininko nesugebėjimo vykdyti savo įsipareigojimus. Taigi, minėtoje ĮBĮ normoje, pakankamai detaliai pasisakoma tiek apie įteikimo būdus, tiek apie minėtos normos tikslą, informuoti ir kartu reikalauti įvykdyti prievolę kreditoriui[226]. Taigi, vertinant FABĮ normą, nerandame nei detalizuotos informavimo tvarkos, nei numatyto normoje tikslo, suteikti dar vieną šansą skolininkui ir kreditoriams gražiuoju (sukuriant tiek teisinę, tiek socialinę taiką), nesikreipiant į teismą susitarti dėl atsiskaitymo.

[222] „Lietuvos Respublikos Civilinio Proceso Kodeksas" *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002). 137 str. 2 d. 3 p.
[223] „Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymas" *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001).
[224] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-40-881/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1024772) [2016-03-01]
[225] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 4 str. 2 d.
[226] „Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymas" *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001). 6 str. 2 d.

Sistemiškai vertinant įstatymą vis dėl to esminis nedetalizuotos įteikimo tvarkos, įsipareigojimų įvykdymo tikslo nenustatymas, tiesiogiai neeliminuoja iš galimų šios normos tikslų ikiteisminio ginčo sprendimo, tačiau esminis tikslas įstatymo leidėjo valia vis dėl to yra siejamas su informaciniu pobūdžiu. Vilniaus apygardos teismo nutartyje teismas pasisakė, jog FABĮ prasme informavimo pareigos ne tik negalime sieti su kitais nei pranešimo tikslais, tačiau apskritai negalima laikyti FABĮ 4 straipsnio 2 dalies normos ikiteismine ginčų sprendimo ne teisme tvarka, kadangi tam nėra pakankamo juridinio pagrindo[227]. Darbo autoriaus nuomone, aiškios lingvistine išraiška išreikštos FABĮ teisės, spręsti ginčą ikiteismine tvarka nebuvimas minėtoje normoje, savaime negali būti suvokiamas kaip teisės spręsti ginčą gražiuoju, ne teisme eliminavimas.

Vertinant, jog įstatymo leidėjo tikslas yra įspėti kreditorius, jog skolininkas ruošiasi pasinaudoti bankroto procesu savo nemokumui spręsti svarbu atsižvelgti, jog kaip pastebi tiek teismai, tiek kaip pažymi ir pats įstatymo leidėjas, esminis šios normos tikslas yra informacinio pobūdžio pranešimas kreditoriams apie būsimus skolininko veiksmus. Dr. D. Bolzanas savo moksliniame straipsnyje pasisako, jog kreditorių informavimas gali būti siejamas su pareiškėjo ir kreditoriaus galimybę išspręsti ginčą dar iki teismo[228], tokia pati pozicija atsispindi kitame kolektyviniame moksliniame straipsnyje „Bankruptcy of natural persons in Lithuania: issues and solutions"[229]. Šio MBD autorius, palaiko nuomonę, jog informavimo pareiga neturi būti ribojama vien informacijos pateikimu kreditoriams (dėl tokios nuomonės argumentų bus pasisakyta vėliau). Kadangi pranešimas yra sietinas su informavimu ir tuo pat metu su pasiruošimu, galimos kreditoriaus pozicijos dėl būsimo bankroto proceso skolininkui.

Paminėtina, jog įstatymo leidėjas šios pareigos nėra apibrėžęs tam tikru terminu. Per kiek laiko nuo pranešimo kreditoriams asmuo turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Kiek laiko galioja informavimas, ar reikėtų pakartotinai pranešti asmeniui, jei asmuo pranešė bet nesikreipė į teismą (nepateikė pareiškimo) pavyzdžiui: asmuo tai padarė tik po daugiau nei vienerių metų, pateikė teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Ar pakartotinis nepranešimas sukelia kokius nors padarinius? Manytina, jog ši procedūra neturėtų būti vertinama itin formaliai, nors informavus kreditorių prieš daugiau nei metus iki kreipimosi formaliai vertinant pareiga, numatyta įstatyme, buvo įvykdyta, tačiau ar vien tik formalios pareigos atlikimas ir yra esminis šios normos tikslas? Vienoje iš nutarčių teisinis neaiškumas kilo dėl informavimo pareigos*: „Įstatymas nenumato per kiek laiko turi būti pateiktas pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, kaip ir neįpareigoja pareiškėjo išsiųsti pakartotinį pranešimą kreditoriams apie ketinimą iškelti bankroto*

[227] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-40-881/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1024772) [2016-02-29]
[228] D. Bolzanas, „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai.", *supra* note 10, 395 p.
[229] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 81 p.

bylą, jei nuo pranešimo išsiuntimo praėjo daugiau kaip vienas mėnuo[230]*."* Buvimas termino, per kurį nesikreipus į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo vėliau vėl iškyla papildoma būtinybė informuoti kreditorius apie būsimą veiksmą, iš esmės į fizinių asmenų bankroto institutą ir informavimo pareigos atlikimą įneštų daugiau teisinio aiškumo. Taigi, įstatymų leidėjas manytina, jog turėtų nustatyti aiškų terminą, kai po pranešimo apie būsimą kreipimąsi ir nesikreipus vis dėl to kiltų pakartotinė pareiga dar kartą įvykdyti visų kreditorių informavimo reikalavimą. Svarbu pažymėti, jog informavimo pareigos tikslas, autoriaus nuomone, nėra ribojamas tik informaciniu pobūdžiu, perduota informacija asmeniui yra itin svarbi turint realią galimybę tiek įgyvendinti savo kaip kreditoriaus teises, tiek jas ginti iškilus būtinybei.

Analizuojant teismų praktiką, Kauno apygardos teismas pateikia išvadą, jog nors ir nėra numatyta pareiga nesikreipus į teismą po informavimo, jog bus kreipiamasi dėl bankroto bylos iškėlimo pakartotinai vėl informuoti kreditorius, tačiau, asmuo vis dėl to papildomai kreipėsi siekdamas įvykdyti pareigą, papildomas informavimas prieš kreipimąsi į teismą kaip ir užtikrino kreditoriaus teises žinoti apie bankroto proceso inicijavimą ir vykdomas procedūras, įgyvendinti ar ginti savo teises.[231] Taigi, vertinant minėtą nutartį ir skolininko veiksmus, galime daryti išvadą, jog jei asmuo būtų neinformavęs pakartotinai dar kartą kreditoriaus iki pareiškimo pateikimo teismui, gali būti, jog tokiu būdu būtų pažeista kreditoriaus teisė būti informuotam. Tačiau, žvelgiant iš kitos pusės, kreditorius jau buvo informuotas apie būsimą skolininko veiksmą. Priešingu atveju, pareiškėjui pakartotinai neinformavus kreditoriaus apie būsimus veiksmus, teismas formaliai vertindamas neturėtų nustatyti pareigos neįvykdymo. Tačiau, tokioje situacijoje, kyla klausimas ar toks formalus kreditoriaus informavimas, kai po informavimo nesikreipus dėl bankroto bylos iškėlimo, o praėjus metams po informavimo vis dėl to kreipusis - išties atitinka FABĮ numatytą kreditorių informavimo pareigą.

Įvertinus Lietuvos reguliavimą, pagal dabar galiojančią praktiką, manytina, jog tokiu atveju, aiškaus termino informavus, per kiek laiko reikia kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, jog būtų tenkinama būtina kreditorių informavimo pareiga nebuvimas, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, skolininko pareigą informuoti, modifikuoja ir perkelia pačiam kreditoriui, kuris siekdamas apginti savo teises turi pats domėtis savo skolininko padėtimi. Kaip buvo minėta anksčiau, kreditoriaus pareiga domėtis skolininko mokumu aptinkama Latvijos Respublikos fizinio asmens bankroto reguliavime.

[230] „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1767-657/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/836950) [2016-03-01]
[231] *Ibid.*

Taigi apibendrinant, FABĮ 4 straipsnio 2 dalyje[232] numatytą pareigą, atsižvelgiant į įstatymo leidėjo valią, tiek į negausią teismų praktiką šiuo klausimu, minėta pareiga, turėtų būti siejama su visų kreditorių informavimu, jog jie galėtų pasiruošti tiek savo kaip kreditorių teisių įgyvendinimui, tiek galimam iškilsiančiam reikalingumui jas ginti nuo galimo pažeidimo. Tik pareigos informuoti kreditorius nustatymas ir nedetalizavimas normos tikslų, autoriaus nuomone, negali eliminuoti ikiteisminės ginčo sprendimo galimybės (vien dėl to, jog lingvistiškai FABĮ normoje nėra aiškiai pateikta tokios teisės), tais atvejais jei abi šalys sugeba rasti konsensusą siekiant padengti skolas iki teismo, ne teismine ginčo tvarka. Priešingu atveju, tokios galimybės eliminavimas nepagrįstai susiaurintų skolininkų ir kartu kreditorių teises, taip pat galimai neracionaliai, neprotingai padidintų teismų darbo krūvį. Autoriaus nuomone, ten kur yra galimas ginčo sprendimas ne teisminiu keliu, o šalims radus abipusį susitarimą, negalima nepagrįstai riboti šių dispozityvių teisių, net jei įstatymų leidėjas įsakmiai, tokios teisės ir nebuvo numatęs konkrečioje normoje.

2.2.2 Fizinio asmens nemokumo priežastis - žalingi įpročiai

Įstatymų leidėjas siekdamas sukurti galimybę nemokiems, sąžiningiems asmenims pasinaudoti fizinio asmens bankroto suteikiamu nemokumo sprendimo būdu, nesiekė suteikti galimybės tokiu būdu spręsti savo nemokumą tokiems subjektams, kurių nemokumo priežastis buvo žalingi įpročiai. Tokia aiški įstatymo leidėjo valia atsispindi FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 3 punkte[233]. Minėtoje normoje pateikti žalingi įpročiai apima piktnaudžiavimą alkoholiu, narkotinėmis ar kitokiomis psichotropinėmis medžiagomis taip pat priklausomybę nuo azartinių žaidimų. Įstatymo leidėjas šioje normoje pateikia ne baigtinį sąrašą priklausomybių. Tokia pozicija įstatymo leidėjo - suprantama, o to priežastis negalėjimas aprašyti visų galimų žalingų priklausomybių atvejų, kurių pagrindu gali būti atsisakyta kelti bankroto bylą.

Svarbu paminėti, jog tokiu būdu įstatymo leidėjas perduoda diskrecijos teisę teismui spręsti ir nustatyti tiek paminėtas priklausomybes konkrečiu atveju, tiek nepaminėtas įstatymo normoje priklausomybės išraiškas. Numatytos sąlygos nustatymas reikš, jog bankroto procesas pareiškėjui nėra galimas. Tad, nuo sąlygos patenkinimo ar nepatenkinimo iš esmės priklauso viso fizinio asmens bankroto proceso likimas - bus iškelta fizinių asmenų bankroto byla ar ne.

Konkrečiu atveju pagal teismų formuojamą praktiką, žalingi asmens įpročiai turėtų būti priežastis, dėl kurios asmuo tapo nemokus. Reali situacija gali susidaryti, kai dėl savo nuolatinio, patologinio girtuokliavimo asmuo praranda savo darbą. Prarasdamas darbą dėl alkoholizmo ligos jis

[232] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 4 str. 2 d.
[233] *Ibid.,* 5 str. 8 d. 3 p.

kartu praranda ir savo pagrindinį pajamų šaltinį. Būtent tokio šaltinio praradimas iš esmės ir buvo esminė tiesioginė nemokumo, negalėjimo vykdyti savo prisiimtų įsipareigojimų pasekmė. Šiuo atveju bandant vertinti plačiau, piktnaudžiavimas alkoholiu buvo nors ir ne visai tiesioginė, tačiau priežastis nemokumo būsenos, kuri buvo sukelta dėl priklausomybės nuo alkoholinių gėrimų. Kadangi būtent priklausomybė nuo alkoholio buvo priežastis dėl kurios asmuo buvo atleistas.

Minėtose situacijose svarbu vertinti ar asmens nemokumas buvo įtakotas jo žalingų įpročių. Tai yra ar nemokumas buvo priežastiniu ryšiu susietas su pareiškėjo nemokumu. Nustatinėjant priežastinį ryšį, tai yra daroma pašalinant asmens veiksmus, kurie įtakojo nemokumą, kartu atsižvelgiant ar būtų sukeltos tokios pat pasekmės, jei asmuo nebūtų piktnaudžiavęs alkoholiu t.y ar asmuo vis tiek būtų atleistas iš darbo.

Taigi, kiekvienu atveju būtina vertinti ar asmens piktnaudžiavimo alkoholiu faktas, nėra pernelyg nutolęs nuo nemokumo būsenos sukėlimo. Ypač svarbu paminėti, jog teismas tirdamas tokias aplinkybes, jų (ne)egzistavimą turi būti aktyvus. Pastebima, jog pakankamai dažnai asmens bankroto byla negali būti keliama dėl to, jog teismas nebuvo toks aktyvus, kiek turėjo būti atitinkamoje situacijoje. Anksčiau minėtą pavyzdį puikiai iliustruoja Šaulių apygardos teismo nutartis[234]. Nors pirmosios instancijos teismas pripažino, jog dėl LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje 3 punkte nurodytų aplinkybių konstatavimo, negali asmeniui būti iškelta bankroto bylą, tačiau apygardos teismo nuomone, tokia išvada buvo padaryta nepakankamai ištyrus byloje pateiktus duomenis, kurie taip pat buvo nepakankami priimti minėtam sprendimui. Iš esmės pirmosios instancijos teismas nebuvo tiek aktyvus kiek turėjo būti, kadangi siekiant išsiaiškinti minėtą aplinkybę, teismas turi reikalauti iš fizinio asmens, ar kitų institucijų išrašų, dokumentų ar kitos informacijos.[235] Informacijos, kuri yra teismui reikalinga priimti pagrįstą sprendimą.

Taigi, vertinant minėtą sąlygą, pateiktas pavyzdys iliustruoja, jog net tokios aplinkybės, jog asmuo būdamas itin neblaivus sukėlė avariją, kurios metu buvo sunkiai sužaloti asmenys, apygardos teismo nebuvo vertinamos kaip pakankamos aplinkybės nustatyti asmens piktnaudžiavimo alkoholiu faktą.[236] Su tokia teismo poziciją galima sutikti, kadangi pavienis, vienkartinis atvejis nesant papildomų duomenų, kurie leistų nustatyti asmens priklausomybę, neturėtų būti vertinamas kaip sąlyga, dėl kurios būtų užkirstas kelias bankroto procesui. Tokiose situacijose, kai yra siekiama nustatyti piktnaudžiavimo žalingais įpročiais faktą, teismo aktyvumas turi pasireikšti itin plačiai, neskubant priimti itin formaliai įvertintų aplinkybių, situacijų sprendimų.

[234] „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-214-440/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954441) [2016-02-25]
[235] *Ibid.*
[236] *Ibid.*

Siekiant teisingai įvertinti situaciją, teismas manydamas, jog negalinti egzistuoti sąlyga vis dėl to egzistuoja, turi pareigą pareikalauti reikalingų dokumentų tiek iš paties pareiškėjo, tiek iš institucijų siekiant tinkamai nustatyti ar minėta sąlyga egzistavo ar jos apskritai nebuvo. Iš esmės tokių sąlygų nustatinėjimas yra fakto klausimas, vertinant pateiktus duomenis, atsižvelgiant ar jie yra pakankami padaryti vienai ar kitai išvadai.

Teismų praktikoje, pasitaiko ir tokių aplinkybių, kai teismai konstatuodami žalingų įpročių sąlyga, atsisako iškelti bankroto bylą, laikydami, jog asmens žalingas įprotis yra kalbėjimas telefonu[237]. Pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė apygardos teismas argumentuodamas tuo jog: *„naudojimasis telekomunikacijos prietaisais negalėtų patekti į žalingų įpročių apibrėžimą, kadangi žalingais įpročiais laikomi „kenkiantys sveikatai įpročiai, tokie kaip rūkymas, alkoholio, narkotinių, toksinių ir kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimas ir tai sietina su fizinio asmens priklausomybės ligomis. Pagal ligų kodų ir ligų aprašymų TLK-10 diagnozių klasifikatorių priklausomybės ligos vadinamos psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant psichoaktyvias medžiagas" (L. E. R.. Teismo psichiatrija: istorija ir dabartis//Vilnius, 2014, P. 248). Taip pat pažymėtina, kad pagal TLK-10(F) skyrių „Psichikos ir elgesio sutrikimai"*[238]

Taigi, šioje dalyje aptariamos sąlygos turinys yra toks, jog nemokumas turi būti tiesiogiai ar netiesiogiai sukeltas asmens piktnaudžiavimo ar priklausomybės nuo alkoholio, azartinių lošimų, narkotinių, psichotropinių medžiagų ar kitų priklausomybių, o žalingi įpročiai suprantami kaip patologija, taip pat pagal anksčiau pateiktą išaiškinimą, matome jog prie minėtos sąlygos turinio reikalavimų, šios normos konstatavimui reikalinga nustatyti, jog įprotis ar priklausomybė yra žalingas.

Žemesnių instancijų teismų žalingų įpročių buvimo vertinimas atitinka įstatymo raidę, kadangi teismai iš tiesų atsižvelgia ar priklausomybės buvimas iš esmės ir buvo priežastis nemokumo. Teismai nustatinėdami aptariamą sąlygą, piktnaudžiavimo, tiek priklausomybės nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų atvejus vertina kaip ligą, tai matyti iš anksčiau cituotos Vilniaus apygardos teismo 2014 m. Lapkričio 13 d. nutarties. Vertinant yra atsižvelgiama į tokias aplinkybes: ar asmuo nebuvo gydomas nuo alkoholizmo ligos, kitų įvairių priklausomybių.[239] Taip pat teismas vienoje iš savo nutarčių pateikia paaiškinimą, kas teisiniame kontekste laikytina įpročiu: ,,Įprotis yra elgesys, pasidaręs gyvenime įprastas, pastovus.[240]" Iš pateiktos sąvokos galime spręsti,

[237] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2268-798/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/937538) [2016-03-24]
[238] *Ibid.*
[239] „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-817-357/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/872543) [2016-02-25]
[240] *Ibid.*

jog tai turi būti ne vienkartinis, pasikartojantis asmens elgesys ar veiksmai, dėl kurių buvimo asmuo neigiamai veiktų savo finansus, o toks veikimas sukeltų nemokumą ar jį didintų.

Į priklausomybės ar pasikartojančio įpročio apimtį nepatenka vienkartiniai veiksmai, tokių veiksmų nustatymas nėra pakankama priežastis daryti išvadai, jog asmuo yra priklausomas nuo alkoholio ir jog tokia priklausomybė buvo tiesioginė nemokumo sukėlimo priežastis. Pagal LR FABĮ 10 straipsnio 4 dalį asmens žalingi įpročiai buvo priežastis, kodėl asmuo negalėjo atkurti savo mokumo[241]. Taip pat analizuojant minėtą įstatymo normą, svarbu atsižvelgti, jog žalingų įpročių priklausomybės faktas, kuris buvo nemokumo rezultatas, negali būti nustatytas per paskutinius trejus metus iki kreipimosi į teismą su pareiškimu dėl bankroto bylos iškėlimo dienos. Susidarius priešingai situacijai, kai buvo nustatomi žalingi įpročiai, kurie sukėlė nemokumą, per paskutinius trejus metus, tokiu atveju - bankroto byla fiziniam asmeniui negali būti iškelta. Taigi, vertinant įstatymo norma lingvistiniu požiūriu numatytas žodis „piktnaudžiauti", manytina, teismų sprendimuose taip pat turėtų būti siejamas su tam tikru periodu ir pasikartojančiais veiksmais ar elgesiu, o ne su pavieniais piktnaudžiavimo atvejais. Priešingu atveju, jei piktnaudžiavimas teismų būtų siejamas su tam tikru trumpalaikiu, vienkartiniu atveju, nebūtų tinkamai taikoma įstatymo norma, nes tai neatitiktų normos formuluotės, kurioje priklausomybė, siejama ne su vienkartiniais poelgiais, o įprastu, pastoviu elgesiu.

Iš to kas išdėstyta matyti, jog vienkartinis asmens poelgis negalėtų būti vertinamas kaip piktnaudžiavimas ar priklausomybė. Dėl itin negausios praktikos šiuo klausimu gali iškilti problemų kaip teismams vertinti LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 3 punktą[242]. Pavyzdžiui.: asmuo likus dvejiems metams iki kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo sukelia eismo įvykį būdamas neblaivus. O dėl delikto padarymo ir kitų susidėjusių aplinkybių tai tampa tiesiogine jo nemokumo priežastimi. Tokiu atveju, teismui esant aktyviam ir pareikalavus papildomų duomenų tiek iš pareiškėjo, tiek iš gydymo ir kitų įstaigų teismas nustato, jog iš pateiktų duomenų asmuo gydėsi nuo alkoholizmo ligos, tačiau tai buvo prieš penkerius metus, o prieš šešerius būdamas neblaivus buvo sukėlęs eismo įvykį, tačiau jame žmonės nenukentėjo. Kyla klausimas, kaip teismui vertinti tokią situaciją. Ar teismas laikys, jog asmuo vis dar yra priklausomas nuo alkoholio? Iš esmės pagal šiuo metu galiojančią praktiką, esant tokioms aplinkybėms bus atsižvelgiama į LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 3 punkto normą, kurioje nurodomas esminis kriterijus, jog toks asmens elgesys buvo tiesioginė priežastis nemokumo[243]. Taigi, manytina, jog tokia situacija bus išspręsta fizinio asmens nenaudai, bankroto byla nebus iškelta. Tad, teismui įvertinus visus byloje surinktus,

[241] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas." *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012). 5 str. 8 d. 3 p.
[242] *Ibid.*
[243] *Ibid.*

pateiktus įrodymus, tokioje situacijoje, panašu, jog esminę reikšmę turės išrašas, jog asmuo prieš 5 metus gydėsi nuo alkoholizmo ligos. Nors veiksmas jau nebebus pastovus, tačiau, manytina, kad itin realu, jog teismui gydymo įstaigos pažyma bus tas įrodymas (apie patologinę alkoholizmo būseną), kuris leis nuspręsti, jog tenkinant anksčiau aptartą nemokumo sukėlimo kriterijų - asmuo būtent tapo nemokus dėl priklausomybės nuo alkoholio. Kadangi anksčiau įvykęs įvykis, iš institucijos gauti įrodymai, jog asmuo buvo gydomas nuo priklausomybės lems atsisakymą iškelti bankroto bylą.

Kaip jau buvo minėta, itin skurdi šiuo klausimu teismų praktika neleidžia plačiau išnagrinėti šios normos turinio. Iš itin negausios teismų praktikos šiuo klausimu, kurioje minimas nagrinėjamas klausimas, galime daryti išvadą, šio MBD autoriui pritariant formuojamai teismų praktikai, jog žalingi įpročiai turėtų būti siejami ne su vienkartiniu, atsitiktiniu, bet su pasikartojančiu asmens elgesiu, kuris yra pastovus, vertinamas kaip liga, o toks elgesys buvo tiesioginis ar netiesioginis asmens nemokumo būsenos sukėlimo veiksnys. Nenustatyta patologinė būsena, nebuvimas priežastinio ryšio tarp priklausomybės ar piktnaudžiavimo ir nemokumo, vienkartinis, nepastovus veiksmas, nenustatyta žalinga priklausomybė, neturėtų būti pagrindas atsisakyti pradėti bankroto procesą fiziniam asmeniui remiantis šioje dalyje aptarta sąlyga. To priežastis, jog šioje dalyje aptariamai sąlygai konstatuoti yra reikalingas anksčiau minėtų aplinkybių visetas. Kadangi, nenustačius aplinkybių, tokiu atveju, pareiškėjo elgesys neatitiktų, atsisakymo kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui dėl žalingų įpročių sukelto nemokumo, sąlygos turinio.

2.2.3 Fizinio asmens nuobaudos už nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus buvo priežastis jo nemokumo ir jo teistumas nėra išnykęs

Kita nemažiau svarbi sąlyga iš numatytų LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies[244] sąlygų grupės yra ta, jog asmens nemokumas negali būti pasiektas dėl nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų. Analogiškai kaip prieš tai minėtoje sąlygoje, nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai turi daryti įtaką asmens nemokumui[245]. Tai yra asmens nemokumas nebūtų atsiradęs, jei nebūtų atlikti nusikaltimai ar baudžiamieji nusižengimai. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte[246] numatytos Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (toliau - BK) normos apima tokias veikas kaip BK 207 (kreditinis sukčiavimas), 208 (skolininko nesąžiningumas), 209 (nusikalstamas bankrotas), 216 (nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas), 222 (apgaulingas apskaitos tvarkymas), 223

[244] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d.
[245] „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1257-357/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1165565) [2016-02-28]
[246] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 4 p.

(aplaidus apskaitos tvarkymas)[247]. Iš esmės tai straipsniai susiję su ekonomikos, verslo, finansų sistemos tvarka ir pažeidimais. Pavyzdžiui, asmuo prisidengdamas apgaule gavo paskolą, ar siekė ,,išplauti" iš nusikalstamos veikos gautus pinigus.

Norint nustatyti aplinkybes, reikalingas teismui, siekiant atsisakyti kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui būtent šia sąlyga (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktu) yra itin svarbu, jog nemokumas ir būtų sukeltas asmens baudžiamojo nusikaltimo ar nusižengimo. Taigi, tarp minėtų aplinkybių ir nemokumo turi būti nustatomas priežastinis ryšys, jog būtent minėtos aplinkybės ir sukėlė rezultatą - nemokumą.

Nagrinėjant žemesnių instancijų teismų praktiką, galime daryti išvadą, jog minėtieji numatyti nusikaltimai ar baudžiamieji nusižengimai, net jei jie yra atlikti ir tokių veiksmų pagrindu buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis ne visais atvejais užkirs kelią fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui. Susidarius situacijai, kai asmuo yra nuteistas ir jo teistumas išnykęs, o susidarę padariniai nėra sąlygojantys nemokumo, tokiu atveju asmuo galės bankrutuoti. Konkrečiai kalbant apie nemokumą sąlygotą asmens nusikalstamų veiksmų, atlikus veikas numatytas LR BK 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose[248] svarbu, jog toks asmens baudžiamas veikimas nebūtų atsiradęs jau po to, kai asmeniui buvo konstatuotas nemokumas.

Taip pat nemažiau svarbi aplinkybė, jog kai asmens pradelstos skolos siekia 350000 Eurų, o už atliktą nusikaltimą žala priteista buvo 3000 eurų, tokioje situacijoje, manytina, jog teismas nenustatys aplinkybės t. y vienos iš sąlygų, kuri neleis asmeniui bankrutuoti. Tokia praktika atsispindi ir teismų sprendimuose Vilniaus apygardos teismas savo nutartyje nustatė, jog asmens:,, *skolą sudaro 362 822,40 Lt, todėl akivaizdu, kad 5200 Lt dydžio bauda dėl savo dydžio negali būti pripažinta sukėlusi pareiškėjo nemokumą*[249]*."* Taigi, iš esmės žemesnių instancijos teismų išvadomis remiantis, atsižvelgiant kaip įstatymo LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkto[250] norma taikoma paties teismo, galime daryti išvadą, jog kiekvienu atveju turėtų būti vertinamos ne tik iš individualios situacijos kylantys įsipareigojimai, bet ir bendras pareiškėjo pradelstų skolų dydis. Mažos apimties įsipareigojimas, kuris prisidėjo prie nemokumo neturėtų būti vertinamas kaip priežastis sukėlusi nemokumą. Taigi, skolos padidėjimas turi būti reikšmingas, skola turi padidėti plačia apimtimi.

Situacijose, kai įsiskolinimo dydis jau buvo sąlygojantis fizinio asmens nemokumą, tokiu atveju asmens veikos padarymo padariniai neturėtų būti laikytini sukėlusiais nemokumą. Iš esmės

[247] „Lietuvos Respublikos Baudžiamasis Kodeksas" *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000). 207 str., 208 str., 209 str., 216 str., 222 str., 223 str.
[248] *Ibid.*
[249] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1213-392/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1048908) [2016-02-27]
[250] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 4 p.

pagal minėtą situaciją, tokiu atveju, nenustačius esminio šios normos elemento priežastinio ryšio tarp asmens veiksmų ir kilusių padarinių, teismas negalėtų neiškelti bylos vadovaudamasis LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktu[251]. Darbo autoriaus nuomone, minėtu atveju, vertėtų vertinti asmens elgesį sąžiningumo aspektu. Panašią poziciją yra išsakęs ir apeliacinis teismas, jog: *„pareiškėjas, pripažintas kaltu pagal BK 222 str. 1 d., t. y. už apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą, negali būti laikomas sąžiningu FABĮ 1 straipsnio 1 dalies prasme[252].”* Tokiais atvejais, kai atliktas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas tiesiogiai nesukėlė nemokumo, tačiau tokiais veiksmais, atlikdamas nusikaltimą asmuo padidino savo įsipareigojimus kreditoriams. Tokiu būdu mažindamas jų galimybes atgauti savo skolas. Atkreipiant dėmesį į tai, jog jis sąmoningai atliko tuos veiksmus, kurie padidino jo įsipareigojimus nustačius, jog žala buvo padaryta vienam iš įstatymo tikslų skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyros išlaikymui, tais atvejais, kai įsipareigojimai, nors ir nesukėlė nemokumo, tačiau padidėjo reikšmingai. Minėtu atveju, iškeliama bankroto byla, suteiks prielaidą pareiškėjui būti atleistu nuo dalies skolų, tačiau neigiamai veiks kreditorių galimybę atgauti savo kreditorinius reikalavimus. Padidėjusi įsipareigojimų suma, tačiau išlikusi tokia pati menka skolininko turto apimtis iš kurio galėtų būti patenkinamos skolos neleis kreditoriams atgauti savo kreditorinių reikalavimų, o skolininkas bus atleistas nuo dalies skolų. Taipogi, išlikus tapačiai skolininko turto vertei, tačiau padidėjus kreditorinių reikalavimų apimčiai, kurie bus tenkinami prioritetiškai, kreditoriai patirs žalą, neatgautų kreditorinių reikalavimų forma.

Atsižvelgiant į formuojamos normos lingvistinę išraišką, jog teismas galėtų atsisakyti iškelti bankroto bylą dėl minėtos sąlygos konstatavimo, turi būti nustatyta 3 faktų visuma. Visų pirma asmuo turi būti nubaustas už vieną iš veikų numatytų BK 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsnių[253] prasme. Kita itin svarbi sąlyga vertinant normos lingvistinę išraišką, atsižvelgiant, jog aplinkybės atskirtos jungtuku „ir”, o tai suponuoja, jog vien tik anksčiau (vienos iš BK numatytų veikų įvykdymo ir nemokumo) minėtų aplinkybių nustatymas nėra pakankamas, teismas privalo konstatuoti ir trečią aplinkybę, jog asmens teistumas dar nėra išnykęs, jei nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padariniai buvo jo nemokumo priežastis. Taigi, teismas norėdamas atsisakyti asmeniui kelti bankroto bylą turi nustatyti visas tris sąlygas, jog tinkamai būti išpildoma norma, kuria vadovaudamasis teismas nekels bankroto bylos fiziniam asmeniui.

Įstatymų leidėjo suformuluotą normą galima suprasti dvejopai: pirmuoju atveju teistumas gali būti svarbi aplinkybė tik tada, kai tai daro įtaką jo nemokumui, antruoju tai gali būti svarbi

[251] *Ibid.,* 5 str. 8 d. 4 p.
[252] „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-118-154/2014”; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/800271) [2016-02-29]
[253] „Lietuvos Respublikos Baudžiamasis Kodeksas” *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000). 207 str., 208 str., 209 str., 216 str., 222 str., 223 str.

aplinkybė visais atvejais. Itin svarbi todėl, kadangi tai gali lemti vienos iš sąlygų konstatavimą, o sąlygos konstatavimas savo ruožtu sukels atitinkamus padarinius. Esminis aplinkybių numatytų LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte[254] konstatavimas sąlygoja bankroto bylos iškėlimo negalimumą. Konkrečiai LR FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punktas[255], dėl anksčiau minėtų aplinkybių galėtų būti suprantama ne visai aiškiai. LAT ne visai tiesiogiai pasisakė šiuo klausimu. LAT savo nutartyje dėl sąžiningumo, pasisakė, jog asmens veiksmai vertinami sąžiningumo atžvilgiu per paskutiniuosius trejus metus, o po trejų metų asmuo vėl turi galimybę kreiptis į teismą siekdamas bankrutuoti. Pats Aukščiausias Teismas pabrėžė, jog tai yra sietina su asmens teistumo analogija fizinių asmenų bankroto institute, kai asmens teistumui išnykus asmuo gali kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, jei toks teistumas sukėlė nemokumą[256]. Taigi, anksčiau minėta FABĮ normą, manytina, jog reikėtų vertinti taip, jog teistumas (vertinant, jog teistumas dar nėra išnykęs) ir nenustačius priežastinio ryšio tarp asmens baudžiamojo kodekso kriminalizuotos veikos ir sukelto nemokumo, vis tiek neturėtų būti vertinamas kaip aplinkybė prieštaraujanti bankroto bylos iškėlimui. Tokiu atveju, bankroto byla turėtų būti keltina. Tokia pozicija atsispindi ir kitoje nutartyje, Klaipėdos miesto apygardos teismas, asmeniui, kuris buvo nuteistas LR BK 222 straipsnio pagrindu 2015-07-02 d., o bankroto byla buvo iškelta 2015-03-12 d., vis dėl to, iškelta bankroto byla vėliau buvo nutraukta minėtu pagrindu, nepaisant to, jog asmuo buvo nuteistas, tačiau nebuvo nustatytas priežastinis ryšys tarp nusikaltimo padarinių ir pareiškėjo nemokumo, apygardos teismas patenkino skundą ir pasisakė, jog pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė įstatymo normas, taip pat pažymėjo, jog nėra jokių sąlygų leidžiančių nutraukti, ar neleisti iškelti bankroto bylos[257]. Taigi, vertinant tokią apygardos teismo poziciją, jei teistumas nėra priežastis nemokumo, net ir tais atvejais, kai asmuo padaro FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte numatytą baudžiamą veiką ir jo teistumas galioja pilna apimtimi tai negali būti sąlyga nutraukti ar neiškelti fiziniam asmeniui bankroto bylos. Iš esmės tokią teismo išvadą dar labiau sustiprina ir minėtoje apygardos teismo nutartyje paminėtas teiginys, jog pagal teismų praktiką, siekiant pritaikyti minėto straipsnio normą yra būtina nustatyti minėtas sąlygas: „*Taigi šio straipsnio taikymui privalu nustatyti dvi būtinąsias sąlygas: kad asmuo yra teistas pagal Baudžiamojo kodekso nurodytus straipsnius ir jo teistumas nėra išnykęs, taip pat būtina konstatuoti teistumo ir nemokumo priežastinį ryšį*[258].“ Minėtoje nutartyje asmens baudžiamieji veiksmai buvo atlikti ne per 3 metų

[254] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.“, *supra* note 9, 5 str. 8 d. 4 p.
[255] *Ibid.*, 5 str. 8 d. 4 p.
[256] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680-684/2015“; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1163692) [2016-02-15]
[257] „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1783-459/2015“; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1154185) [2016-02-27]
[258] *Ibid.*

laikotarpį iki kreipimosi. Todėl tokioje situacijoje pagal įstatymo normą, nėra tikrinami asmens veiksmai, taip pat toks apygardos teismo sprendimas yra suprantamas tokių aplinkybių kontekste. Iš esmės tokia apygardos teismo pozicija nėra prieštaraujanti ankščiau minėtai LAT pozicijai, kurioje Aukščiausiasis Teismas pasisako, jog asmuo atgauna savo teisę spręsti savo nemokumą fizinio asmens bankroto būdu iškart po to, kai išnyksta teistumas[259]. Tokia Aukščiausiojo Teismo išsakyta pozicija dėl FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkto taikymo iš esmės reiškia, jog nemokumas turi būti siejamas su asmens baudžiamaisiais veiksmais, nenustačius kitos būtinos šios normos taikymui reikalingos aplinkybės (priežastinio ryšio), tai negalėtų užkirsti kelio asmeniui iškelti bankroto bylą, kadangi asmens teistumas neįtakojo asmens nemokumo. Iš esmės susidarius tokiai situacijai, tokia situacija, darbo autoriaus nuomone, privalėtų būti vertinama visai kitaip, jei asmuo atliktų BK normoms prieštaraujančias veikas 3 metų laikotarpiu iki bankroto bylos iškėlimo. Kadangi tokie asmens veiksmai tiesiogiai blogintų asmens finansinę padėtį, darytų žalą kreditoriams, o asmuo darydamas nusikalstamą veiką būdamas itin nerūpestingas ar tiesiogiai tyčia, sąmoningai, kryptingai siekė būti nesąžiningu, siekė priešingų BK ir FABĮ normoms tikslų neįtraukdamas į apskaitą ūkinių duomenų, o tokie asmens nesąžiningi veiksmai tiesiogiai didino asmens finansinę „duobę" ne lemiamomis mokumui sumomis, bet gana reikšminga 60 000 eurų išraiška.

Taigi, tokie asmens veiksmai turėtų būti kvalifikuoti kaip nesąžiningi, o tai turėtų būti pagrindas teismui nekelti bankroto bylos fiziniam asmeniui arba ją iškėlus nutraukti. Autoriaus nuomone, tokie veiksmai, kai asmens nesąžiningumas yra tokio masto, jog jam taikoma netgi baudžiamoji atsakomybė ir tokių veikų padariniai yra ne mažareikšmiai, tokiais atvejais asmens veiksmai turėtų būti vertinami kaip priešingi fizinių asmenų bankroto instituto tikslui kaip šiurkščiai nesąžiningi.

Kitoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje, teismas vertindamas priežastinį ryšį vertina ne tik civilinio ieškinio dydžio patenkinimo sumą, tačiau ir asmens laiką, kurį jis turėjo skirti ruoštis gynybai, dalyvauti bylos nagrinėjime, o tuo metu pareiškėjas negalėjo dirbti, gauti nuolatinių pajamų ir vykdyti kreditorinių įsipareigojimų[260]. Iš to galime daryti išvadą, jog teismai kiekvienu atveju turi konkrečiai vertinti kiekvieną reikšmingą aplinkybę, kuri galėjo turėti įtakos nemokumui, tačiau pernelyg nenukrypdami nuo veiksnių, kurie galėjo būti nemokumo priežastimi. Manytina, jog minėtoje situacijoje teismui būtų pakakę tiesiog konstatuoti, jog dėl savo nusikalstamų veiksmų asmuo tapo nemokus, nes jo veiksmas buvo priežastiniame ryšyje su padariniais, priešingu atveju, perspektyvoje anksčiau minėtas teismo sprendimas gali sukelti nepagrįstų nemokumo, asmens

[259] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954083?nr=1) [2016-04-21]

[260] „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-118-154/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/800271) [2016-02-29]

veiksmų ir priežastinio ryšio interpretacijų. LAT[261] pozicija taikant minėtą normą yra būtent tokia, jog asmeniui galėtų būti keliama fizinio asmens bankroto byla nepaisant galiojančio asmens teistumo, tuo atveju, jei pareiškėjo teistumas nebuvo susietas priežastiniu ryšiu su nemokumu, o tai reiškia, jog nebuvo tenkinamas reikalingų sąlygų minėtos normos taikymui visetas.

Taigi, apžvelgus bankroto bylos iškėlimo negalimumo sąlygą, kai asmuo dėl nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo tapo nemokus, būtina pažymėti, jog konkrečiu atveju yra itin svarbu nustatinėti visas reikalingas minėtai normai taikyti sąlygas, taip pat būtina atsižvelgti, jog nemokumo sukėlimo priežastis turi būti veiksmai nurodyti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte[262], o tarp minėtų veiksmų ir nemokumo privalo būti priežastinis ryšys. Taip pat kitas būtinas reikalavimas šios normos taikymui pagal LAT formuojamą praktiką - asmens neišnykęs teistumas, kuris yra svarbus visais atvejais, kai nemokumas buvo sukeltas BK.: 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsnių prasme. Taigi, tik nustačius visų minėtų reikalavimų normos taikymui visetą, teismas galėtų atsisakyti kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui.

Svarbu paminėti, jog darbo autoriaus nuomone, tais atvejais, kai asmens nusikalstami veiksmai tiesiogiai nesukėlė nemokumo, tačiau ne mažareikšme dalimi padidino asmens įsipareigojimus teismas turėtų vertinti asmens veiksmus sąžiningumo kontekste, taip pat būtinai atsižvelgdamas į laikotarpį, kuriuo buvo padarytas asmens nusikaltimas (3 metų laikotarpiu), konkrečiai atsižvelgdamas ar tokie veiksmai nebuvo darantys žalą kreditorių interesams, kai tokiais veiksmais asmuo sąmoningai, kryptingai padidino savo įsipareigojimus atlikdamas tam tikras veikas, kurių padariniai nebuvo mažareikšmiai. Manytina, jog tokiu atveju svarbūs turėtų būti keturi faktai, jog: asmuo atliko numatytas veikas ir jo teistumas nėra išnykęs, padariniai nebuvo mažareikšmiai, veikos buvo atliktos trijų metų laikotarpiu iki kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Estijos fizinių asmenų bankroto reguliavime taip pat galima aptikti tokią sąlygą, kuri įstatyme numatyta kaip draudimas. Pareiškėjui gali būti atsisakyta pradėti procesą, jei jis buvo pripažintas kaltu (nuteistas) dėl padaryto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo bankrotui, mokesčių sistemai, išieškojimo vykdymo procedūroms, arba atliko veikas numatytas baudžiamojo kodekso 380–381^1 straipsniuose[263].

Latvijoje pareiškėjui siekiančiam bankrutuoti, taip pat gali būti nesuteikta tokia galimybė arba ji atimta, jei asmuo per paskutinius penkerius metus iki bankroto procedūros ar jos metu,

[261] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954083?nr=1) [2016-04-21]
[262] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 4 p.
[263] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 2 d. 1 p.

kompetetingos institucijos įsiteisėjusiu sprendimu, baudžiama tvarka, buvo pripažintas vengiančiu ar vengusiu mokėti mokesčius[264]. Vertinant tiek Lietuvos, tiek minėtų valstybių pavyzdžius, galime daryti išvadą, jog minėti draudimai nėra tapačiai traktuojami Pabaltijo valstybėse. Latvijoje tam, jog asmeniui galėtų būti atimta galimybė bankrutuoti, asmuo turi atlikti baudžiamuosius veiksmus, turi būti pripažintas kaltu įsiteisėjusiu teismo sprendimu dar neprasidėjus bankroto procesui (5 metų laikotarpiu) laikotarpiu iki proceso pradžios ar proceso metu.

Estijoje, vertinant Estijos bankroto įstatymo normą, negalimumas nėra siejamas su konkrečiu laiko tarpu, visa tai siejama su baudžiamų veiksmų konstatavimu - pareiškėjo pripažinimu kaltu. Taigi, iš esmės pats minėtų faktų konstatavimas jau gali būti užkertantis kelią procesui. Taip pat minėtose valstybėse nėra numatyta[265] (vertinant nemokumo ir bankroto įstatymų normas), jog tokie nusikalstami veiksmai turi sukelti nemokumą skirtingai nei Lietuvoje.

Aptarti pavyzdžiai iš esmės galėtų būti vertinami ir per pareiškėjo sąžiningumo prizmę. Vertinant LR FAB teisinį reguliavimą, vertinant šioje potemėje analizuojamą normą, manytina, jog siekiant tinkamiau užtikrinti įstatymo tikslus, apsaugoti kreditorių interesus BK.: 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsnių numatytų veikų atlikimas, atsižvelgiant į Latvijos ir Estijos pavyzdžius, neturėtų būti siejamas tik su galiojančiu teistumu ar būtent sukelta nemokumo būkle. Autoriaus manymu, atsižvelgiant į aptartų valstybių pavyzdžius, nustačius baudžiama tvarka, jog asmuo kaltas dėl anksčiau minėtų nusikaltimų finansams, ekonomikai, net ir tuo atveju, kai baudžiamosios veikos nebuvo priežastis nemokumo, tai vis tiek turėtų užkirsti kelią pasinaudoti pareiškėjui bankroto procesu. Todėl, manytina, jog minėta norma galėtų būti taikoma ir tais atvejais, kai teistumas dar nėra išnykęs, o atliktos veikos nebuvo nemokumą sukėlusios priežastys, tokiu atveju veikos turėtų būti atliktos ar priimtas apkaltinamasis nuosprendis 5 metų laikotarpiu iki bankroto bylos pareiškimo teismui pateikimo dienos.

Apibendrinant šiuo metu galiojantį teisinį FAB instituto reguliavimą, atsisakant kelti bankroto bylą asmeniui dėl šioje MBD dalyje aptariamos neleistinos sąlygos konstatavimo, reikia nustatyti, jog nemokumas būtų susijęs priežastiniu ryšiu su atliktu nusikaltimu numatytu FABĮ, o asmens teistumas dar nėra išnykęs.

---

[264] Latvijos Respublikos nemokumo administracijos analizė (“Fiziskās persons maksātnespējas process”). Internetinė prieiga: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/ 1 - 2 p.

[265] *Ibid.*, 1 - 2 p.;
„Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas”. (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 2 d. 1 p., 3 p.

2.2.4 Nesuėjęs dešimties metų terminas nuo bankroto pabaigos ar bankroto bylos nutraukimo

Sistemiškai nagrinėjant LR FABĮ normas, minėto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte[266], numatyta dar viena sąlyga, kurios konstatavimas iš esmės reikštų, jog bankroto byla fiziniam asmeniui negali būti iškelta. Ši sąlyga iš esmės yra draudimas pasinaudoti fizinių asmenų bankroto procedūra asmeniui, kuris jau buvo bankrutavęs t. y pasinaudojęs būtent FABĮ numatytu nemokumo sprendimu būdu ar asmeniui, kuriam minėta procedūra buvo nutraukta, o nuo bankrutavimo ar procedūros nutraukimo yra praėję mažiau nei 10 metų. Iš esmės ši norma yra vienas iš įstatymo leidėjo mechanizmų siekiant tikrojo reabilitacinio paties įstatymo tikslo, kai asmuo įvykdęs planą ne tik atleidžiamas nuo dalies skolų, bet ir iš esmės nemokumo plano sudarymu ir vykdymu, kartu visu institutu siekiama, jog asmeniui nebeiškiltų reikalingumo pasinaudoti šiuo institutu dar kartą. Analogiškas draudimas bankrutuoti dažniau nei kas 10 metų taip pat numatytas ir Olandijoje, dvigubai ilgesnis bankrutavimo draudimo terminas nei Olandijoje yra numatytas Austrijoje[267].

Vertinant kitą šios normos tikslą, minėta norma siekiama užtikrinti, jog asmuo dėl kurio veiksmų buvo nutrauktas bankroto procesas negalėtų pakartotinai, neribojamai vėl kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Taip pat ši norma netiesiogiai, tačiau saugo įstatymo tikslą, kreditorius nuo žalingų tiek įstatymo tikslui, tiek kreditoriams veiksmų.

Minėtas apsaugos mechanizmas privalo egzistuoti, jis itin pasitarnauja tada, kai bankroto institutu nepavyksta įgyvendinti vieno iš tikslų, siekti, jog asmuo pakeistų savo ūkio vedimo įpročius, elgtųsi sąžiningai, dalyvaudamas ūkinėje, ekonominėje apyvartoje neatliktų priešingų sąžiningumui veiksmų, gautų legalias pajamas. Draudimo pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu siekiama nesukurti piktnaudžiautinų lūkesčių asmeniui, nesudarant fikcijos, jog gali būti nesudėtinga pasinaudojus civilizuotu skolų gražinimo, dalies jų nurašymo metodu ir vėl būti atleistu nuo dalies skolų. Taigi, asmuo, kuris bankrutavo ar bankroto procesas jam buvo nutrauktas prieš mažiau nei 10 metų nebeturi teisės pasinaudoti bankrotu dar kartą.

Vertinant pagal FABĮ normas, šios galimybės pakartotinis atsiradimas yra siejamas su dešimties metų terminu. Praėjus dešimčiai metų nuo fizinio asmens bankroto ar bankroto bylos nutraukimo, asmuo galės nekliudomai pasinaudoti fizinių asmenų bankrotu ir vėl, jei atitiks numatytus FABĮ pagrindus ir sąlygas. Jei asmuo jau buvo bankrutavęs ar bankroto procesas jo

---

[266] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.

[267] U. Reifner, J. Kiesilainen, N. Huls, H. Springeneer, Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union. Final Report (2003). 183 p. Internetinė prieiga: http://www.ecri.eu/new/system/files/26+consumer_overindebtedness_consumer_law_eu.pdf

atžvilgiu buvo nutrauktas prieš mažiau nei 10 metų, toks asmuo neturi galimybės pasinaudoti institutu kol nepraeis įstatyme numatytas laiko tarpas. Asmens bankrutavimas iš esmės siejamas su pasibaigusiu bankrotu, kai asmuo buvo atleistas nuo dalies skolų. Taigi, tuo atveju, jei bankroto procedūra fiziniam asmeniui buvo baigta dėl įstatyme numatytų išimčių, asmeniui išlieka galimybė pasinaudoti šiuo institutu.

Analizuojama įstatymo norma numato išimtis, kokiais atvejais asmuo išlaiko galimybę pasinaudoti subjektine teise. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas numato, jog ši norma neturi būti taikoma tais atvejais, kai asmuo yra dalyvis neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, o minėtam juridiniam asmeniui yra iškelta bankroto byla, kita normos išimtis yra siejama su mokumo atkūrimo planu, minėta išimtis taikoma tais atvejais, kai planas numatytu terminu nėra pateikiamas tvirtinti, arba, kai planas nėra patvirtinamas[268]. Minėtas draudimas įstatymo leidėjo yra apibrėžtas aiškiu terminu, toks termino apibrėžtumas iš esmės eliminuoja dviprasmiškas šios normos taikymo galimybes, esminis teismo tikslas tokiu atveju yra nustatyti asmens bankroto proceso nutraukimo ar jo bankrutavimo momentą. Tai yra itin svarbu, kadangi nuo minėto juridinio fakto atsiradimo datos skaičiuojamas dešimties metų terminas.

Užbaigtos bankroto bylos sėkminga pabaiga skolininkui siejama su tinkamu nemokumo plano įvykdymu, kreditorių reikalavimų atsisakymu arba anksčiau nei numatyta plane reikalavimų patenkinimu, taip pat su administratoriaus teismui pateiktais įrodymais, jog asmuo yra pajėgus atsiskaityti su kreditoriais ir galės vykdyti savo įsipareigojimus ateityje[269]. Išimčių nurodytų FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte[270] atvejai nėra saistomi draudimo kreiptis į teismą nepraėjus 10 metų terminui. Taigi, nustačius minėtas išimtis, asmuo gali kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo ir nepraėjus anksčiau minėtam terminui. Svarbu atkreipti dėmesį, jog minėta norma nėra siejama išimtinai tik su fizinių asmenų bankroto bylos sėkminga skolininkui proceso pabaiga. Minėta norma apima ir tuos atvejus, kai bankroto bylą yra nutraukiama dėl tam tikrų priežasčių, kurios negali būti pateisinamos ir toleruojamos fizinių asmenų bankroto institute. Taigi, asmeniui gali atimti teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo dešimčiai metų, jei bankroto procesas buvo nutrauktas dėl asmens nesąžiningų ar kitų veiksmų po bankroto bylos iškėlimo. Svarbu pastebėti, jog teismai tais atvejais, kai bankroto byla nebuvo iškelta, nevertina to fakto, jog bankroto byla buvo nagrinėta. Taigi, kaip minėta anksčiau, tie atvejai, kuriais nebuvo iškelta bankroto byla, negali patekti į šios normos reguliavimo sritį, o tai reiškia, jog negali sukelti padarinių, kai minėtos aplinkybės FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto[271] prasme yra nekonstatuotinos. Viso to priežastis, jog bankroto byla

[268] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.
[269] *Ibid.*, 30 str. 3 d. 1 p., 2 p., 3 p.
[270] *Ibid.*, 5 str 8 d. 5 p.
[271] *Ibid.*

nebuvo asmeniui iš viso iškelta, o jo kreipimasis iš naujo negali būti laikomas kreipimusi po bankroto bylos nutraukimo[272]. Negalima nutraukti proceso, kuris nebuvo prasidėjęs. Taigi, tokiose situacijose teismas neturėtų atsisakyti kelti bankroto bylos asmeniui.

Taip pat praktikoje gali susidaryti piktnaudžiavimo atvejai, kai vadovaujantis FABĮ 5 straipsnio 6 dalimi asmeniui kreipusis į teismą, pagal minėtą normą ir teismui iškėlus bankroto bylą[273] yra sustabdomi visi iki kreipimosi vykdyti išieškojimai. Tokia situacija gali būti taikinys nesąžiningų kėslų turinčių skolininkų, kurie pasiryžę piktnaudžiauti savo teise ir tokiu būdu užvilkinti tiek bankroto, tiek skolų išieškojimo procesą. Iš esmės tokiu būdu dėl sustabdytų išieškojimų pažeidžiamos kreditorių teisės tais atvejais, kai asmuo ne vieną, o du ar tris kartus pakartotinai kreipiasi į teismą, o teismas nagrinėja pareiškimą ir pakartotinai priima nutartį iškelti bankroto bylą, o bankroto bylos iškėlimas vėl sukelia tokius pačius padarinius. Esminiais sukeltais bankroto bylos padariniais iš esmės ir yra pažeidžiamos kreditorių teisės, nes kiekvienu atveju yra sustabdomas išieškojimas dėl bankroto bylos iškėlimo fiziniam asmeniui (pavyzdžiui antrą kartą).

Tais atvejais, kaip numatyta išimtyje, jei nebuvo patvirtintas mokumo atkūrimo planas, svarbu atkreipti dėmesį, jog tinkamo mokumo atkūrimo plano parengimas, kreditorių tiek skolininkų interesų suderinimas, kokia tvarka bus gražinamos skolos, iš esmės, yra tik paties skolininko reikalas ir kartu pareiga. Siekiant modeliuoti situaciją, kai teismas nutraukia bankroto bylą vienu iš minėtų atvejų (išimtimi dėl mokumo plano atkūrimo nepatvirtinimo), tačiau dėl mokumo atkūrimo plano nepatvirtinimo yra kaltas pats skolininkas, jog nebuvo tiek aktyvus sudarinėdamas planą, nedėjo tiek pastangų, jog kreditoriams planas būtų patrauklus ir tinkamas, jog galėtų būti patvirtintas. Anksčiau minėta situacija gali pasinaudoti asmenys, siekiant pažeidinėti kreditorių teises, kai kreditoriai negali bankroto bylos nagrinėjimo laikotarpiu vykdyti išieškojimo procedūrų ir visi išieškojimai yra sustabdyti (pagal vykdomuosius dokumentus)[274]. Tokiu atveju, kreditoriai ne tik neturi galimybių atgauti savo reikalavimų, tačiau ir patiria žalą, kadangi kreditoriai negauna naudos, kurią jie pagrįstai galėtų gauti, už skolininko naudojimąsi kreditorių pinigais, už nevykdomus kreditorinius reikalavimus. Iš esmės minėta situacija, galėtų būti vertinama kaip erdvė fiziniams asmenims piktnaudžiauti institutu. Svarbu įvertinti bankroto bylos nutraukimo priežastis, kadangi nemokumo atkūrimo plano nepatvirtinimas iš esmės gali būti tiesioginis paties asmens veiksmų rezultatas. Kaip jau buvo minėta, nepatvirtinimo priežastis gali būti ta, jog skolininkas nebuvo tiek aktyvus, pats nesistengė taip kaip buvo būtina, nedėjo pakankamai pastangų derėtis su

[272] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1186-275/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1047802?nr=7) [2016-02-28]
[273] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 82 p.
[274] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1954-794/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1161688?nr=6) [2016-02-29]

kreditoriais, ieškoti abipusio konsensuso, dėl priimtino skolų gražinimo ir mokumo atkūrimo plano abiem šalims.

Konkrečioje apeliacinio teismo nutartyje, tuo atveju, kai mokumo atkūrimo planas buvo nepatvirtintas teismo, tačiau bylos nagrinėjimas užsitęsė ne nuo pareiškėjos priklausiusių veiksmų, teismas sprendė, jog pareiškėjos veiksmai patenka į FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto[275] išimtį ir negalėtų eliminuoti galimybės kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo pakartotinai, ribojant ar uždraudžiant pakartotinius kreipimusis[276]. Darbo autoriaus nuomone, tokias aplinkybes teismams reikėtų vertinti itin atsargiai, vengiant vien tik formalaus vertinimo, o siekiant įvertinti visas aplinkybes reikšmingas ir reikalingas sprendimo priėmimui. Kadangi plano nepatvirtinimo priežastys gali būti ir paties asmens itin pasyvūs veiksmai, kai asmuo nevykdo savo tiesioginių pareigų, nėra aktyvus, nededa pastangų surasti konsensusą su kreditoriais, o dėl tokio neveikimo iš esmės ir yra nepatvirtinamas planas, kadangi planas būtent dėl asmens nepakankamai aktyvių veiksmų yra nepatrauklus kreditoriams, o tokiu atveju, yra vilkinamas išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus.

Tiek Lietuvoje tiek Latvijoje, Estijoje reguliavime pastebima, jog asmuo turi užsiimti arba siekti užsiimti pagrįstai pelninga veikla, tai yra būti aktyviu[277]. Manytina, jog asmens nepakankamos pastangos prisidėti prie patrauklaus abiem pusėms mokumo atkūrimo plano rengimo, realių asmens pastangų nebuvimas, neturėtų patekti į draudimo bankrutuoti dažniau nei kas dešimt metų, nuo bankroto proceso pabaigos ar nutraukimo, normos išimčių reguliavimo sritį. Bankroto bylos iškėlimas ir vėliau nutraukimas (ankščiau minėtu atveju, nustačius asmens piktnaudžiautinus veiksmus) pagal minėtas išimtis, daro žalą kreditorių galimybei išsiieškoti savo reikalavimams. Tokiu atveju nepagrįstai ilgai uždelsiama, kartu ribojama galimybė išieškoti įsipareigojimus ne bankroto proceso tvarka. Tokiu atveju skolininkų skolos kreditoriams išlieka, o palūkanų ir delspinigių mokėjimai sustabdomi. Būtent tais atvejais, kai yra nustatomas sąmoningas, net ir pasyvūs asmens veiksmai, pasireiškiantys piktnaudžiavimu teisėmis, tokiu atveju teismas, nustatęs anksčiau minėtas aplinkybes, turėtų netaikyti 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte[278] numatytų išimčių.

Iš esmės asmens piktnaudžiautini veiksmai t. y. veiksmai siekiant pasinaudoti institutu, konkrečiai vertinant pakartotinius kreipimusis į teismą, kai asmuo taip elgiasi siekdamas, jog pakartotinai būtų ir vėl sustabdomi individualūs kreditorių reikalavimų išieškojimo veiksmai,

[275] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.
[276] „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1954-794/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1161688?nr=6) [2016-02-29]
[277] T. Pukk, IP licensing and insolvency (2014). Estonia: International Association for the Protection of Intellectual Property. 5 p. Internetinė prieiga: http://aippi.org/wp-content/uploads/committees/241/GR241estonia.pdf
[278] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.

palūkanų augimas, kol bus nagrinėjama bankroto byla. Minėtas piktnaudžiavimo teise atvejis turėtų būti siejamas tiek su sąmoningu siekiu pasinaudoti teise, sustabdyti kreditorinių reikalavimų išieškojimą, tiek su pasikartojančiais ne vienkartiniais veiksmais (kreipimaisiais). Taigi, teismas turi turėti svarų pagrindą konstatuoti, jog asmuo piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis, pakartotinai pateikdamas pareiškimą teismui, dėl bankroto bylos iškėlimo. Manytina, jog turėtų būti nustatomas ir faktas, jog būtent dėl pareiškėjos veiksmų bankroto procesas užsitęsė.

Apibrėžtas terminas, draudimas, nuo bankroto proceso pabaigos ar nutraukimo nepraėjus dešimčiai metų vėl kreiptis į teismą yra gana aiškus, kaip jau buvo minėta anksčiau, esminės problemos kyla tais atvejais, kai bankroto byla buvo nutraukta. Tais atvejais, kai nutraukta byla buvo dėl išimčių patenkančių į 5 straipsnio 8 dalies 5 punktą[279] asmuo nepraranda teisės kreiptis į teismą, kitais atvejais, po nutraukimo asmeniui tokia teisė bus suteikta tik po dešimties metų.

Tikslinga paminėti, jog Estijos bankroto įstatyme taip pat numatyta tokia sąlyga, jog asmuo negali bankrutuoti dažniau, nei kas dešimt metų[280] arba, jei nuo pareiškimo atmetimo dėl nusikaltimo bankrotui praėjo trumpesnis nei dešimties metų terminas[281]. Latvijos fizinio asmens bankroto teisiniame reguliavime taip pat randamas analogiškas draudimas bankrutuoti, jei nuo fizinio asmens bankrutavimo pabaigos (atleidimo nuo dalies skolų) nėra praėję 10 metų[282].

Siekiant atsisakyti kelti bankroto bylą dėl to, jog anksčiau iškelta bankroto byla ir jos nagrinėjimas buvo nutrauktas, svarbu nustatyti patį bankroto bylos nutraukimo faktą, kuris privalo būti nepatenkantis į išimtis, dėl kokių priežasčių buvo nutraukta bankroto byla.

Kauno apygardos teismo nagrinėtoje nutartyje[283] nenustačius iš pateiktų duomenų, jog bankroto byla buvo nagrinėta Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau JAV), o net ir nustačius tokį faktą, pagal Lietuvos Respublikoje galiojantį teisinį reguliavimą, dėl sprendimo priimto fizinių asmenų bankroto byloje JAV, nebūtų galima Lietuvos Respublikoje taikyti tokio sprendimo kaip juridinio fakto FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto[284] prasme (dėl fizinio asmens bankrutavimo ar bankroto bylos jam nutraukimo), kadangi Lietuvoje yra pripažįstami tik Europos sąjungos teismų sprendimai[285]. Iš to kas išdėstyta galime daryti išvadą, jog nepripažinimas JAV sprendimo negali sukelti padarinių, dėl kurių asmeniui būtų draudžiama kelti bankroto bylą Lietuvoje. Svarbu

---

[279] *Ibid.*

[280] S. Viimsalu, „The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape." *JURIDICA INTERNATIONAL* XVII (2010): 220 p. http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2010_1_217.pdf

[281] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 3 d.

[282] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 130 str. 3 d.

[283] „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1305-324/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/828643) [2016-02-29]

[284] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.

[285] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje IDS Borjomi Beverages Co. ir kt., bylos Nr. 3K-3-191/2011"

pabrėžti, jog tokiu atveju tai nebūtų laikytina pakartotiniu bankrotu - bankrutavimu antrą kartą per 10 metų.

Lietuvos Respublikos teismai nagrinėdami fizinių asmenų bankroto pareiškimus, siekiant nustatyti ar nėra FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte[286] numatytos sąlygos privalo vertinti faktus, duomenis, siekiant nustatyti ar nebuvo juridinių faktų, kurie kliudytų fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui, o juos nustatę, tinkamai turėtų nustatyti juridinių faktų (bankroto bylos pabaigos ar nutraukimo) atsiradimo momentą, kadangi nuo minėtų juridinių faktų atsiradimo, nepraėjus dešimties metų terminui, asmuo neturės galimybės pakartotinai pateikti pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo ir pradėti bankroto proceso.

2.2.5 Asmuo yra neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto proceso dalyvis

Fizinių asmenų bankroto įstatymo leidėjas numatė dar vieną sąlygą, kurios konstatavimas reikštų negalimą bankroto bylos iškėlimą. Bankroto bylą fiziniam asmeniu negali būti iškeliama tuo atveju, jei yra nustatoma, jog asmuo yra neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto proceso dalyvis. Pagal FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 6 punktą[287] teismams yra perduota diskrecijos teisė, pasinaudojant minėta norma atsisakyti kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui. Teismai atsisako kelti bankroto bylą, jei nustato, jog asmuo jau dalyvauja kitame bankroto procese kaip neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto proceso dalyvis. Taigi, normos taikymui užtenka sąlygos, jog asmuo jau dalyvauja minėtame procese. Nustačius šią aplinkybę teismas turėtų atsisakyti kelti bankroto bylą fiziniam asmeniui. Minėtos aplinkybės yra nustatinėjamos kaip fakto buvimas ar nebuvimas.

Tai, jog minėta sąlyga yra fakto konstatavimo klausimas patvirtina ir negausi teismų praktika. Klaipėdos apygardos teismas atsisakė iškelti bankroto bylą nustatęs nagrinėjamą sąlygą. Nors pareiškėjas buvo ne individualios įmonės bankroto proceso dalyvis formaliai, kadangi bankroto byla iškelta UAB, kuri anksčiau turėjo individualios įmonės statusą (iki 2014 m. sausio 14 d.), vėliau įmonė pertvarkyta į UAB, o bankroto byla pertvarkytai įmonei iškelta 2014 m. birželio 5 d., teismo vertinimu, nors formaliai bankroto byla iškelta UAB, tačiau pagal LR CK. 2.104 straipsnio 2 dalį[288], pertvarkytos įmonės savininkas dar trejus metus po įmonės pertvarkymo yra

[286] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 5 p.
[287] *Ibid.,* 5 str. 8 d. 6 p.
[288] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga. Asmenys 2.104 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta/20799:str2.104

atsakingas savo turtu, už individualios įmonės įsipareigojimus[289]. Taigi, teismas pasisakė, jog minėtu atveju asmeniui turi būti atsisakyta kelti bankroto bylą po įmonės pertvarkymo FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 6 punkto[290] prasme dėl anksčiau nurodytų teismo motyvų ir įstatymo normos. Autoriaus manymu, toks teismo ne mechaniškas, o lankstus aplinkybių vertinimas neapsiribojant vien formaliu vertinimu yra ir privalo būti itin sveikintinas.

Nustačius, jog asmuo yra individualios įmonės bankroto proceso dalyvis, aplinkybė, kuri negali būti konstatuota kaip sąlyga - užkirs kelią asmeniui dalyvauti bankroto procese. Taigi, tokia situacija susidaro, t.y kyla prievolė atsakyti įmonės vadovo turtu, kai pardavus įmonės turtą, turto vertė nėra pakankama atsiskaityti su įmonės kreditoriais. LAT savo nutartyje pabrėžė individualios įmonės specifiškumą lyginant su ribotos atsakomybės ūkiniais komerciniais subjektais. Esminis skirtumas, jog kitų subjektų, ne individualios įmonės prievolės pasibaigia pasibaigus juridiniam asmeniui, tačiau individualios neribotos atsakomybės subjekto vadovas yra subsidiariai atsakingas už įmonės prievoles ir bankrutavus individualiai įmonei dalyvauja bendraatsakoviu[291]. Atsižvelgdamas į individualios įmonės savininko subsidiarią atsakomybę pagal įmonės prievoles, Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad bankrutavusios įmonės savininkas turi dalyvauti bankroto byloje bendraatsakoviu. Taigi, tais atvejais, kai individualios įmonės turto bankroto proceso metu realizavus turtą (įmonės) jo nepakanka įmonės skoloms padengti, reikalavimai kilę iš individualios įmonės įsipareigojimų, nepakakus įmonės turto, reiškia, jog bus pradedamas realizuoti asmeninis fizinio asmens (kaip individualios įmonės vadovo) turtas.[292]. Tad, individualios įmonės savininkui kyla subsidiari prievolė dengti įmonės įsipareigojimus.

Vertinant aptariamą sąlygą, pastebimas įstatymo leidėjo nenuoseklumas. Konkrečiai asmeniui yra uždraudžiama kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, jei asmuo yra individualios įmonės bankroto proceso dalyvis. Tokiam asmeniui pareiga dengti iš įmonės kilusius įsipareigojimus atsiranda tuo atveju, jei įmonės turtas nėra pakankamas tam. Reali situacija ir pastebima diferencijacija, kai fizinis asmuo yra laidavęs už individualią įmonę (o sutartimi susitarta, jog laidavimas yra subsidiarus[293], jog laiduotojas padengia tą dalį fizinio asmens įmonės turto, kurio nepadengia nei įmonė nei pats fizinis asmuo) ir dėl įmonės nemokumo, kilus pareigai įvykdyti iš laidavimo sutarties kilusią prievolę, toks asmuo negalėdamas vykdyti savo prisiimto įsipareigojimo

[289] „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1162-826/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1072410) [2016-03-22]
[290] „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.", *supra* note 9, 5 str. 8 d. 6 p.
[291] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ūkio bankas" v. A. L., bylos Nr. 3K-7-308/2004"
[292] V. Višinskas, „Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios indvidualios (personalinės) įmonės ir jos savininko."*Jurisprudencija* 69, 61 (2005): 36 p.
[293] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/804715) [2016-03-21]

- galės bankrutuoti, skirtingai nei įmonės savininkas. Anksčiau minėtais atvejais, iš esmės, tiek įmonės savininkui kyla subsidiari atsakomybė, tiek laiduotojui, kai nepakanka įmonėje turto iš kurio gali būti tenkinami kreditorių reikalavimai. Iš esmės situacija yra tokia pati, tiek įmonės savininkui, tiek laiduotojui (pagal susitarimą) kyla subsidiari atsakomybė, tačiau situacijos vertinimas skirtingas. Skirtumas, nekeičiantis situacijos vertinimo yra tik tas, jog vienu atveju prievolė kyla iš savanoriško laidavimo prievolės prisiėmimo, kitu atveju iš subjekto specifiškumo (asmeniui esant neribotos civilinės atsakomybės vadovui ar dalininkui).

Manytina, jog draudimas bankrutuoti fiziniam asmeniui, kuris yra individualios įmonės savininkas dalyvaujantis minėtos įmonės bankroto procese kaip dalyvis, galimybė pasinaudojant fizinių asmenų bankrotu spręsti savo nemokumą, įstatymo leidėjo yra per plačiai ribojama. Kadangi laiduotojas laidavęs subsidiariai už įmonę, įmonės nemokumo atveju, dėl iš laidavimo sutarties kilusios prievolės tapus jam nemokiu - toks fizinis asmuo turės teisę spręsti savo nemokumą fizinių asmenų bankroto institutu. Taigi, susidaro situacija, kai bankrutuoti esant tapačioms prievolėms, analogiškoms situacijoms, vienas subjektas turės tam teisę, o kitas ne.

Taigi, darbo autoriaus manymu, atsisakymo iškelti bankroto bylą sąlyga, fiziniam asmeniui, kuris kartu yra ir individualios įmonės savininkas, per plačiai riboja subjektinę fizinio asmens teisę bankrutuoti, tačiau taip pat būtina atkreipti dėmesį, jog tokiu būdu dar plačiau yra ribojamos individualios įmonės savininko asmeninių kreditorių teisės. Įstatymų leidėjui nesuteikiant įmonės savininkui teisės bankrutuoti kaip fiziniam asmeniui, kai yra iškelta įmonės bankroto byla - ribojamos anksčiau minėtų asmeninių (individualios įmonės) kreditorių teisės į savo kreditorinių reikalavimų patenkinimą iš įmonės savininko turto. Aptarta situacija turėtų būti vertinama, kaip įstatymo leidėjo nenuoseklumas. Toks reguliavimas turėtų būti taisytinas, kadangi tokiu atveju fizinis asmuo diskriminuojamas dėl jo specifiškumo, atimant teisę, būtent dėl nustatytos faktinės aplinkybės - buvimo individualios įmonės dalininku ar vadovu, tokiam asmeniui tapus nemokiu, toks asmuo neturės galimybės pradėti bankroto proceso, dėl šioje temoje aptariamos sąlygos, skirtingai, nei asmuo savanoriškai prisiėmęs subsidiarią laidavimo prievolę tais atvejais, kai kyla subsidiari prievolė laiduotojui įvykdyti savo įsipareigojimą (prisiimtą už bankrutuojančią įmonę). Tokiu atveju, jei laiduotojas už įmonę, kuris savanoriškai prisiėmęs laidavimo prievolę taps nemokus, toks asmuo turės galimybę bankrutuoti, nepaisant to, jog turės prievolę atsakyti taip pat kaip įmonės savininkas savo turtu, jei nepakaks įmonės turto.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, tokia situacija gali būti itin žalinga taip pat ir asmeniniams individualios įmonės kreditoriams. Nei FABĮ, nei ĮBĮ nėra numatyta įstatyminės pareigos, prasidėjus neribotos civilinės atsakomybės privataus subjekto bankroto procedūrai informuoti asmeninius individualios įmonės savininko kreditorius. Dėl šio įstatymo leidėjo nenuoseklumo,

asmeniniai įmonės savininko kreditoriai gali „likti ant ledo“, kadangi susidarius situacijai, kai individualios įmonės turto nepakaks (dėl individualios įmonės specifiškumo, subsidiarios individualios įmonės savininko pareigos atsakyti visu savo turto, jei tokia būtinybė iškyla). Fizinio asmens kaip įmonės savininko turtas gali būti realizuotas jau įmonės bankroto proceso metu. Susidarius tokiai situacijai, asmeniniai kreditoriai, neturės galimybės patenkinti savo kreditorinių reikalavimų iš įmonės savininko turto.

Jog tokia problema egzistuoja praktikoje patvirtina Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011[294], kurioje įmonės savininko asmeniniai kreditoriai turėjo kreiptis net į LAT, kad būtų pripažinta jų teisė dalyvauti įmonės bankroto byloje ir reikšti reikalavimus įmonės savininkui kaip fiziniam asmeniui, lygiagrečiai su įmonės kreditoriais. Taigi, galima daryti išvadą, jog anksčiau minėta LAT praktika išryškina nesureguliuotą įmonės kreditorių ir asmens kreditorių interesų gynimą tokio pobūdžio bylose. Tokios situacijos sprendimo būdui, MBD autoriaus manymu, būtų tikslinga patikslinti šioje darbo dalyje analizuojamą normą.

Siekiant pateikti konstruktyvią kritiką, pateikiamas FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 6 punkto normos tikslinimo projektas: „6. *paaiškėja, kad yra iškelta neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla“. **Tokiu atveju apie įmonės bankroto procedūrą privalomai informuojami fizinio asmens kreditoriai.*** Pabrėžtina, jog analogiškas nuostatas būtų būtina įtvirtinti taip pat ir Įmonių bankroto įstatyme.

III. Sąlygų ir pagrindų praktinis pritaikymas teismų praktikoje

Apžvelgus fizinių asmenų bankroto pagrindus ir sąlygas, kurios yra neišvengiamai reikalingos bankroto bylos iškėlimui, tikslinga panagrinėti kaip konkretūs pagrindai ir sąlygos yra pritaikomi praktikoje. Vertinant kaip pagrindų ir sąlygų konstatavimas, ar priešingai, kaip netinkamas jų tenkinimas įtakoja fizinio asmens bankroto proceso institutą,bankroto bylos iškėlimo stadijoje.

[294]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011“; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/199624?nr=1) [2016-05-23]

Atsižvelgiant į magistrinio darbo apimtį šios MBD dalies tikslas buvo įvertinti kaip praktikoje yra pritaikomi būtini reikalavimai fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui. Analizuoti, vertinti kaip teismai vertina būtinus reikalavimus esant konkrečioms bylos aplinkybėms, koks teismų vertinimas, ką teismai laiko itin reikšmingomis aplinkybėmis atitinkamose situacijose, ar pakankamas žemesnių instancijų teismų aplinkybių nustatymas siekiant priimti pagrįstą sprendimą. Taip pat siekiama nustatyti ar žemesnių instancijų teismų sprendimai nėra prieštaringi Kasacinio teismo praktikai. Padaryti išvadą ar formuojama praktika yra nuosekli ar pasitaiko atvejų kada teismų formuojama praktika turėtų būti vertinama prieštaringai.

LAT nutartys buvo pasirinktos nagrinėti atsižvelgus būtent į tai, jog LAT yra orientyras žemesnių instancijų teismams, autoriaus manymu, toks tyrimas yra vertingesnis, nei apygardos ar apylinkių teismų nutarčių analizė, kadangi tokiu būdu ne tik pasiekiamas tikslas vertinti žemesnių instancijų teismų sprendimus, tačiau kartu pateikiamas ir LAT byloje nustatytų aplinkybių vertinimas. Taigi, darbo autorius siekė ištirti visas LAT nutartis, kuriose nagrinėjamas bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo klausimas.

„Infolex" sprendimų paieška šiai dienai pagal užklausą (fizinių asmenų bankrotas, „fizinių asmenų bankrotas", fizin* asmen* bankro*) pateikia 13 nutarčių dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo, kuriose yra sprendžiami minėti klausimai. Analizuojamos ir vertinamos konkrečios bylose nustatytos aplinkybės, koks yra nustatytų aplinkybių vertinimas būtinų reikalavimų bankroto bylos iškėlimui tenkinimo kontekste.

LAT 2014 m. balandžio 30 dieną[295] nagrinėjo ginčą dėl bankroto bylos iškėlimo. Esminis klausimas buvo sprendžiamas ar asmuo atitinka sąžiningumo pagrindą. Siekiant nustatyti minėtą pagrindą, buvo vertinama ar išlaikymo dydis priteistas vaikui, buvę, prisiimti nauji įsipareigojimai, buvo būtini ir ar jie nebuvo priešingi bankroto instituto tikslams. Teismas atsižvelgęs, jog galimai nesąžiningų bruožų turėję sandoriai buvo sudaryti prieš daugiau nei tris metus iki kreipimosi, nauji atsiradę įsipareigojimai vaiko atžvilgiu (tiek išlaikymas, tiek gyvybės draudimas) pasisakė, jog minėti pareiškėjo veiksmai nemokumui įtakos nedarė, nes tuo metu asmuo jau buvo nemokus. Taip pat pažymėjo, jog minėti veiksmai: 260,66 eurai vaiko išlaikymui priteisimas, pareiškėjo neprašymas mažinti priteisto išlaikymo, prisiimti 2001 m. balandžio 1 d. nauji vaiko gyvybės draudimo įsipareigojimai (86, 89Eur. periodinėmis įmokomis kas mėn.) turi nesąžiningumo požymių, kadangi jie blogina kreditorių padėtį. Tačiau tokie asmens veiksmai negali užkirsti kelio bankroto bylos iškėlimui. Taip pat LAT pasisakė, jog pagal gaunamas asmens pajamas (593 eurų), vaiko išlaikymui mokama suma 260,66 Eur. yra per didelė, tačiau tai tik preliminarios sumos,

[295] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1046168) [2016-03-07]

kurios vėliau galės būti keičiamos. Taigi, LAT pažymėjo, jog minėtomis aplinkybėms, bankroto byla fiziniam asmeniui negalėtų būti nekeltina, o asmuo negalėtų būti laikomas nesąžiningu.

LAT 2014 m. lapkričio 19 d[296] sprendė ginčą susijusį su asmens sąžiningumu. Pareiškėja buvo darbingo amžiaus, studijuojanti neuniversitetinėje aukštojoje mokykloje jau 8 metus, viena auginanti 15 metų dukterį, nedirbanti, nuo 2009 m. sausio 16 yra atsisakius 19 darbo pasiūlymų, taip pat turėto darbo sutartį nutraukė pati savo iniciatyva. Teismas pasisakė, jog tokiomis aplinkybėmis žemesnių instancijų teismai, nepagrįstai atsisakė iškelti pareiškėjai bankroto bylą. Teismai nepakankamai įvertino kodėl buvo atsisakyta turėto darbo, kokios priežastys lėmė atsisakytus (19) darbo pasiūlymų, jei pareiškėja būtų dirbus kaip būtų kitęs jos nemokumas, neišsiaiškinta ar buvo pakankamai aktyvi siekiant įsidarbinti, ar sąmoningai nedirbo, kodėl 8 metus trunkančios studijos dar ir dabar yra nebaigtos, kokios buvo pastangos gauti papildomų legalių pajamų, ar tarp jos veiksmų ir nemokumo galėtų būti nustatytas priežastinis ryšys, kuris darytų reikšmingą įtaką nemokumui. LAT pasisakęs, jog į minėtas aplinkybes privalėjo būti atsižvelgta, bylą gražino apeliacinės instancijos teismui dėl išsamesnio aplinkybių nustatymo. LAT pasisakė, jog, žemesnių instancijų teismų vertinimas buvo tik formalus, o byloje išsiaškintos aplinkybės nėra pakankamos atsisakyti kelti bankroto bylą, nepagrįstai vadovaujantis, jog asmuo buvo nesąžiningas.

Po mėnesio, LAT 2014 m. gruodžio 19 d. nutartyje[297] teismas sprendė klausimą dėl bylos iškėlimo pagrindų. Vertinant sąžiningumą, kreditoriaus klaidinimas, neatskleidimas, jog jis turi dukrą (300 Lt išlaikymas) tokie pareiškėjo veiksmai gali rodyti asmens nesąžiningumą, tačiau privalo būti vertinami kiekvienu konkrečiu atveju. LAT atkreipia dėmesį, jog kreditavimo sutartis buvo sudaryta prieš daugiau nei trejus metus, svarbu vertinti, jog tuo metu pareiškėjo gautos pajamos bankui nekėlė abejonių dėl asmens galimybės vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Tokie veiksmai negali būti vertinami nesąžiningais. Vertinant kitą nutarties aplinkybę, jog pareiškėjas per trijų metų laikotarpį iki kreipimosi, 2012m. balandžio 25d. gavęs leidimą iš kreditoriaus parduoti savo pasiūlytam pirkėjui, pardavė įkeistą būtą beveik ⅔ mažesne nei rinkos kaina. Minėtu atveju, LAT pasisako, jog tokie veiksmai kelia abejonių dėl asmens noro tenkinti kreditorinius reikalavimus, o taip pat dėl asmens sąžiningumo. Dėl beveik ⅔ mažesnės parduoto buto kainos, sumažėjo pareiškėjo galimybės įvykdyti prievolę kreditoriui. Taip pat teismas vertino neįrodytu būtinumu kas mėnesį atidėti 100 lt vaikų poreikiams. Dėl nemokumo LAT pasisakė, jog pareiškėjas neturi įstatiminės pareigos įrodinėti aplinkybių, kad jis neturi kito turto, išskyrus tą apie kurį pateikė duomenis. Pareiškėjui nereikia įrodinėti, jog kitose įstaigose nėra jo turto ar lėšų. LAT pasisako, jog

[296] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014.“; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-03-07]

[297] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014“; Teismų praktika. 2014, 42, p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639) [2016-03-07]

nustatinėjant asmens mokumą gali turėti įtakos ir tai, jog pareiškėjas tik teikia išlaikymą (600 lt), dviem savo vaikams, tačiau gyvena vienas, yra nesusituokęs, o tokiomis aplinkybėmis, teismo manymu, patiria mažiau išlaidų, LAT pažymi, minėtomis aplinkybėmis reikia vertinti minėtus aspektus, tačiau nėra pakankamai duomenų konstatuoti būtinų pagrindų buvimą ar nebuvimą. Tokiu atveju byla gražintina pirmai instancijai dėl naujų aplinkybių nustatymo reikšmingų pareiškėjo bankroto bylos iškėlimui, kadangi nebuvo pakankamai duomenų byloje nustatyti atitikimą ar neatitikimą sąžiningumo ir mokumo pagrindams.

LAT 2015 m. sausio 9 d.[298] nagrinėjo klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Sąžiningumo aspektu buvo vertinami pareiškėjų sandoriai sudaryti prieš daugiau nei 3 m. iki pareiškimo, taip pat žemesnių instancijų teismai, vertino, jog asmenys buvo nesąžiningi klaidindami kreditorių. LAT vertina, jog į šį, vertinamą sąžiningumo aspektu laikotarpį patenka tik du pareiškėjų sandoriai, kuriais buvo pasiskolinta iš brolio 6000 lt ir 10 000 lt iš I. A. LAT Pasisakė, jog sandoriai ir pareiškėjų veiksmai nesąžiningumo aspektu gali būti vertinami tik per paskutiniuosius trejus metus. Taigi, žemesnių instancijų teismai nevertino ar tik vadovaujantis šiais sandoriais galėtų būti pripažinti pareiškėjų veiksmai nesąžiningais. Taip pat minėtieji teismai pažymėjo, jog būtina vertinti, jog paskola paimta iš brolio patenka į nesąžiningumo prezumpcijos apimtį. LAT pasisako, jog nebuvo nustatytos visos reikšmingos aplinkybės[299], o nustatytosios, jog pasiskolinti pinigai buvo skirti savo pačių reikmėms, buities sąlygoms gerinti, o ne skolų dengimui nėra pakankamos. Teismų nustatytų aplinkybių neužtenka vertinti pareiškėjų veiksmų nesąžiningais. Privalo būti įvertinta ar prisiimti įsipareigojimai buvo būtini, ar poreikių nebuvo galima patenkinti kitais būdais, kokios buvo pajamos atskaičius būtinuosius poreikius. Taip pat būtina nustatyti ar pareiškėjas pasiskolintas lėšas naudojo būtiniausiems, esminiams poreikiams tenkinti, taip pat ar buvo naudojamos protingai, kokie veiksmai buvo atlikti, jog nereikėtų skolintis, kokia įtaka buvo padaryta naujais įsipareigojimais nemokumo dinamikai. Itin svarbu įvertinti ar pereiškėjai dėjo pakankamai pastangų atsiskaityti su kreditoriais. LAT pasisako, jog savo galimai pažeistos teisės negynimas (dėl padarytos žalos) įsigijus daiktą su trūkumais, galėtų būti vertinamas kaip asmens nesąžiningumas, dėl savo mokumo galimybės sumažinimo. Taigi tokiomis aplinkybėmis, žemesnių instancijų teismams nenustačius reikšmingų aplinkybių, LAT nusprendė, gražinti nutartį apeliacinei instancijai ir bylos iškėlimo klausimą nagrinėti iš naujo nustatinėjant visas reikšmingas aplinkybes.

[298] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954083) [2016-03-07]

[299] LR CK 6.67 str., numatyta nesąžiningumo prezumpcijai privalu nustatyti, kad sudarytas sandoris pažeidė kreditorių teises, nebuvo būtinumo sudaryti minėtą sandorį, sandoris įtakojo pareiškėjo nemokumą. („Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954083) [2016-03-03])

LAT 2015 m. balandžio 16 d.[300] nagrinėjo dar vieną klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Pareiškėjas ėmė paskolą gyv. būstui įsigyti, baldams, dukros kambariui įrengti. Vėliau 2009 m. dėl pakitusios gaunamų pajamų padėties, dukros išlaikymo, išlaidų teisinei pagalbai apmokėti, papildomai skolinosi pinigus anksčiau buvusiems įsiskolinimams dengti, dėl paimtų kreditų, augančių palūkanų ir delspinigių asmuo nebepajėgė dengti savo skolų. Pareiškėjo atlyginimas vidutiniškai yra 890, 24 Eur., turto vertė (28, 962 Eur.). Žemesnių instancijų teismai pasisakė, jog pareiškėjas yra mokus ir jis gali per protingą terminą gražinti skolas. LAT pasisakė, jog žemesnių instancijų teismų vertinimas nėra pagrįstas, kadangi, pareiškėjo mokumas buvo įvertintas tik formaliai, pagal vidutiniškai gaunamų pajamų vidurkį Lietuvoje. Žemesnių instancijų teismai privalėjo nustatyti kokios yra mėnesinės pajamos atskaičius būtinas išlaidas, nebuvo nurodyta per kokį protingą terminą ir kiek galėtų trukti skolos padengimas, įvertinus palūkanų delspinigių dinamiką. Dėl sąžiningumo ir nemokumo pagrindų LAT ir vėl gražina nutartį apeliacinei instancijai dėl papildomo aplinkybių ištyrimo. Pasisakęs, jog nustatytomis aplinkybėmis papildomas kreditų prisiėmimas turint fin. sunkumų automatiškai negali būti vertinamas nesąžiningais veiksmais. Kadangi žemesnių instancijų teismai neįvertino subjektyvios asmens sąžiningumo pusės, kaip buvo suvokta galimybė skolintis, nenustatė kokiems poreikiams buvo panaudoti kreditai, ar buvo būtina skolintis numatytiems tikslams.

LAT 2015 m. balandžio 24 d.[301] vertino pareiškėjo atitikimą sąžiningumo pagrindui. Pareiškėjas turi didelių kreditorinių įsipareigojimų tiek bankams tiek fiziniams asmenims. Bendra įsipareigojimų suma siekia 1822061, 21 Lt. Pareiškėjas buvo vadovas įmonės, kuri taip pat bankrutavo, kartu ir savininkas kontrolinio akcijų paketo. LAT pasisakė, jog žemesnių instancijų teismai buvo nepakankamai aktyvūs tirdami pareiškėjo nemokumą, priėjo nepagrįstų išvadų, rėmėsi prielaidomis, dėl asmens nemokumo: "*fragmentiškai nurodė atskirus jo veiksmus, galėjusius turėti tam tikros įtakos jo mokumui, tačiau išsamiai ir nuosekliai nevertino reikšmingų aplinkybių visumos ir nenustatė, kokios priežastys lėmė kasatoriaus nemokumą*[302]" Buvo nustatyta teismų, jog asmuo galimai galėjo klaidinti savo kreditorius, nebuvo suteikta informacija kuri buvo būtina siekiant pasiskolinti lėšas. LAT pasisakė, pritariant teismų pozicijai, tuo klausimu, jog netikrų (fiktyvių) sutarčių pateikimas ar kitos informacijos apie kreditorinių įsipareigojimų dydį netinkamas suteikimas gali būti priežastis nekelti fizinio asmens bankroto bylos dėl asmens neatitikimo abiem FABĮ numatytiems sąžiningumo ir mokumo pagrindams. Itin svarbu, jog tokiai išvadai padaryti turi

[300] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-217-969/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1036987) [2016-03-07]
[301] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-242-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1045327) [2016-03-07]
[302] *Ibid.*

būti detaliai nustatytos tiek ištirtos reikšmingos aplinkybės. LAT taip atkreipė dėmesį, jog tiek duomenys apie iš kredito sutarties gautų lėšų panaudojimą, ypatingai tais atvejais, kai buvo skolinamasi daug ir didelėmis sumomis, tai gali būti itin svarbu, kai sprendžiamas klausimas dėl asmens sąžiningumo. Tačiau, asmeniui tinkamai išsamiai ir pakankamai nepateikus, kartu su prašymu, minėtų duomenų, toks asmens netinkamas veikimas savaime negalėtų būti laikomas pagrindu, konstatuoti asmens nesąžiningus veiksmus, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai įtakojo nemokumą. LAT ir vėl gražino nagrinėti nutartį iš naujo pirmos instancijos teismui, motyvuodamas tuo, jog žemesnių instancijų teismai klydo ir nenustatė reikšmingų aplinkybių.

LAT 2015 m. birželio 3 d.[303] nagrinėjo klausimą dėl asmenų galimybės pasinaudoti bankroto institutu, tokiu būdu sprendžiant savo nemokumą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė kelti bankroto bylą, dėl asmenų nesąžiningumo. Teismai nustatė, jog asmenys sudarė net 14 kredito sutarčių, nėra pagrįstų duomenų apie būtinybę ir reikalingumą skolintis, kokiu tikslu buvo naudojamos pasiskolintos lėšos. LAT iš esmės pasisakė, jog į žemesnių instancijų teismų nesąžiningus veiksmus, numatytomis aplinkybėmis, turi būti atsižvelgta ir nustatytos tokios pat aplinkybės dėl prisiimtų kreditų kaip 2015 m. balandžio 16 d. nutartyje. Vertinant nustatytas aplinkybes, jog teismai nebuvo tiek aktyvūs kiek turėjo būti procese, o pasisakydami dėl asmens nesąžiningumo laikė, jog krepimasis į teismą iš vaiko tėvo gyvenančio kartu priteisti išlaikymą už trejus metus (28 000 lt) gali būti laikomas asmens nesąžiningais veiksmais. LAT pasisakė, jog tokiai išvadai pagrįsti teismai nepakankamai išsiaiškino reikšmingas aplinkybes. Pažymėjo, jog pats kreipimasis į teismą dėl išlaikymo vaikams negali būti laikytinas nesąžiningu. Įvertinęs nustatytas aplinkybes, LAT perdavė nutartį iš naujo nagrinėti pirmos instancijos teismui, dėl to, jog byla nebuvo tinkamai išnagrinėta ir nebuvo nustatytos visos reikšmingos aplinkybės.

LAT 2015 m. birželio 11 d.[304] nagrinėjo klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Kilo klausimas dėl pareiškėjos nemokumo. Pareiškėja dalyvauja kaip kreditorė bankroto procese įmonės, kuri buvo įsipareigojusi pastačius, parduoti jai būtą, pinigus pareiškėja sumokėjo pagal sutartį, tačiau buto pardavėjas UAB X bankrutavo. Pareiškėjos įsiskolinimai siekia 84 524, 94 Eur. Pareiškėja anksčiau dirbo trijuose darbuose, dabar pareiškėjos alga siekia vos 220, 11 Eur. Pareiškėja buvo pateikus įrodymus teismui, kurie rodė, jog itin mažos galimybės, jog pareiškėjos kreditorinis reikalavimas iš bankrutuojančios firmos galėtų būti patenkintas. LAT pasisakė, jog žemesnių instancijų teismų padaryta išvada, jog pareiškėjos turto vertės nustatymo ar bankroto byloje finansinio patenkinimo perspektyvos nėra reikšmingos, nustatinėjant nemokumą yra

[303] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1055958) [2016-03-07]
[304] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-379-701/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057400) [2016-03-07]

nepagrįsta. Pirmosios instancijos teismas netinkamai vertino pareiškėjos turimo turto vertę, neatsižvelgė, jog jos pateikti duomenys apie turto vertę yra daug naujesni, nei kiti pateikti byloje. Teismai nebuvo tiek aktyvūs kiek turėjo būti, pirmosios instancijos teismas netinkamai vertino įrodymus, taip pat nepasisakė, dėl bankroto procese pareiškėjos reikalavimo patenkinimo galimybių, kodėl laikė netinkamais pateiktus pareiškėjos duomenis tuo klausimu. Nebuvo svarstyta, kiek tiksliai laiko reikėtų pareiškėjai, jog nebankrutuojant galėtų patenkinti įsipareigojimus, nebuvo argumentuota, kodėl pirmosios instancijos teismas sprendžia, jog ji turi realių galimybių susirasti geriau apmokamą darbą, kokia pajamų dalis galėtų likti pareiškėjai kas mėnesį, atskaičius įsipareigojimų vykdymui skirtas lėšas, tiksliai nebuvo nustatinėjamas terminas, per kiek laiko savo gaunamomis pajamomis, nebankrutuojant, galėtų patenkinti įsipareigojimus ir ar toks terminas galėtų būti laikomas protingu. LAT atkreipė dėmesį, jog bankas ketina nutraukti sutartį, o tai stipriai įtakos pradelstų įsipareigojimų apimtį. LAT pasisakė, jog žemesnių instancijų teismų išvados padarytos nepakankamai tiriant įrodymus, taip pat nebuvo nustatytos visos reikšmingos aplinkybės reikalingos nustatyti ar egzistuoja nemokumo pagrindas. Byla gražintina pirmosios instancijos teismui.

LAT 2015 m. birželio 12 d. nutartyje[305] nagrinėjo klausimą dėl pareiškėjos sąžiningumo. Teismų vertintos aplinkybės: pareiškėja A. M vertėsi naudotų automobilių prekyba ir jų pirkimu, šia veikla užsiiminėjo nuo 2006 m. sausio 1 d. iki 2010 m. gruodžio 28 d. Buvo nustatyta, jog pareiškėja iš viso įsigijo 72 automobilius, bendra automobilių pirkimo kaina buvo 835 953 Lt, o pardavimo 708 980 Lt. Pareiškėjos veikla nebuvo įregistruota, neįregistruota komercine veikla pareiškėja vertėsi ne mažiau kaip 5 m. Pareiškėja nemokėjo būtinų mokėti mokesčių visą tą laiką, kol vertėsi komercine veikla. Teismai taip pat vertino ir tai, jog pati pareiškėja teigė, jog minėtą veiklą vykdė ne ji pati, o jos tėvai, pareiškėjos vardu buvo registruojami nupirkti automobiliai tam, jog tėvai neprarastų jiems mokamų invalidumo pašalpų. Vadovaudamiesi minėtomis aplinkybėmis, žemesnių instancijų teismai minėtus veiksmus laikė pagrindu laikyti pareiškėją nesąžininga. Iš esmės LAT pasisakė, jog ne visi minėti veiksmai gali būti vertinami sąžiningumo aspektu. LAT pažymėjo, jog į trijų metų vertinamą laikotarpį sąžiningumo aspektu patenka tik du sandoriai: pasirašytas laidavimas už tėvų išduotą vekselį ir 2012 m. balandžio 30 d. paimta vartojimo kredito paskola. LAT pasisako, jog teismai teisingai sprendė, jog pareiškėja yra nesąžininga, kadangi laiduodama už tėvų vekselį, blogino savo finansinę padėtį, taip pat darė neigiamą įtaką savo mokumui savanoriškai prisiimdama naujus finansinius įsipareigojimus kreditavimo sutarties forma. Teismai tinkamai ištyrę bylos duomenis nenustatė, objektyvių priežasčių dėl būtinumo skolintis.

[305] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394-415/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057407) [2016-03-07]

Pasiskolinto kredito palūkanų norma buvo didelė (gražinimo terminas 180 dienų). Taigi, buvo nustatyta, jog pareiškėja sąmoningai didino savo jau turimus finansinius įsipareigojimus, nesiekdama jų mažinti, kadangi jau turėdama didelių skolų prisiėmė naujų įsipareigojimų. LAT pažymėjo, jog žemesnių instancijų teismai tinkamai įvertino pareiškėjos veiksmus vertindami juos nesąžiningais. Taigi, minėtomis aplinkybėmis teismai tinkamai sprendė, jog pareiškėja buvo nesąžininga. LAT pasisakė, jog pareiškėjos veikla (versliška prekyba naudotais automobiliais, nemokant mokesčių) neturi akivaizdžių nusikaltimo požymių, kuriuos galėtų konstatuoti civilinę bylą nagrinėjantis teismas, tačiau Valstybinė mokesčių inspekcija gali pateikti medžiagą prokurorui dėl tyrimo atlikimo.

LAT 2015 m. liepos 3 d. nagrinėjo dar vieną nutartį[306] dėl bankroto bylos iškėlimo. Buvo vertinami asmenų veiksmai, kai asmenys turėdami daug įsipareigojimų bankams, papildomai dar didino savo įsipareigojimus skolindamiesi. Žemesnių instancijų teismai nustatė, jog pareiškėjai jau turėdami įsipareigojimų bankams 2007 - 2009 m. laikotarpiu, nepaisant to papildomai skolinosi dideles sumas. Teismai darė išvadą, jog asmenys sąmoningai blogino savo finansinę padėtį. LAT pasisakė, jog teismai ir vėl neišsiaiškino būtinų aplinkybių tokių kaip: kokie finansiniai įsipareigojimai buvo bankams, kokia jų suma, kokiam terminui praėjus skolos turėjo būti gražintos. Teismų buvo nustatyta, jog pareiškėjai pareiškimą teisme pateikė 2014 m. balandžio 4 d., todėl teismai turėjo nustatyti, kuriuo metu pareiškėjai tapo nemokūs, ar jų veiksmai gali būti vertinami kaip nesąžiningi, o jei taip, kokią įtaką nesąžiningi veiksmai darė nemokumui. LAT žemesnių instancijų teismų sprendimus šį kartą vertino pakankamai nuolankiai, aiškiai nepabrėždamas, jog asmens sandoriai sąžiningumo aspektu turi būti vertinami tik per paskutiniuosius trejus metus iki pareiškimo padavimo. Iš esmės toks ne itin aiškiai pabrėžiamas draudimas vertinti sandorius per ne ilgesnį nei trejų metų terminą iki pareiškimo pateikimo teismui yra kritikuotinas. Kadangi, manytina, jog netinkamas normos taikymas žemesnių instancijų teismų sprendimuose turėtų būti aiškiai pabrėžiamas. Taigi, anksčiau minėtomis aplinkybėmis LAT sprendė, jog teismai nepakankamai detaliai analizavo visas reikšmingas, teisingam bylos sprendimui aplinkybes, ir vėl gražino nutartį apeliacinės instancijos teismui.

LAT 2015 m. spalio 7 d. nagrinėjo nutartį[307], kurioje buvo nustatytos teismų vertintinos aplinkybės. Pareiškėja darbingo amžiaus, turinti nepilnametį sūnų, studijuodama neakivaizdinėje studijų programoje, darbui skiria tik dvi valandas per dieną (dirba dvejuose darbuose), eina atsakingas pavaduotojo ir vadovo pareigas, turi didelę sėkmingo darbo patirtį, anksčiau gaudavo

[306] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-03-07]
[307] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-496-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1145637) [2016-03-07]

stabilias dideles pajamas. Tačiau šiuo metu uždirba vos 63, 43 eurų. Kitą dalį atlyginimo gauna natūra (tokia pajamų forma negali būti tenkinami kreditorių reikalavimai), įmonė, kurioje dirba pareiškėja, moką už studijas (5200 lt), yra suteikusi automobilį, apmoką telekomunikacijų paslaugas, kuro išlaidas, butas nuosavybės teise priklauso įmonės vadovui, šis leidžia pareiškėjai jame gyventi. Tokiu būdu teismų nustatytomis aplinkybėmis pareiškėja elgiasi nesąžiningai, siekdama sąmoningai nesusirasti darbo, iš kurio gautų darbinių pajamų, ne natūros forma. Žemesnių instancijų teismų ir LAT pozicija sutapo laikant pareiškėją nesąžininga tiek dėl jos pasyvių veiksmų nebandant didinti pajamų, tiek dėl to, jog neturėdama pakankamai lėšų gauti kreditą klaidino kreditorių - buvo nesąžininga, kadangi ji formaliai įtikino kitą asmenį tapti solidariuoju skolininku. Iš esmės teismai sprendė, jog pareiškėja yra pajėgi gauti žymiai didesnes pajamas atsižvelgus į jos buvusias pajamas, sėkmingą darbo patirtį ir įgūdžius, tačiau nustatė, jog ji sąmoningai nededa tam pastangų. Taigi, LAT sutiko su žemesnių instancijų teismų išvadomis ir nustatytomis aplinkybėmis sprendė, jog pareiškėja nėra sąžininga.

2015 m. gruodžio 22 d. LAT[308] nagrinėjo dar vieną bankroto bylos iškėlimo klausimą. Vertinamos teismų sąžiningumo aspektu buvo nustatytos šios aplinkybės: jog pareiškėja sudarė skirtingu laikotarpiu 20 kredito sutarčių, nuolat imdavo vartojimo paskolas, greituosius kreditus, tai darydavo nesaikingai ir neatsakingai. Jau turėdama įsipareigojimų, kurių pareiškėja negalėjo vykdyti, buvo prisiimami nauji. LAT pažymėjo, jog turi būti vertinami pareiškėjos veiksmai tik per trijų paskutinių metų terminą. Žemesnių instancijų teismai, neatsižvelgė, jog gali būti vertinami sandoriai, tik per trijų paskutinių metų laikotarpį, neteisingai taikė įstatymo normą. Apylinkės ir apygardos teismai netyrė, nevertino pareiškėjos veiksmų tik per paskutiniuosius trejus metus. LAT ir vėl vertindamas žemesnių instancijų teismų sprendimus pasisakė, jog nebuvo ištirtos visos reikšmingos aplinkybės, o tokiu atveju negali būti išspręstas klausimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Įvertinęs bylos aplinkybes LAT gražino nutartį pirmosios instancijos teismui.

Pati naujausia LAT nutartis 2016 m. vasario 17 d.[309], kurioje LAT nagrinėjo klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Pirmosios instancijos ir apeliacinio teismo nuomonės šiuo atveju išsiskyrė. Apeliacinis teismas vertino, jog pareiškėjai yra nesąžiningi, kadangi gaudami nedideles pajamas 2013 ir 2012 metais pervedė savo dukrai (atitinkamai 54 000 Lt ir 56 000Lt), taip pat neteisėtai padovanojo savo turtą siekdami sumažinti turto masę, šios dovanojimo sutartys buvo pripažintos negaliojančiomis. Nebuvo nustatyta iš kokių šaltinių asmenys pervedė savo dukrai minėtas sumas. Taip pat nenustatyta kur iš tiesų buvo panaudotos vartojimo kredito sutartimi pasiskolintos lėšos,

[308] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680-684/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1163692) [2016-03-07]

[309] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1214232) [2016-03-07]

nebuvo įvertintos aplinkybės, vienas iš skundo argumentų, jog versliška pareiškėjų veikla vis dar yra tęsiama, tuo pačiu adresu, tik kitu pavadinimu. Nebuvo atsižvelgta, jog pareiškėjų alga yra žymiai mažesnė, nei ten pat dirbančios pareiškėjų dukters. Sprendžiant abiejų pareiškėjų mokumą LAT pasisakė, jog teismai nenustatė ar buvo kito sutuoktinio sutikimas, prisiimti vartojimo kredito forma papildomus įsipareigojimus, nebuvo įvertinta ar reikšmingai, šiuo sandoriu, buvo padidinti įsiskolinimai kreditoriams. LAT ir vėl nustatė, jog žemesnių instancijų teismai, netinkamai išsiaiškino visas reikšmingas aplinkybes, pabrėžė, jog teismai galėjo vertinti pareiškėjų veiksmus tik per paskutinius trejus metus. Tokiomis aplinkybėmis LAT panaikinęs apeliacinio teismo nutartį gražino apeliaciniam teismui bylą nagrinėti iš naujo.

Taigi, atsižvelgus į tai kas išdėstyta, tikslinga paminėti, jog žemesnių instancijų teismai ne visada aktyviai (vertinant konkrečiai 13 LAT nutarčių, kurios buvo analizuotos šioje darbo dalyje), o pakankamai retai išsiaiškina visas reikšmingas pagrįstam bylos išsprendimui reikalingas aplinkybes ir detales. Pastebima, jog itin dažnai LAT (darant tokią išvadą iš visų nutarčių analizuotų konkrečiai šioje dalyje) gražina nutartis nagrinėti iš naujo apeliaciniam ar pirmosios instancijos teismui, kadangi nėra pakankamai ištirta aplinkybių būtinų priimti teisingą ir pagrįstą sprendimą. Pastebėtina, jog žemesnių instancijų teismai (konkrečiai vertinant visas nagrinėtas nutartis LAT, nesiekiant daryti išvados apie nenagrinėtas ir neanalizuotas nutartis, kurios nebuvo nagrinėtos LAT) ne pilna apimtimi naudojasi savo diskrecijos teise būti aktyviais procese. Minėtieji teismai, pakankamai dažnai vertina tik pateiktus į bylą įrodymus ir nepareikalauja papildomų, padėsiančių nustatyti tikrąją padėtį. Vertinant nagrinėtas šioje dalyje LAT nutartis galime daryti prielaidą, jog žemesnių instancijų teismų praktika dėl nepakankamo aplinkybių aiškinimo, tyrimo dažnai yra prieštaringa LAT formuojamai praktikai. Taip pat itin dažnai žemesnių instancijų teismai neteisingai vertina sąžiningumo aspektu sandorius už ilgesnį nei trejų metų laikotarpį iki kreipimosi į teismą su pareiškimu dienos. Toks teismų vertinimas yra ne tik prieštaraujantis Kasacinio teismo praktikai, tačiau ir pačiam instituto tikslui, įstatymo leidėjo valiai. Pagal įstatymo leidėjo valią, vadovaujantis FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktu pareiškėjo veiksmai gali būti vertinami, tik per paskutiniuosius trejus metus, pernelyg išplėstas sandorių vertinimas - priešataraujantis įstatymui, jo tikslams ir įstatymo leidėjo valiai. Kadangi įstatymo leidėjas aiškiai yra numatęs, jog asmens elgesys sąžiningumo aspektu yra vertinamas tik trejų metų laikotarpiu, neatsižvelgiant kokie veiksmai buvo atlikti anksčiau nei prieš trejus metus. Žemesnių instancijų teismai vertindami asmens nesąžiningumą pakankamai dažnai nevertina kokią įtaką nesąžiningi veiksmai darė pareiškėjo nemokumui. Išanalizavus visas LAT nutartis, susijusias su fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo klausimu, svarbu pastebėti, jog teismai, itin dažnai suteikia ypatingą reikšmę tik objektyviam asmens sąžiningumo kriterijui. Dažnai nevertinamas ar nepakankamai

išsamiai vertinamas subjektyvusis asmens sąžiningumo momentas. Toks vertinimas yra itin būtinas ir išplaukiantis iš paties instituto specifiškumo, kuomet bandoma sureguliuoti vartotojų, fizinių asmenų bankroto santykius ir vertinti jų veiksmus sąžiningumo kontekste. Viso to priežastis unikali kiekvieno asmens gyvenimo patirtis, išsilavinimas, amžius, savo ūkinio gyvenimo vedimo įpročiai.

Analizuojant Kasacinio teismo išaiškinimus galima daryti išvadą, jog formuojama praktika ne visais atvejais yra nuosekli. Pavienėse nutartyse, autoriaus manymu, LAT galėtų aiškiau pabrėžti netinkamą žemesnių instancijų teismų normų taikymą, ypač tais atvejais, kai teismai vertina asmens veiksmus sąžiningumo aspektu už ilgesnį nei trejų metų terminą iki kreipimosi į teismą, dėl bankroto bylos iškėlimo. Manytina, jog ne visai aiškūs išaiškinimai dėl netinkamos įstatymo normos taikymo sukelia prieštaringų įstatymų normos interpretavimų, konkrečiai pastebima, jog vėliau atstovai naudojasi minėtu nenuoseklumu ir neapibrėžtumu, siekdami argumentuoti, jog įstatymo leidėjo valia leidžia peržiūrėti sandorius ir už ilgesnį, nei trejų metų laikotarpį.

Taip pat vienoje iš LAT nutarčių pastebimas paties LAT prieštaringas tam tikrų aplinkybių vertinimas, konkrečiai vertinant asmens sąžiningumą, kai asmuo nesąžiningai pateikia informaciją, dokumentus reikalingus bankroto bylos iškėlimui. 2014 m. nutartyje[310] LAT pasisako, jog toks asmens nesąžiningas elgesys galėtų būti laikomas užkertančiu kelią bankrotui, 2015 m. nutartyje[311] pats LAT pasisako, jog kooperavimosi pareigos nesilaikymas, nesąžiningos informacijos pateikimas nepatenka į nesąžiningo asmens elgesio sritį, kuris neleis asmeniui bankrutuoti. Autoriaus manymu, tokia praktika yra ne tik prieštaringa formuojamai praktikai, bet kartu ydinga instituto tikslams. To priežastis, visų pirma tai, jog pats pareiškėjas yra labiausiai suinteresuotas bankroto procesu, kadangi, jis tokiu atveju gali būti atleistas, nuo dalies skolų, netinkamas asmens bendradarbiavimas, nenoras pateikti teisingų, realią būklę atitinkančių duomenų, o priešingas sąmoningas noras klaidinti, negali būti laikomas asmens sąžiningu elgesiu. Tokie asmens veiksmai rodytų jau proceso pradžioje asmens neteisėtus priešingus bankroto tikslui veiksmus, asmens nenorą tinkamai dalyvauti procese, nors pats pareiškėjas iš bankroto proceso kaip pastebi mokslininkai Tamošiūnienė, E., Terebeiza, Ž., Bolzanas, D., gauna daugiausiai naudos[312]. Taigi, asmens glaudus bendradarbiavimas yra būtinas, o tokio bendradarbiavimo nebuvimas galėtų būti laikomas asmens nesąžiningumu. Mokslininkų Tamošiūnienės, E., Terebeizos, Ž., Bolzano, D., moksliniame straipsnyje pažymima, jog neteisingų, melagingų duomenų, kuriuose atsispindi priežastys sukėlusios pareiškėjo nemokumą, pateikimas[313] - gali būti viena iš nesąžiningumo apraiškų. Taip

[310] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014"; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-03-09]
[311] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394-415/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057407) [2016-03-07]
[312] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 79 p.
[313] *Ibid.*

pat pagal kitus LAT išaiškinimus, tie atvejai, kai asmuo nepateikia informacijos, ar pateikia melagingą, neatitinkančią tikrovės informaciją pagal formuojamą LAT praktiką privalo būti vertinami sąžiningumo kontekste „*ar skolininkas, kreipdamasis dėl bankroto bylos iškėlimo, sąžiningai pateikė visą informaciją*[314]". Konstatavimas neteisingos informacijos pateikimo - turėtų būti vertinamas kaip pagrindas atsisakyti kelti fiziniam asmeniui bankroto bylą dėl anksčiau nurodytų aplinkybių t.y pareiškėjo neatitikimo sąžiningumo pagrindui.

IV. Išvados ir pasiūlymai:

1. MBD ginamieji teiginiai pasitvirtino visiškai. Tik atitinkantis visus reikalingus pagrindus (nemokumo ir sąžiningumo), tik nenustačius draudžiamų, priešingų įstatymo tikslui sąlygų, pareiškėjas turės prielaidą pasinaudoti fizinių asmenų bankroto procesu. Tik atitinkančiam FABĮ numatytus reikalavimus pareiškėjui gali būti keliama fizinio asmens bankroto byla. FABĮ numatytų būtinų fizinio asmens bankroto bylai iškelti reikalavimų (pagrindų ir sąlygų) tenkinimas, leidžia išlaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp nemokaus skolininko ir kreditoriaus interesų pusiausvyros, atsižvelgiant tiek į įstatymo leidėjo poziciją, tiek MBD analizuotą teismų praktiką.

2. Ne visais atvejais didelis įsipareigojimų kreditų forma prisiėmimas gali būti vertinamas kaip nesąžiningumas. Papildomų įsipareigojimų prisiėmimas jau asmeniui turint pradelstų įsipareigojimų (savo įsipareigojimų didinimas) ne visais atvejais reikš pareiškėjo nesąžiningumą. Minėtu atveju, būtina nustatyti, kokiu tikslu buvo naudojami nauji kreditai, prisiimti įsipareigojimai. Nustačius, jog nauji įsipareigojimai buvo prisiimti tenkinti būtiniausiems, esmingiausiems poreikiams, tokie veiksmai neturėtų patekti į nesąžiningų veiksmų apimtį. Nesąžiningais veiksmais privalo būti laikomi tokie, kurie nebuvo mažareikšmiai ir sukėlę nemokumą arba darę reikšmingą įtaką jam. Nesąžiningu Lietuvoje pareiškėjas laikomas tais atvejais, kai asmuo tyčia, sąmoningai, ar itin neatsargiai, itin nerūpestingai savo padėtį blogino ar savo veiksmais tiek tyčiniais, tiek šiurkščiai nerūpestingai savo padėties negerino. Tarp asmens elgesio ir nemokumo turi būti priežastinis ryšys, asmens veikimas ar neveikimas turi būti priežastys sukėlusios nemokumą: *„mokumo atkūrimo ar dėl šių aplinkybių negalėjimo tinkamai įvykdyti plano ar kreditorių interesų pakenkimo*[315]*"*. Turi būti nustatytas faktas, jog asmuo nemokėjo skolų, tikėdamasis, jog įsipareigojimai bus nurašyti, turėdamas tikslą išvengti skolų įvykdymo. Tie atvejai,

[314] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-03-21]
[315] E. Tamošiūnienė ir Z. Terebeiza, ir D. Bolzanas, *supra* note 3, 79 p.

kai asmuo sąmoningai nepateikė informacijos, pateikė ją melagingai, slėpdamas pajamas, kuri neleido nustatyti tikrosios reikalų padėties, siekė klaidinti kreditorius ar teismą, Lietuvos, tiek Latvijos, Estijos reguliavime gali būti pripažinti nesąžiningais, o tai gali būti pagrindas atsisakyti pradėti procesą.

3. Praktinės problemos, kurios išryškėjo atlikus šio magistro baigiamojo darbo tyrimą yra tos, jog teismai pakankamai dažnai vertina tik objektyvų pareiškėjo sąžiningumo aspektą nevertindami asmens subjektyvaus sąžiningumo momento, kuris yra būtinas siekiant įvertinti asmens veiksmus sąžiningumo kontekste, o ypač šiame institute, kuriame bankrutuoti siekia specifiniai, unikalūs subjektai. Pakankamai dažnai pasitaiko atvejų, kai teismai asmens veiksmus vertina už ilgesnį nei trejų metų laikotarpį, toks vertinimas yra priešingas įstatymo tikslui, įstatymo leidėjo valiai. Atlikus LAT bankroto bylų analizę bankroto bylų iškėlimo nagrinėjimo klausimu, be anksčiau minėtų tendencijų išryškėjo ir tai, jog nutartyse, kurios buvo nagrinėtos LAT, žemesnių instancijų teismai dažnai nesinaudoja savo diskrecijos teise būti aktyviais, neišsiaiškina visų reikšmingų bylos sprendimui aplinkybių, ko pasekoje pagal LAT vertinimą, priima nepagrįstus sprendimus įvertinus aplinkybes tik formaliai. Taip pat iš ištirtų 13 LAT nutarčių vienoje iš LAT nutarčių pastebimas prieštaringas asmens nesąžiningų veiksmų vertinimas LAT formuojamai praktikai, tais atvejais, kai pareiškėjas nevykdo kooperavimosi pareigos ar teikia neteisingą ar melagingą informaciją.

4. FABĮ numatytų sąlygų konstatavimas iš esmės sukelia tokius pačius padarinius kaip ir būtinų bankroto bylos fiziniam asmeniui pagrindų nekonstatavimas, tokiam asmeniui netenkinant bankroto bylai būtinų reikalavimų - pagrindų ar bent vienos iš sąlygų, tokiu atveju pareiškėjui negali būti keliama bankroto byla.

5. Nemokumas turi būti siejamas konkrečiai su asmens nesugebėjimu dengti savo skolų, kai pareiškėjo įsipareigojimai yra didesni už jo turimą turtą įstatyme numatyta suma, nustačius realią pareiškėjo turto vertę. Kiekvienu atveju teismas turi vertinti visas reikšmingas tokio klausimo išsprendimui būtinas detales: kokios asmens yra realios pajamos, ar asmuo nėra pajėgus apmokėti savo skolų ir nepasinaudojus bankroto institutu. Taip pat turi būti akivaizdu, jog asmuo ir ateityje negalės dengti savo pradelstų skolų, jei nebus pasinaudota fizinių asmenų bankroto institutu[316]. Kiekvienu atveju vertindamas asmens nemokumą teismas privalo vertinti visas aplinkybes, o siekiant atsisakyti kelti bankroto bylą teismo laikomam mokiam pareiškėjui, vienintelis Lietuvoje teisingumą vykdantis subjektas privalo tiek pagrįsti atsisakymo kelti bankroto bylą motyvus, tiek

[316] G. Ambrasaitė ir R. Norkus, *supra* note 26, 180 p.

aiškiai nurodyti terminą, per kurį asmuo bus pajėgus įvykdyti įsipareigojimus ir nepasinaudojus bankroto institutu.

6. Vertinant Latvijos, Estijos ir Lietuvos fizinių asmenų bankroto teisinį reguliavimą, esminiai pagrindai sutampa, minėtose valstybėse bankroto institutas vadovaujasi asmens sąžiningumo ir nemokumo pagrindais. Pabaltijo valstybėse, nesąžiningais veiksmais laikytini veiksmai, kai asmuo sąmoningai, turėdamas tikslą, ar šiurkščiai nerūpestingai ir aplaidžiai didino savo įsipareigojimus, padėties negerino, sąmoningai pateikė neteisingą informaciją ar kitais veiksmais darė žalą kreditoriams. Latvijoje ir Estijoje taip pat kaip Lietuvoje leidžiama bankrutuoti ne dažniau kaip kartą per dešimt metų, taip pat per draudimus atsispindi sąlyga, jog asmeniui atlikus baudžiamajame įstatyme numatytas veikas gali būti užkirstas kelias bankroto procedūrai. Svarbu pastebėti, jog Latvijoje ir Estijoje baudžiamų veiksmų konstatavimas yra plačiau vertinamas. Vien numatyto įstatyme nusikaltimo bankrotui, vykdymo procedūrai ar 380–3811 Estijos baudžiamo įstatymo straipsniuose nusikaltimų atlikimas Estijoje galėtų užkirsti kelią procedūrai[317], Latvijoje tam, jog galėtų būti atsisakyta pradėti bankroto procedūrą, apkaltinamasis nuosprendis turi būti priimtas bankroto procedūros metu arba 5 m. laikotarpiu iki jos pradžios, konkrečiai Latvijoje nusikaltimas siejamas su vengimu mokėti mokesčius, kreditorių klaidinimu[318]. Taip pat Latvijoje ir Estijoje atsižvelgiant į bankroto proceso fiziniams asmenims reguliavimo normas (Latvijos nemokumo ir Estijos bankroto įstatymus), draudimus, nerandama sąlygos, jog nemokumas turi būti sukeltas atliktų, baudžiama tvarka pripažintų asmens veiksmų, kurie gali būti priežastis atsisakyti pradėti procesą, priešingai nei Lietuvoje.

Pasiūlymai:

1. Darbo autoriaus manymu, būtų tikslinga pratęsti vertinamų sąžiningumo aspektu fizinio asmens elgesio laikotarpį dvigubai. Kadangi trejų metų laikotarpis žmogaus gyvenime yra gana trumpas laiko tarpas, asmuo turėdamas tikslą nesąžiningai išvengti skolų gali nutraukti savo nesąžiningus veiksmus likus trejiems metams iki kreipimosi dėl bankroto bylos iškėlimo ir tokiu būdu bus laikomas asmeniu nepraradusiu galimybės bankrutuoti - sąžiningu, tokia situacija prieštarauja ne tik įstatymo tikslui, kurio esmė yra suteikti galimybę bankrutuoti sąžiningiems asmenims, tačiau ir bendriesiems CK 1.5 straipsnyje[319] numatytiems principams. Reabilitacinis įstatymo tikslas taip pat yra nukreiptas ir į tolesnio asmens ūkinio gyvenimo vedimo įpročių

[317] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 2 d. 1 p.
[318] „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas" (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23 130 str. 4 d.
[319] Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos 1.5 straipsnis. http://www.infolex.lt/ta 81200:str1.5

keitimą, jog asmeniui nereikėtų bankrutuoti dar kartą, o trejų metų terminas negalėtų būti laikytinas pakankamu, pasiekti minėtam tikslui, net tuo atveju, jei bankroto proceso trukmė būtų maksimalus trejų metų terminas (tokiu atveju asmuo privalėtų būti sąžiningu iš viso 6 m.). Autoriaus manymu, šešerių metų laikotarpis yra dvigubai ilgesnis už trejų metų laikotarpį ir nesąžiningų paskatų turintį asmenį norint bankrutuoti priverstų būti sąžiningu asmeniu iš viso su mokumo atkūrimo plano įvykdymo terminu 9 m., o toks laiko tarpas galėtų leisti asmeniui formuoti naujus sąžiningo gyvenimo įgūdžius. Taip pat būtina atsižvelgti į kitą argumentą, dėl kurio turi būti ilginamas laikotarpis, per kurį pareiškėjo elgesys vertinamas sąžiningumo aspektu. Būtina pastebėti, jog pareiškėjas pats renkasi, kuriuo momentu pateikti pareiškimą teismui, taigi, asmuo buvęs nesąžiningu anksčiau, nesiėmęs nesąžiningų veiksmų trejų paskutinių metų laikotarpiu, galės pasinaudoti tokia pačia teise kaip ir sąžiningi asmenys - bankrutuoti, nors asmuo nesvarbu kokius šiurkščiai nesąžiningus veiksmus atliko praeityje. Taigi, minėtos situacijos prieštarauja bendriesiems sąžiningumo, protingumo, teisingumo principams, kartu ir įstatymui, kuris tokiu būdu gali suteikti teisę asmeniui net ir buvus nesąžiningam anksčiau vis tiek bankrutuoti - pasinaudoti ne fizinių asmenų bankroto institutu, o piktnaudžiautina skolų nurašymo galimybe, sąžiningų kreditorių sąskaita, po savo nesąžiningų veiksmų strategavimo laiko atžvilgiu, susilaikant nuo jų tik trejų paskutinių metų laikotarpiu iki kreipimosi.

2. Viena iš išskiriamų sąlygų FABĮ, kuriai konstatuoti yra būtinas: BK.: 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose numatytų veikų įvykdymas - neišnykęs teistumas ir nusikaltimo padarinių sukeltas nemokumas. Manytina, jog atsižvelgiant į tai, jog tokiu atveju asmuo įvykdęs BK veikas, kurios siejamos su asmens nesąžiningumu sąmoningai, kryptingai siekė įvykdyti numatytas veikas ar buvo tiek šiurkščiai aplaidus, jog jo nesąžiningumas buvo pripažintas net baudžiama tvarka, manytina, jog net tais atvejais, kai nemokumas nebuvo sukeltas įvykdyto nusikaltimo numatyto BK.: 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose nusikaltimo pasekmių, bet teistumas dar nėra išnykęs, toks asmens veikimas praeityje turėtų užkirsti kelią bankroto bylos iškėlimui. Kadangi numatyti baudžiamieji straipsniai yra susiję su nusikaltimais ekonomikai, kurie yra siejami su asmens nesąžiningumu. Vertinant kitų valstybių pavyzdžius vien numatytų baudžiamame kodekse veikų atlikimas ir įsiteisėjęs kompetetingos institucijos nuosprendis, jei tai padaryta penkerių metų laikotarpiu gali užkirsti kelią fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui[320]. Taigi, autoriaus manymu, numatytų BK.: 207, 208, 209, 216, 222, 223 straipsniuose veikų atlikimas ir Lietuvoje turėtų užkirsti kelią bankrutuoti, jei veikos padarytos penkių metų laikotarpiu, nepaisant to, jog jos ir nebuvo esminė priežastis sukėlusi nemokumą, o teistumas už numatytas veikas dar nėra išnykęs.

[320] Latvijos Respublikos nemokumo administracijos analizė („Fiziskās persons maksātnespējas process"). Internetinė prieiga: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/ 1 - 2 p.

Estijoje numatyta, jog tam, kad atlikti nusikaltimai galėtų užkirsti kelią atleidimui nuo skolų nėra svarbu, kuriuo metu jie buvo atlikti[321]. Pats atliktų veiksmų faktas yra svarbus ir galintis lemti teismo sprendimą nepradėti proceso. Taigi, numatyti nusikaltimai mokesčių sistemai taip pat yra tokie, kurie yra laikomi nesąžiningais, asmuo siekė būti nesąžiningu ir jo nesąžiningumas buvo tokio masto, jog jis buvo traukiamas net baudžiamojon atsakomybėn už atliktus savo nesąžiningus veiksmus. Siekiant nustatyti ne per daug griežtą nusikalstamų veiksmų konstatavimo sistemą, manytina, jog būtų tikslinga nustatyti terminus, per kuriuos, jei nusikaltimai atlikti, pavyzdžiui, per penkerius metus, jie galėtų būti priežastis neiškelti bankroto bylos, nepaisant to, jog jie ir nebuvo priežastis sukėlusi nemokumą.

3. Lietuvoje fiziniam asmeniui gali būti iškelta bankroto byla, visų pirma, jei pareiškėjas yra nemokus. Teisinėje realybėje susidaro situacijos, kai asmuo tenkina minėtą sąžiningumo pagrindą, kitas būtinas sąlygas fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui, tačiau jo įsipareigojimai neviršija numatytos įstatyme skolos dydžio. Minėtas asmuo turi tik 30 procentų darbingumo, kitos nustatytos faktinės aplinkybės leidžia akivaizdžiai matyti, jog asmuo yra nemokus, negalintis dengti savo pradelstų skolų, iš pateiktų duomenų yra akivaizdu, jog ateityje įsipareigojimai tik augs, asmuo negalės ir ateityje vykdyti savo įsipareigojimų. Tačiau, įsipareigojimų dydis nėra viršijantis įstatyme numatyto dydžio, todėl asmuo netenkina nemokumo pagrindo ir negali bankrutuoti. Tokiu atveju, pagal galiojantį reguliavimą, asmuo yra priverstas atlikti sąmoningus kryptingus veiksmus - didinti savo įsipareigojimams iki reikalingos nemokumo apimtiems ir tik tada bankrutuoti. Tokiu atveju asmuo turi sąmoningai bloginti savo padėtį. Manytina, jog, kai yra akivaizdu iš visų aplinkybių, jog asmuo yra akivaizdžiai nemokus ir jo nemokumas nėra trumpalaikis tokiu atveju, asmeniui turėtų būti suteikiama teisė bankrutuoti, nors formaliai ir nėra tenkinama FABĮ numatyta nemokumo apimtis. Tokia diskrecijos teisė, nustatyti juridinį asmens nemokumą, turėtų būti perduota teismui, kai iš pateiktų dokumentų yra akivaizdu, jog asmuo realiai yra nemokus, tačiau faktinis nemokumo pagrindas numatytas FABĮ dar netenkintinas. Iš esmės plačiau vertinant, minėta situacija, gali daryti žalą kreditoriams. Manytina, jog tokia situacija galėtų būti išsprendžiama suteikus fiziniam asmeniui galimybę pasinaudoti gresiančio nemokumo institutu, kas reikštų, gresiančio nemokumo instituto inkorporavimą į dabar Lietuvoje galiojantį fizinio asmens bankroto teisinį reglamentavimą ir reguliavimą.

[321] „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas". (2004). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide 171 str. 3 d.

Darbas baigtas (R. Dobrovolskis)

Literatūros sąrašas:

Analizės:

1. Butkus, K., Jazbutis, R., Kelpšas, T., Laužikas, E., Velička, R., Višinskis, V. Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė (2005). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas. Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AwjhaTn6uuxgJ%3Ahttps%3A%2F%2Ffinmin.lrv.lt%2Fuploads%2Ffinmin%2Fdocuments%2Ffiles%2F3.doc%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
2. Erbenova, M., Liu, Y., Saxegaard, M. Corporate and Household Debt Distress in Latvia: Strengthening the Incentives for a Market-Based Approach to Debt Resolution (2011). International monetary fund. Internetinė prieiga: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1185.pdf
3. Fizinių asmenų bankroto procesų analizė (2014). Vilnius: įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. Internetinė prieiga: http://www.bankrotodep.lt/assets/Paslaugos/Duomenys-ir-analiz/Bankroto-ir-restruktrizavimo-proces-mnesiniai-duomenys/Fa-bankroto-proces-analiz.pdf
4. Įmonių Bankroto Ir Restruktūrizavimo Bei Fizinių Asmenų Bankroto Procesų Eigos 2015 M. sausio–gruodžio mėn. apžvalga (2016). Vilnius: Audito, Apskaitos, Turto Vertinimo Ir Nemokumo Valdymo Tarnyba Prie Lietuvos Respublikos Finansų Ministerijos. Internetinė prieiga: http://www.bankrotodep.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2015-APZVALGA2016-02-10.pdf
5. Insolvency survey Central - and eastern Europe (2015/2016). Internetinė prieiga: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache%3AcKd3RT4ADdAJ%3Ahttps%3A%2F%2Fwww.bnt.eu%2Fbg%2Fmedii%2Ftemi%2Fpluginclass%3Fplugin%3Dcbgroupjive%26action%3Dplugin%26func%3Ddocument_download%26cat%3D2%26grp%3D45%26id%3D271%20&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
6. Latvijos Respublikos nemokumo administracijos analizė („Fiziskās persons maksātnespējas process"). Internetinė prieiga: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/
7. Lowitzsch, J. The insolvency Law of central and eastern Europe (2007). Berlin: Institute for Eastern European Studies. Internetinė prieiga: http://www.intercentar.de/fileadmin/files/INSOL/IV._Estonia.pdf
8. Pukk, T. IP licensing and insolvency (2014). Estonia: International Association for the Protection of Intellectual Property. Internetinė prieiga: http://aippi.org/wp-content/uploads/committees/241/GR241estonia.pdf
9. Reifner, U., Kiesilainen, J., Huls, N., Springeneer, H. Consumer Overindebtedness and Consumer Law in the European Union. Final Report (2003). 2003. Internetinė prieiga: http://www.ecri.eu/new/system/files/26+consumer_overindebtedness_consumer_law_eu.pdf
10. Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices (2012). London: London Economics.

Internetinė prieiga: http://ec.europa.eu/finance/finservices-retail/docs/fsug/papers/debt_solutions_report_en.pdf

Specialioji literatūra:

1. Ambrasaitė. G., ir Norkus. R. „Legal Aspects of Insolvency of Natural Persons in the Baltic States." *Juridica international XXI* (2014): 176-185. http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2014_1_176.pdf
2. Arlauskas, S., ir Jokubauskas, R. „Sąžiningumo principas prievoliniuose teisiniuose santykiuose." *Jurisprudencija* 20, 4 (2013): 1363-1390.
3. Bernotaitė, K. „Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai" *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 11 - 17. https://www.mruni.eu/upload/iblock/4c7/002_bernotaite.pdf
4. Bolzanas, D. „Kai kurie fizinių asmenų bankroto (skolų restrukturizavimo) proceso ypatumai." iš *Privatinės teisės doktrina ir praktika: Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui* (2014): 389-401. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas.
5. DRAGHICI, C. „Judicial Treatment Of Personal Bankruptcy In The European Union." *Law Annals Titu Maioresc* 68 (2015): 68-77. http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/latitu2015&start_page=78&collection=journals&set_as_cursor=0&men_tab=srchresults&id=78
6. Gruodytė, E., ir Kiršienė, J. „Application of „fresh start. Doctrine for indvidual debtors in Lithuania: EU and US perspective." *Engineering Economics* 3, 21 (2010): 263 - 273. http://www.itc.ktu.lt/index.php/EE/article/viewFile/11689/6358
7. Jasevičienė, F., ir Šlekytė - Jusienė K. „The Analysis Of Features And Reasons Of The Bankruptcy Of Natural Persons." *Economics* 4, 169 (2015): 64 - 73. http://cyberleninka.ru/article/n/the-analysis-of-features-and-reasons-of-the-bankruptcy-of-natural-persons
8. Klimas, E., ir Lankelis, J. „Viešojo Intereso Nustatymas – Objektyvieji Kriterijai." *Jurisprudencija* 21, 1 (2014): 115–140. https://www.mruni.eu/upload/iblock/e09/JUR-14-21-1-06.pdf
9. Mikuckienė, V. „Civilinio Proceso Principų taikymo Ribos Bankroto Bylose." *Socialinių mokslų studijos* 1, 1 (2009): 95–112. https://www.mruni.eu/upload/iblock/3bb/6_mikuckiene.pdf
10. Mikuckienė, V. „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese." *Jurisprudencija* 77, 69 (2005): 33 – 40.
11. Niemi-Kiesiläinen, J. „Never too Small to Fail: Insolvency of Consumers as an International Concern." iš Niemi-Kiesiläinen, J., ir Block-Lieb, S., ir Backert, W. „Contemporary Issues In Consumer Bankruptcy." (2013): 9-29. http://search.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=665252&site=ehost-live&ebv=EB&ppid=pp_21
12. Norkus, R. „Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika." *Justitia* 2, 64 (2007): 2-20

13. Ramsay, I. „Comparative Consumer Bankruptcy.” *University of Illinois Law Review* (2007): 241 - 274. https://scholar.google.co.uk/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=l-AYspgAAAAJ&citation_for_view=l-AYspgAAAAJ:2osOgNQ5qMEC
14. Tamošiūnienė, E., ir Terebeiza, Z., ir Bolzanas, D. „Bankruptcy Of Natural Persons In Lithuania: Issues And Solutions.” *European Scientific Journal* 9, 22 (2013): 74 - 86. http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/1641/1632
15. Viimsalu, S. „The Over-Indebtedness Regulatory System in the Light of the Changing Economic Landscape.” *Juridica International* XVII (2010): 217- 226. http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2010_1_217.pdf
16. Višinskas, V. „Skolų išieškojimas iš bankrutuojančios indvidualios (personalinės) įmonės ir jos savininko.“*Jurisprudencija* 69, 61 (2005): 36-43.
17. Ziane, Y., et al. „Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice.” (2011): 1-15. http://economix.fr/docs/889/BCEL_Surendettement.pdf

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos Baudžiamasis Kodeksas” *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
2. „Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
3. „Lietuvos Respublikos Civilinio Proceso Kodeksas” *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).
4. „Lietuvos Respublikos Fizinių Asmenų Bankroto Įstatymas.” *Valstybės žinios* 57, 2823 (2012).
5. „Lietuvos Respublikos Įmonių Bankroto Įstatymas” *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001).
6. „Lietuvos Respublikos Vartojimo kredito įstatymas” *Valstybės žinios* 146, 6830 (2011).
7. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Minimaliojo Darbo užmokesčio” *Tar.* Nr. 19325 (2015).

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. „Debt Restructuring and Debt Protection Act” (2014). Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509072014011/consolide
2. „Estijos Respublikos Bankroto Įstatymas” (2004).Internetinė prieiga: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/516022016001/consolide
3. „Latvijos Respublikos Nemokumo įstatymas” (2010). Internetinė prieiga: http://likumi.lv/ta/id/214590/redakcijas-datums/2015/12/23
4. „2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) dėl bankroto bylų Nr. 1346/2000” (2000). Internetinė prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=40536

Knygos:

1. Kavalnė, S, et. al. *Bankroto teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009.
2. Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras: Pirmoji knyga.* Vilnius: Justitia, 2001.
3. Lestrade. E. *Latvian & European Current Business Law.* Raleigh: Lulu press, 2008.
4. https://books.google.lt/books?id=xap3JVZHZSkC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Commencement+of+Insolvency+Proceedings+of+a+Natural+Person&source=bl&ots=TUvsxWb_jl&sig=vv7Ha664Q6sPL5cl9ctKwM06NJ4&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwi61Nz59bPLAhWEYpoKHcxrAMUQ6AEIPTAE#v=onepage&q=natural&f=false
5. Vaišvila A. *Teisės teorija.*Vilnius: Justitia, 2000. http://alinukas.weebly.com/uploads/6/9/6/2/696268/teises_teorija_vaisvila_2000.pdf

Teismų praktika:

1. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1214232) [2016-03-07];
2. „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2S-122-163/2016"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1178826) [2016-02-10];
3. 3. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-370-657/2016"; (http://www.infolex.lt/tp/1209808) [2016-02-10];
4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680-684/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1163692) [2016-02-15];
5. „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1257-357/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1165565) [2016-02-28];
6. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2464-260/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1157894) [2016-02-29];
7. „Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1783-459/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1154185) [2016-02-27];
8. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1954-794/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1161688?nr=6) [2016-02-29];
9. „Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-699-544/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1145740) [2016-02-14];
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-496-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1145637) [2016-03-07];

11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-686/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1087442) [2016-03-08];
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-394-415/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057407) [2016-03-07];
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-379-701/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1057400) [2016-03-07];
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1055958) [2016-03-07];
15. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1213-392/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1048908) [2016-02-27];
16. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-1186-275/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1047802?nr=7) [2016-02-28];
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-269-219/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1046168) [2016-03-02];
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-242-248/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1045327) [2016-03-07];
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-217-969/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1036987) [2016-03-07];
20. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-40-881/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/1024772) [2016-02-29];
21. „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-214-440/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954441) [2016-02-25];
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-65/2015"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/954083) [2016-03-07];
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014"; Teismų praktika. 2014, 42, p. 168-185 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/941639) [2016-02-16];
24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014"; Teismų praktika. 2014, 42, p. 156-167 Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/931357) [2016-03-07];
25. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2268-798/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/937538) [2016-03-24]
26. „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-817-357/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/872543) [2016-02-25];
27. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1767-657/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/836950) [2016-03-01];
28. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1305-324/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/828643) [2016-02-29];

29. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-443-823/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/826084) [2016-02-10];
30. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-527-324/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/803043) [2016-02-29];
31. „Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-485-658/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/801015) [2016-02-10];
32. „Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-118-154/2014"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/800271) [2016-02-29];
33. „Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-446-102/2013"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/684925) [2016-02-29];
34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje IDS Borjomi Beverages Co. ir kt., bylos Nr. 3K-3-191/2011";
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011"; Šaltinis: (http://www.infolex.lt/tp/199624?nr=1) [2016-05-23];
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ūkio bankas" v. A. L., bylos Nr. 3K-7-308/2004;"

Kiti šaltiniai:

1. Interaktyvus žodynas „Legal-dictionary.thefreedictionary For Collins Dictionary of Law: Collins Dictionary of Law. S.v. „good faith" [žiūrėta 2016 02 13]. Internetinė prieiga: http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/good+faith
2. Interaktyvus žodynas „Merriam - Webster dictionary" [žiūrėta 2016 02 22]. Internetinė prieiga: http://www.merriam-webster.com/dictionary/good%20faith
3. LAW. com dictionary [žiūrėta 2016 02 12]. Internetinė prieiga: http://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=1977
4. Sinonimų žodynas [žiūrėta 2016 02 20]. Internetinė prieiga: http://sinonimai.lt/#!/bkkl%17
5. Tarptautiniai Komerciniai Sutarčių principai UNIDROIT [žiūrėta 2016 02 22]. Internetinė prieiga:http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf

ANOTACIJA

Dobrovolskis R. „Fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos”, civilinės teisės magistro baigiamasis darbas. Doc. dr. Terebeiza, Ž., Vilnius, Mykolo Romerio Universitetas, privatinės teisės institutas, 2016. - 111 p.

Šiame darbe analizuojami fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo sąlygos ir pagrindai, jų turinys, taikymas Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, įvardinant galimas problemas susijusias su pagrindų ir sąlygų taikymu. Pirmoje dalyje analizuojama fizinio asmens bankroto samprata, tikslas ir paskirtis. Antroje dalyje nagrinėjami būtinų bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos, jų turinys. Trečioje analizuojama teismų praktika (visos LAT nutartys, susijusios su bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo pagrindų ir sąlygų taikymo klausimais) tiriama kaip antroje MBD dalyje analizuoti reikalavimai yra pritaikomi praktikoje, į ką teismai atsižvelgia vertinant ar yra tenkinami būtini tenkinti fizinių asmenų bankroto pagrindai ir sąlygos, esant konkrečioms situacijoms ir aplinkybėms. Ketvirtoje MBD dalyje pateikiamos išvados ir pasiūlymai. Ginamieji MBD teiginiai atlikus darbo tyrimą pasitvirtino visiškai, tik atitinkantis būtinus pagrindus ir sąlygas pareiškėjas galės spręsti savo nemokumą FAB institutu, tik tenkinant numatytus reikalavimus bus išlaikyta tinkama pusiausvyra tarp skolininko ir kreditorių interesų bankroto procese.

Fizinio asmens bankrotas, fizinio asmens nemokumas, fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos, fizinio asmens sąžiningumas.

ANNOTATION

Dobrovolskis R. „*Start of the Natural Person's Bankruptcy Proceedings: Bases and Conditions in Lithuania regulation",* the master thesis of a civil law. Doc. dr. Terebeiza, Ž., Vilnius, Mykolas Romeris University, Institute of the Private Law, (2016): 111 p.

This master thesis focuses on analyzing bases and conditions of the start of the natural person's bankruptcy proceeding, their content and application into Lithuanian law practice with the goal to investigate and name problems, which occur applying these bases and conditions. In the first part of the thesis, natural person's bankruptcy conception, purpose and aim are discussed. In the second part bases and conditions of bankruptcy proceeding are analyzed, the third part focuses on court practice (all court rulings of Lithuanian Republic supreme court (LAT), which are related with application problems of the natural person's bankruptcy proceeding's bases and conditions). This part also examines, how requirements mentioned in the second part are applied in the real life practice, as well as what courts take into account, when they evaluate if necessary bases and conditions of a natural person's bankruptcy proceeding in particular situations and circumstances were satisfied. The fourth part of this master thesis offers possible findings and suggestions. The made research demonstrated, that defended statements were confirmed completely. An applicant, who fulfills all necessary bases and conditions can solve his insolvency by natural person's bankruptcy institute. In order to keep the right balance between debtor's and creditor's interests in the bankruptcy process all provided requirements have to be satisfied, otherwise the mentioned goal will not be achieved.

Natural person's bankruptcy process, *Natural person's insolvency*, s*tart of the Natural Person's Bankruptcy Proceedings: Bases and Conditions in Lithuania regulation*, *good faith of debtor*.

SANTRAUKA

Fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos

Valstybei suteikus juridinę galimybę fiziniam asmeniui spręsti savo nemokumą bankroto keliu, pasinaudoti šiuo institutu siekė nemaža dalis fizinių asmenų. Tačiau atkurti savo mokumą pasinaudojant bankroto institutu Lietuvoje sugebėjo pakankamai nedidelė dalis.

Viena iš minėtų priežasčių, kuri riboja galimybę pasinaudoti fizinių asmenų bankroto institutu tai - bankroto bylos iškėlimo pagrindų ir sąlygų per platus traktavimas, nagrinėjant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Fizinio asmens bankroto procesas negali būti pradėtas, jei nėra tenkinami nemokumo, sąžiningumo pagrindai ir kiti būtini reikalavimai fizinių asmenų bankroto bylos iškėlimui.

Šiame magistro baigiamajame darbe (toliau - MBD) analizuojami bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos. Analizuojamas minėtų reikalavimų turinys, kokias aplinkybes nustačius ar nenustačius teismai galėtų atsisakyti pradėti procesą vienu ar kitu pagrindu. Vertinami bankroto bylos iškėlimo, pagrindų ir sąlygų nekonstatavimo padariniai. Analizuojama kokias sąlygas ir pagrindus turi atitikti fizinis asmuo, jog galėtų pasinaudoti fizinių asmenų bankroto institutu. Vertinama būtinų pagrindų ir sąlygų neatitikimo įtaka kreditorių ir skolininkų interesų pusiausvyros išlaikymui.

MBD didžiausias dėmesys yra skiriamas: FABĮ pagrindų ir sąlygų išanalizavimui, būtinų reikalavimų turiniui atskleisti, Lietuvos Respublikos teisiniam reguliavimui, teismų praktikos tyrimui ir analizei vertinant būtinas sąlygas ir pagrindus, to tikslas atsižvelgti į tai ką teismai vertina nustatinėdami minėtus pagrindus ir sąlygas esant konkrečioms situacijoms ir aplinkybėms.

Siekti įžvelgti problematiką pagrindų ir sąlygų taikyme. Pateikti iškilusių galimų problemų sprendimo būdus. Apžvelgti bankroto bylos iškėlimo pagrindus Latvijoje ir Estijoje, palyginti su Lietuvos reguliavimu.

Tyrimo išvados: ginamieji teiginiai pasitvirtino visiškai, tik FABĮ numatytų sąlygų ir pagrindų buvimas sudaro prielaidas spręsti finansinį nemokumą fizinių asmenų bankroto instituto

pagalba, o minėtų reikalavimų tenkinimas užtikrina teisingą skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą bankroto procese.

Atlikus teismų praktikos analizę, problematika bankroto bylos iškėlimo stadijoje yra susijusi su pagrindų ir sąlygų taikymu: pernelyg išplėstu sąlygų ir pagrindų vertinimu, tais atvejais, kai teismai vertina asmens veiksmus už ilgesnį nei trejų metų laikotarpį. Taip pat pastebimas formalus situacijų vertinamas ne visais atvejais naudojantis teismui suteikta teise būti aktyviu, nepakankamai išsiaiškinus visas būtinas aplinkybes. Pasitaiko atvejų, kai teismai vertina tik objektyvų sąžiningumo momentą, neatsižvelgiant į subjektyvų, neįvertinę anksčiau minėto momento daro išvadas, jog nėra tenkinami būtini pagrindai ar asmuo neatitinka bankroto bylos iškėlimo sąlygų, o toks pernelyg išplėstas sąlygų ir pagrindų vertinimas tai - rezultatas bankroto bylos iškėlimo negalimumo. Kartu tai yra priežastis kodėl, bankroto procesu neproporcingai įstatymo tikslams, yra ribojama galimybė pasinaudoti fizinio asmens bankroto institutu.

Fizinio asmens bankrotas, fizinio asmens nemokumas, fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pagrindai ir sąlygos, fizinio asmens sąžiningumas.

SUMMARY

Start of the Natural Person's Bankruptcy Proceedings: Bases and Conditions

When the juridical ability to solve insolvency in the bankruptcy way was given for a natural person quite a big amount of natural persons sought to use this institute. Despite this, just a small part managed to reproduce solvency by using the institute of a bankruptcy in Lithuania.

One of the reasons, which restricts the ability to use the institute of a bankruptcy is too extensive treatment of the natural person's bankruptcy bases and conditions considering the question of a bankruptcy proceeding's start. Natural person's bankruptcy process can not be started if the bases of insolvency, good faith or other essential requirments to start the natural person's bankruptcy proceeding are not fulfilled.

In this master thesis bases and conditions of a bankruptcy proceeding's start are analyzed, as well as the content of already mentioned requirments, what kind of determined or not determined circumstances could lead the court to refuse to start the process in one or another basis. Moreover, the situation, when the start of bankruptcy procceding's bases and conditions consequences are not determined is also analyzed in this master thesis. It is discussed, what kind of bases and conditions the natural person has to fulfill in order to use natural person's bankruptcy institute. The influence of bases and conditions discrepancy for creditor's and debtor's balance maintainance is also evaluated.

This master thesis focuses on: analyzing bases and conditions of the act of natural person's bankruptcy proceeding, disclosing the content of essential requirments, as well as the juridical regulation of Lithuanian Republic natural person's bankruptcy proceeding, examining the practice of Lithuanian courts, considering the neccessary bases and conditions with the goal to take into account what courts evaluate, while deciding mentioned bases and conditions in exact situations and circumstances.

The thesis seeks to perceive issues, which emerge applying the bases and conditions and also to discuss the possible solutions to these issues. In addition, it is also examined, what kind of start of the person's bankruptcy proceeding conditions exists in Latvia and Estonia, in comparison with the Lithuanian regulation.

The results of the analysis: defended statements were completely confirmed, just set bases and conditions of the act of natural person's bankruptcy proceeding can create preconditions to solve financial insolvelncy with the natural person's institute's assistance, and the fulfillment of mentioned requirments ensure the right balance of the creditor and debtor interests in the bankruptcy process.

After analyzing the court's practice it became relevant, that one of the problems, which emerges in the start of bankruptcy proceeding is related with the bases and conditions application: too extensive treatment of the natural person's bankruptcy bases and conditions in those cases, when the court evaluates person's actions in a longer than three years period. It also observed, that situations are sometimes evaluated in a formal way by not using the provided right for the court to be active in order to find out all neccessary circumstances. There are also cases, when the court evaluates just an objective moment of a good faith, not considering the subjective, before mentioned moment, and draws conclusions, that the necessary bases are not fulfilled and the person does not match the conditions of the bankruptcy proceeding's start. This too extensive treatment of the conditions and bases is a result of the impossibility to start a bankruptcy proceeding. It is also a reason, why the possibility to use natural person's bankruptcy institute is limited by the bankruptcy process disproportionately to law purposes.

Natural person's bankruptcy process, Natural person's insolvency, Start of the Natural Person's Bankruptcy Proceedings: Bases and Conditions in Lithuania regulation, Good faith of debtor.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____
_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
1. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*